

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

BRUG AF
PEBERSPRAY I
DANSK POLITI

BRUG AF
PEBERSPRAY I
DANSK POLITI

BRUG AF PEBERSPRAY I DANSK POLITI

Forfattere: Lisbeth Garly Andersen og Peter Vedel Kessing

Bidragydere: Anette Faye Jacobsen, Louise Marie Holmgaard Jespersen og Maria Ventegodt Liisberg

ISBN: 978-87-93241-35-0

EAN: 9788793241350

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Polfoto

Tryk: Rosendahls a/s

Oplag: 100

© 2015 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8 K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Institut for Menneskerettigheders publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Vi arbejder på at få flere tilgængelige pdf'er og letlæste resuméer. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk.

INDHOLD

RESUME	6
KONKLUSION OG ANBEFALINGER	7
SUMMARY	9
CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS	10
KAPITEL 1 INDLEDNING OG METODE	12
1.1 BAGGRUND	12
1.2 FORMÅL OG INDHOLD	13
1.3 METODE	13
1.3.1 Indberetning om brug af peberspray	13
1.3.2 Kvalitative interviews med politiet	14
1.3.3 Kvalitative interviews med personer udsat for peberspray	14
1.3.4 Interviewmaterialet	14
1.3.5 Følgegruppe	15
KAPITEL 2 REGULERING	16
2.1 POLITIETS BRUG AF MAGT OG MAGTMIDLER – MAGTBAROMETERET	16
2.2 OVERBLIK OVER DEN RETLIGE REGULERING AF POLITIETS MAGTMIDLER	16
2.3 HVORNÅR POLITIET MÅ ANVENDE MAGT OG DE GENERELLE BESKYTTELSESGARANTIER	17
2.4 POLITIETS BRUG AF STAV, HUND OG GAS	19
2.4.1 I hvilke situationer kan politiet anvende stav, hund og gas (indikationsgrundene)?	19
2.4.2 Specifikke beskyttelsesgarantier før, under og efter brug af stav, hund og gas	23
2.5 PEBERSPRAY	24
2.5.1 Indførelsen af peberspray som nyt magtmiddel	24
2.5.2 Er peberspray farligt? De helbredsmæssige risici forbundet med anvendelse af peberspray	25

2.5.3 I hvilke situationer kan politiet anvende peberspray (indikationsgrundene)?	28
2.5.4 Beskyttelsesgarantier før, under og efter brug af peberspray	28
2.6 REGULERINGEN AF PEBERSPRAY I FORHOLD TIL REGULERINGEN AF POLITIETS ØVRIGE MAGTMIDLER	29
2.6.1 Peberspray er alene reguleret i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse	29
2.6.2 Er bemærkningerne i lovforslaget til politilov fra 2004 om brug af magtmidler relevante for politiets brug af peberspray?	29
2.6.3 Forskellen på den retlige regulering af gas og peberspray	30
2.6.4 Forskel i specifikke beskyttelsesgarantier for anvendelse af peberspray og øvrige magtmidler reguleret i politiloven	30
2.6.5 Misforhold mellem indplacering af peberspray i magtbarometeret, og hvor farligt magtmidlet er	31
2.6.6 Misforhold mellem de faktiske og retlige betingelser for anvendelse af peberspray?	31
KAPITEL 3 DEN MENNESKERETLIGE REGULERING AF PEBERSPRAY I POLITIET	32
3.1 OVERBLIK OVER DEN MENNESKERETLIGE REGULERING	32
3.2 GENERELT OM MAGTANVENDELSE OG FORBUDET MOD TORTUR MV. I ART. 3 I EMRK	33
3.3 SAGER VED EMD OM BRUG AF PEBERSPRAY	33
3.4 MAGTANVENDELSE OVER FOR UDSATTE GRUPPER	38
3.4.1 Personer med handicap	38
3.4.2 Personer med anden etnisk baggrund	39
3.4.3 Dobbelt-diskrimination	39
3.5 SAMMENFATTENDE OM EMD'S PRAKSIS	39
3.6 CPT'S VURDERINGER OG ANBEFALINGER OM PEBERSPRAY I FÆNGSLER	40
KAPITEL 4 BRUG AF PEBERSPRAY I PRAKSIS	43
4.1 OVERSIGT OVER BRUGEN AF PEBERSPRAY	43
4.2 SITUATIONER MED AFVÆRGELSE AF ANGREB OG FARE	44
4.3 BRUG AF PEBERSPRAY VED SELVSKADENDE ADFÆRD	45
4.4 SITUATIONER MED ANHOLDELSE	46
4.5 GADESLAGSMÅL OG SLAGSMÅL I FORBINDELSE MED FODBOLDKAMPE	47
4.6 PASSIV MODSTAND	48
4.7 PERSONGRUPPER, DER SÆRLIGT UDSÆTTES FOR PEBERSPRAY	50
4.8 STEDER, PEBERSPRAY ANVENDES	51
4.8.1 Anvendelse af peberspray inden døre og i lukkede rum	52

4.9 STEDER OG SITUATIONER, HVOR PEBERSPRAY ER MINDRE EGNET	53
4.10 ANVENDELSEN FORDELT OVER DØGNET	53
4.11 ALLEREDE UNDER KONTROL	54
4.12 ADVARSEL MOD PEBERSPRAY	56
4.13 SANERING	57
4.14 INSTRUKS OG RAPPORTERING	57
4.15 OPSUMMERING	58
KAPITEL 5 OPFATTELSE AF PEBERSPRAY OG BRUGEN AF ANDRE MAGTMIDLER	59
5.1 SAMLET MAGTANVENDELSE I TAL	59
5.2 HVORNÅR ER TALE IKKE NOK?	61
5.3 HIERARKI MELLEM MAGTMIDLERNE	62
5.4 FORSKELLIGE PROPORTIONALITETSVURDERINGER	64
5.5 ALTERNATIVER TIL PEBERSPRAY	65
5.6 BETJENTES VURDERING AF DEN EFFEKT, PEBERSPRAY HAR	66
5.7 OPLEVELSE AF AT BLIVE UDSAT FOR PEBERSPRAY	66
5.8 OPSUMMERING	69
KAPITEL 6 KLAGER OVER PEBERSPRAY	72
6.1 ADFÆRDSKLAGER	72
6.2 STRAFFESAGER	74
6.3 ÅRSBERETNING FRA DEN UAFHÆNGIGE POLITIKLAGEMYNDIGHED	75
KAPITEL 7 ANBEFALINGER	77
KAPITEL 8 BILAG 1	86
8.1 KVANTITATIVT OVERBLIK	
8.2 KVALITATIV BESKRIVELSE AF DE ENKELTE SAGER	87
NOTER	105

RESUME

Politiet har siden 2008 haft adgang til at bruge peberspray som magtmiddel. Der er imidlertid ikke blevet gennemført nogen større undersøgelse og evaluering af politiets brug af dette magtmiddel, siden peberspray blev indført.

Institut for Menneskerettigheder har på den baggrund gennemført en større undersøgelse af brugen af peberspray i politiet for at vurdere, hvordan peberspray bliver anvendt i praksis, og om anvendelsen stemmer overens med Danmarks internationale menneskeretlige forpligtelser.

Vores undersøgelse viser, at politiets samlede brug af magtmidler er steget, siden peberspray blev indført, og at peberspray er det magtmiddel, der anvendes hyppigst af politiet. I 2014 blev peberspray således anvendt 810 gange, mens stav og tjenestehund blev anvendt henholdsvis 276 og 269 gange. Undersøgelsen viser også, at peberspray er blevet anvendt som supplerende magtmiddel og tilsyneladende ikke har erstattet andre indberetningspligtige magtmidler. Det ses blandt andet ved, at brugen af stav er steget en smule år for år siden indførelsen af peberspray, for dog at falde i 2014.

Internationale menneskerettighedsorganer har udtrykt bekymring over brugen af peberspray, særligt i lukkede rum og i forhold til personer, som er under politiets kontrol. Sundhedsstyrelsen har ydermere vurderet, at der kan være alvorlige helbredsrisici forbundet med peberspray, samt anbefalet, at peberspray kun anvendes til "snævert definerede formål, hvor mindre farlige alternativer ikke foreligger". Den Uafhængige Politiklagemyndighed har endvidere fastslået i årsberetningen for 2013, at "politiets anvendelse af peberspray bør [...] begrænses mest muligt under hensyn til, at der er tale om et magtmiddel udviklet med henblik på at påføre fysisk smerte i ikke ubetydelig grad".

For at forstå hvordan peberspray bliver brugt i praksis, har vi interviewet 19 betjente fra henholdsvis Fyns Politi, Københavns Vestegns Politi og Nordsjællands Politi. Vi har også interviewet repræsentanter fra Politiets Efteruddannelsescenter og Rigspolitiets Center for Flåde og Materielstyring. Endelig har vi interviewet syv personer, der har været udsat for peberspray. Udover førnævnte interviews, har vi foretaget en gennemgang af 161 indberetninger om brugen af peberspray i 2012, som politiet har stillet til rådighed.

Indberetningerne og interviewene med betjentene viser, at peberspray typisk er blevet brugt, når politiet møder modstand, eller når politiet afværger et angreb mod en person. Det sker som regel i forbindelse med anholdelse eller slagsmål. Peberspray bliver også brugt mod personer, der er verbalt aggressive uden at være decideret voldelige. Det fremgår også af undersøgelsen, at peberspray i en række tilfælde er blevet anvendt i lukkede rum, herunder i patruljebiler.

De interviewede betjente mener, at hvis det er nødvendigt at anvende magt, er peberspray et af de mest skånsomme magtmidler, som politiet råder over. Det er dog en vurdering, som de personer, der har været udsat for peberspray, ikke deler. De oplever, at peberspray er voldsomt og har langvarig virkning. Politiets opfattelse står desuden i kontrast til andre myndigheders vurdering, herunder Sundhedsstyrelsen og Østre Landsret, der har betegnet en privatpersons brug af peberspray som "et angreb af særligt farlig karakter".

Undersøgelsen giver også et indblik i særskilte problematikker, blandt andet i forhold til anvendelse af peberspray mod psykisk syge personer. Ifølge politiets opgørelser blev peberspray i 2012 således anvendt mod en psykisk syg person i 15 procent af samtlige indberettede sager i hele Danmark.

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder konkluderer, at der på visse områder kan sættes

spørgsmålstegn ved, om de danske regler og politiets brug af peberspray lever fuldt op til de menneskeretlige krav og anbefalinger.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At politiet revurderer, hvor alvorligt et magtmiddel peberspray er, så deres opfattelse kommer på linje med øvrige danske myndigheders, herunder Sundhedsstyrelsens og Politiklagemyndighedens (DUP), samt de internationale menneskerettighedsorganers vurdering af magtmidlets tyngde.
- At politiet begrænser anvendelsen af peberspray mest muligt.
- At politiets adgang til at anvende peberspray lovfæstes ved en kommende ændring af politiloven. Den nærmere afgrænsning af, hvornår politiet kan anvende peberspray og under hvilke beskyttelsesgarantier, bør i den forbindelse præciseres nærmere.
- At Justitsministeriet/Rigspolitiet udarbejder retningslinjer, der nærmere præciserer forståelsen og rækkevidden af de enkelte indikationsgrunde i § 25 a i magtanvendelsesbekendtgørelsen.
- At Justitsministeriet/Rigspolitiet indskærper, at der altid skal foretages en konkret nødvendigheds-, proportionalitets-, skånsomheds- og forsvarlighedsvurdering, inden politiet anvender peberspray. Med

forbehold for uforudsete situationer og behovet for at handle hurtigt.

Vi anbefaler desuden, at det præciseres i reguleringen og indskærpes i praksis:

- At politiet ikke må anvende peberspray mod personer, som de har opnået kontrol over.
- At politiet som udgangspunkt ikke må anvende peberspray mod føreren af et køretøj i fart.
- At politiet som udgangspunkt ikke må anvende peberspray i lukkede rum, hvis de kan bruge andre mildere magtmidler.
- At politiet kun må anvende peberspray på hospitaler i livstruende situationer.
- At politiet som udgangspunkt ikke vil anvende peberspray (eller anden magt) over for psykisk syge. Der kan dog opstå situationer i forhold til politiets håndtering af psykisk syge, hvor anvendelse af magt er nødvendig og forsvarlig.

Herudover anbefaler vi:

- At politiet iværksætter yderligere tiltag for at nedbringe brugen af peberspray mod psykisk syge, for eksempel efteruddannelse af medarbejdere.

SUMMARY

Since 2008, the Danish police have been able to use pepper spray as a means of force. However, since the introduction of pepper spray, no comprehensive study and evaluation of police use of pepper spray has been conducted. On the basis of this, the Danish Institute for Human Rights has carried out a comprehensive study on the use of pepper spray by the police in order to assess how pepper spray is used in practice, and to assess if it is used in accordance with the human rights obligations held by Denmark.

Our study shows that the total use of force has increased since the introduction of pepper spray and that pepper spray is the means of force most frequently used by the police.

In 2014, the police used pepper spray 810 times. In the same year, truncheons and police dogs were used 276 and 269 times respectively. Furthermore the study shows that pepper spray has been used as a supplementary means of force and has apparently not replaced the other means of force that must be reported. This is demonstrated by the fact that the use of truncheons has increased slightly year by year

ever since the introduction of pepper spray, however with a slight decrease in 2014.

International human rights bodies have expressed their concerns about the use of pepper spray, especially in confined spaces and in relation to people who are under the control of the police. The Danish Health and Medicines Authority assesses that serious health risks can be connected to the use of pepper spray, and has also recommended that pepper spray only be used for "precisely defined purposes where less dangerous alternatives are not available". Likewise, in its 2013 annual report, the Danish Independent Police Complaints Authority stated that "the police's use of pepper spray should [...] be limited as much as possible because this is a means of force that has been developed to cause physical pain to a degree that cannot be deemed insignificant."

To understand how pepper spray is used in practice, the Danish Institute for Human Rights interviewed 19 officers from the police districts of Funen, West Copenhagen, and Northern Zealand. In addition, interviews were carried out with representatives from the Police Training Centre and the National Police Centre for Fleet

and Equipment Management. Also, seven people who have been exposed to pepper spray were interviewed. In addition to the above-mentioned interviews, we have reviewed 161 incident reports on the use of pepper spray in 2012, put at our disposal by the police

The reports and the interviews with the officers show that pepper spray typically has been used when police meet resistance or when police ward off an attack against a person. As a rule, this happens in connection with arrests or fights. Pepper spray is also used against people who are verbally aggressive without being decidedly violent. The study also shows that in a number of cases pepper spray has been used in confined spaces, including police cars.

The officers who were interviewed were of the opinion that if it is necessary to use force, pepper spray is one of the mildest means of force available to the police. However, this is not an opinion shared by those people that have been exposed to pepper spray. In their experience, pepper spray is significantly harsher and has an enduring effect. What is more, the view of the police stands in contrast to the view of other authorities, including the Danish Health and Medicines Authority and the Eastern High Court, which has classed the use of pepper spray by private individuals as "an attack of especially dangerous character".

The study also looks at some distinct problem areas, for example in relation to the use of

pepper spray against mentally ill persons. According to police statistics, in 2012, pepper spray was used against mentally ill persons in 15 per cent of total reported cases in Denmark.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

The Danish Institute for Human Rights concludes that in certain areas questions can be raised about whether the Danish rules and practice in relation to the use of pepper spray by police live up to the human rights requirements and recommendations.

The Danish Institute for Human Rights recommends that:

- The police reassess their understanding of how severe a means of force pepper spray is, such that it comes on par with how other Danish authorities, including the Danish Health and Medicines Authority and the Danish Independent Police Complaints Authority (DUP), and how international human rights bodies assess the severity of this means of force.
- The police limit their use of pepper spray as much as possible.
- The police's ability to use pepper spray is laid down in legislation in a future amendment of the Danish Act on Police Activities. In connection with this, the stipulations on when police may use pepper spray should be more precisely defined, amongst other things.

- The Danish Ministry of Justice/National Police draft guidelines that expand more precisely on the meaning and scope of each reason for use in Section 25a of the Danish Statutory Order on the Use of Means of Force by Police.
- The Danish Ministry of Justice/National Police emphasise that an assessment of necessity, proportionality, safety, and defensibility must always be made before pepper spray is used. In relation to this, reservations must be made for unforeseen situations and the need to act quickly.

Furthermore, we recommend that the regulations stipulate more precisely and that it is impressed on the police:

- That pepper spray may not be used on persons the police have brought under control.
- That pepper spray as a starting point may not be used on the driver of a vehicle in motion.
- That pepper spray as a starting point may not be used in confined spaces, if less severe means of force can be used.
- That pepper spray may only be used in hospitals in life-threatening situations.
- That pepper spray (or other means of force) as a starting point may not be used against

mentally ill persons. Situations may occur, however, in relation to the handling of mentally ill persons by the police, where the use of force is both necessary and proper.

Additionally we recommend that:

- Further initiatives are initiated to reduce the police use of pepper spray on mentally ill persons, including for example further training of personnel.

KAPITEL 1

INDLEDNING OG METODE

1.1 BAGGRUND

Danmark indførte 1. januar 2008 peberspray som et nyt magtmiddel for politiet.¹ Det var Rigspolitiets vurdering, at indførelsen af peberspray kan medvirke til, at der sker færre skader på både borgere og politifolk under anholdelser, idet voldsomme anholdelser, med for eksempel anvendelse af staven, i større omfang kan undgås.²

I forbindelse med indførelsen oplyste Sundhedsstyrelsen om risici forbundet med anvendelse af peberspray, særligt hvis den eksponerede person lider af luftvejs-sygdomme eller er påvirket af rusmidler. Sundhedsstyrelsen konkluderede, at brugen af peberspray alene burde ske for at forebygge alvorlige skader, og der altid skulle foretages en proportionalitetsvurdering af, om der fandtes andre midler, der mindsker risikoen for skade. Sundhedsstyrelsen påpegede desuden, at peberspray kun burde anvendes af særligt uddannet personel efter særlig instruks.³

Menneskeretlige organer har i nogle sammenhænge udtrykt bekymring over brug af peberspray, særligt anvendelsen i lukkede rum er blevet kritiseret, jf. blandt andet Den

Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom i Tali 13/2 2014, samt en række udtalelser fra Den Europæiske Torturkomité (CPT).

Rigsadvokaten og Den Uafhængige Politiklagemyndighed har i enkelte sager ydermere behandlet politiets brug af peberspray. Rigsadvokaten har for eksempel udtalt kritik i en sag, hvor peberspray er blevet brugt for at få en person til at forlade en vejbane.⁴ Den Uafhængige Politiklagemyndighed (DUP) har desuden udtalt kritik i et konkret tilfælde, hvor peberspray blev anvendt mod en fører af en knallert, der var i fart, og i en anden konkret sag kritiseret, at der blev brugt peberspray mod en person iført håndjern på bagsædet af en politibil.⁵

Siden indførelsen har brugen af sprayen imidlertid ikke været genstand for systematisk diskussion i Danmark, ligesom den praktiske anvendelse ikke er undersøgt nærmere. Hvorvidt peberspray bliver brugt som forudsat ved indførelsen, er der derfor ikke nogen samlet viden om.⁶

1.2 FORMÅL OG INDHOLD

Institut for Menneskerettigheder har mandat til at beskytte og fremme menneskerettighederne i Danmark. Instituttet skal i den forbindelse blandt andet rådgive regeringen og Folketinget om menneskeretlige spørgsmål.

Formålet med denne undersøgelse er nærmere at belyse udbredelsen og anvendelsen af peberspray i politiet og vurdere, om anvendelsen er i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser. Formålet er herudover at fremlægge erfaringer med brugen af peberspray samt give vurderinger af, hvilken tyngde magtmidlet har.

Undersøgelsen består af følgende dele:

En gennemgang af dansk lovgivning på området, baggrunden for og hensigten med indførelsen af peberspray samt beskrivelse af rammerne for brugen af magtmidlet (kapitel 2), en redegørelse for den internationale menneskeretlige ramme for magtanvendelse, herunder brugen af peberspray (kapitel 3). Herefter følger en beskrivelse af brugen af peberspray i praksis baseret på en analyse af interviews med betjente og personer, der har været udsat for peberspray, samt en gennemgang af sager med anvendelse af peberspray i en udvalgt politikreds (kapitel 4 og 5). I kapitel 6 gennemgås klager over anvendelse af peberspray fra Den Uafhængige Politiklagemyndighed. Afslutningsvis opsummeres undersøgelsens konklusioner, og der fremlægges anbefalinger på området

(kapitel 7). I et bilag til rapporten (bilag 1) er en oversigt over samtlige sager, hvor peberspray er blevet anvendt i 2012 i en udvalgt politikreds.

1.3 METODE

For at få et billede af hvordan peberspray anvendes i politiet, er der anvendt kvalitativ metode i form af interviews med betjente samt med personer, der har været udsat for peberspray. Interviewene er suppleret med en analyse af politiets indberetninger af brugen af peberspray, baseret på sager fra en udvalgt politikreds. Herudover er klager fra personer, der er blevet eksponeret for peberspray, blevet gennemgået, såvel som afgørelser på disse klager fra Politiklagemyndigheden (DUP). De kvalitative data er suppleret med talmateriale fra Rigspolitiet, som instituttet har fået aktindsigt i, samt offentlig statistik. De kvalitative metodiske tilgange gennemgås lidt nærmere i det følgende.

1.3.1 INDBERETNING OM BRUG AF PEBERSPRAY

I forbindelse med undersøgelsen er 161 indberetninger blevet gennemgået. Indberetningerne dækker brugen af peberspray i 2012 i en tilfældig udvalgt politikreds.⁷ Hver gang peberspray bliver anvendt, har politiet pligt til at udfærdige en indberetning i form af et skema, der skal udfyldes. Alle indberetningerne, som instituttet har gennemgået, var anonymiserede og indeholdt oplysninger om baggrunden for anvendelsen af peberspray og en kort beskrivelse af hændelsesforløbet. Nogle indberetninger

indeholdt kun få linjers beskrivelse, andre var mere detaljerede. Institutet har på baggrund af disse indberetninger foretaget en samlet beskrivelse af sagerne ud fra forskellige parametre, herunder de situationer, magtanvendelse typisk er foregået i, hvor magtanvendelsen har fundet sted og så videre. Det skal bemærkes, at indberetningerne udelukkende rummer betjentenes udlægning af et hændelsesforløb.

1.3.2 KVALITATIVE INTERVIEWS MED POLITIET

Der er i alt gennemført 19 interviews i tre politikredse, nemlig Fyns Politi, Københavns Vestegns Politi og Nordsjællands Politi. Kredsene er blevet udvalgt af Rigspolitiet. Herudover er en repræsentant fra politiets efteruddannelsescenter blevet interviewet såvel som to repræsentanter fra Rigspolitiets Center for Flåde og Materielstyring, der har ansvaret for peberspray såvel som andre magtmidler. De interviewede betjente indgik på forskellige niveauer i organisationen og bestred forskellige funktioner. Langt de fleste var dog almindelige betjente uden ledelsesansvar. Alle de interviewede var mænd, bortset fra én kvindelig betjent. Alle informanter i politikredsene er foreslået af politiet.

1.3.3 KVALITATIVE INTERVIEWS MED PERSONER UDSAT FOR PEBERSPRAY

Som led i undersøgelsen har instituttet også ønsket at tale med personer, der har været eksponeret for peberspray. Kriminalforsorgen har hjulpet med kontakt til disse mennesker, da politiet ikke har været i stand til/ønsket at

formidle denne kontakt. Hensigten med disse interviews var primært at få indsigt i, hvordan det opleves at blive udsat for peberspray, og få nogle eksempler på anvendelse af peberspray i praksis – ud fra de berørtes perspektiv. Syv personer er blevet interviewet. Alle var indsat i en af Kriminalforsorgens institutioner på tidspunktet for interviewet. Det er også her, interviewene har fundet sted. Institutet havde adgang til de pågældende fængsler/arresthuse som led i en tilsvarende undersøgelse om peberspray i Kriminalforsorgen.⁸ De indsatte, instituttet interviewede, er overvejende blevet udvalgt af de respektive institutioner. Herudover har instituttet selv bedt om at tale med indsatte, der har udvist interesse for at udtale sig. Fordi de interviewede kun består af indsatte, er de ikke nødvendigvis repræsentative for gruppen af personer, som peberspray anvendes imod.

1.3.4 INTERVIEWMATERIALET

Interviewene med betjente er i alle tilfælde foretaget i rolige omgivelser uden forstyrrelser, primært på deres kontor. Enkelte samtaler har fundet sted på Institut for Menneskerettigheder. Bortset fra interviewet med Rigspolitiets Center for Flåde og Materielstyring, hvor to personer var til stede, er alle betjente blevet udspurgt individuelt. Interviewene med indsatte er foregået i afhørings- eller besøgsrum og har fundet sted uden afbrydelser. Der har ikke været nogen betjente til stede under interviewene.

Størstedelen af de 28 interviews med betjente og indsatte er blevet optaget

digitalt, og 15 interviews er blevet udskrevet i deres fulde ordlyd. I fem af de interviews, der ikke blev transskriberet, var der både en interviewer til stede og en person, der tog noter. Interviewene med betjente såvel som indsatte tog udgangspunkt i semistrukturerede interviewguider med åbne spørgsmål.

Instituttet har garanteret alle informanter fuld anonymitet. Kun Institut for Menneskerettigheder har adgang til lydfiler og interviewudskrifter, og de bliver opbevaret fortroligt.

1.3.5 FØLGEGRUPPE

I forbindelse med undersøgelsen er der nedsat en følgegruppe med repræsentanter fra Kriminalforsorgen, politiet samt relevante forskere. Følgegruppen består af følgende:

Centerchef Michael Engell, politikommissær Preben Juul Nielsen (Rigspolitiet Flåde og Materiel Styring).

Politiinspektør Michael Flemming Rasmussen (Rigspolitiet Koncern HR).

Kontorchef Mette Møller (Den Uafhængige Politiklagemyndighed).

Forbundssekretær Flemming Olsen (Politiforbundet).

Sikkerhedschef Michael Fønss Gjørup, sikkerhedskonsulent Jørgen Ole Jensen (Direktoratet for Kriminalforsorgen).

Lektor og fængselsforsker Linda Kjær Minke (Syddansk Universitet).

Lektor Lars Holmberg (Københavns Universitet).

Der er afholdt ét møde i følgegruppen. Repræsentanter fra følgegruppen har fået rapporten til gennemsyn inden udgivelse, og kommentarer er efterfølgende blevet indarbejdet. Følgegruppen er ikke ansvarlig for de i rapporten indeholdte anbefalinger og vurderinger eller for eventuelle fejl og mangler i rapporten.

KAPITEL 2

REGULERING

I dette afsnit gives først et kort overblik over politiets brug af magt og magtmidler og den retlige regulering heraf. Herefter beskrives den retlige regulering af politiets brug af stav, hund og gas. Reguleringen af peberspray beskrives til sidst i kapitlet (afsnit 2.5).

2.1 POLITIETS BRUG AF MAGT OG MAGTMIDLER – MAGTBAROMETERET

Der tales ofte om et **magtbarometer** strækkende sig fra:

- Skydevåben
- Politistav
- Hunde
- Gas
- Peberspray
- Håndkraft (umiddelbar fysisk magtanvendelse)
- Talens brug⁹

Skydevåben er det mest indgribende magtmiddel og talens brug det mindst indgribende.¹⁰ Der er dog ikke tale om en absolut prioritering, og der skal altid foretages en konkret vurdering af, hvilket magtmiddel der i den givne situation vil være det mindst indgribende.¹¹

2.2 OVERBLIK OVER DEN RETLIGE REGULERING AF POLITIETS MAGTMIDLER

Politoloven indeholder i kapitel 4 i §§ 14-21 bestemmelser om politiets anvendelse af magt.

Politoloven og de heri indeholdte bestemmelser om politiets magtmidler blev vedtaget i 2004. Før vedtagelsen af politiloven var politiets magtmidler alene reguleret administrativt, herunder i kundgørelser fra rigspolicefen.

Forslaget til politilov blev udarbejdet af en bredt sammensat Politikommission, der blev nedsat i 1998, og som blandt andet skulle overveje behovet for og i givet fald udarbejde forslag til et nyt samlet lovgrundlag for politiets virksomhed.

Politikommissionen anbefalede, at der blev fastsat særlige lovregler om politiets magtanvendelse. Kommissionen anførte:

”Politikommissionen anser det for at være i bedre overensstemmelse med nutidens krav til legalitetsgrundlaget for myndighedsudøvelse,

at politiets virksomhed – ikke mindst på de nævnte centralområder vedrørende politiets magtanvendelse og indgreb over for borgerne – reguleres direkte af lovgivningsmagten. Udtrykkelige og klare regler på området vil styrke borgernes retssikkerhed samtidigt med, at politiets arbejdsvilkår vil blive forbedret.”¹²

Magtanvendelsesbestemmelserne i politiloven suppleres af Justitsministeriets bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler mv. fra 2004 (herefter Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse). Bekendtgørelsen gengiver politilovens bestemmelser om magtanvendelse, og på visse områder præciseres det nærmere, hvornår og hvordan de nævnte magtmidler kan anvendes.¹³

Brugen af peberspray er ikke specifikt reguleret i politiloven (bortset fra de generelle bestemmelser om magtanvendelse i §§ 14-16). Men ved en ændring af Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse i 2007 blev der indsat bestemmelser om politiets brug af peberspray i bekendtgørelsen.¹⁴ Peberspray blev således et tilladt magtmiddel fra den 1. januar 2008.¹⁵

Der sondres i politiloven mellem magt-anvendelse **uden brug af magtmidler**, det vil sige håndkraft og talens brug. Og magt-anvendelse ved brug af **magtmidler**, det vil sige skydevåben, stav, hund, gas eller peberspray.

Al politiets **magtanvendelse** – med og uden magtmidler – er reguleret af de generelle

bestemmelser om magtanvendelse i §§ 15-16 i politiloven, hvori det beskrives, hvornår politiet må anvende magt (§ 15), og der opstilles nogle generelle beskyttelsesgarantier (§ 16). Politiets brug af magt uden magtmidler, det vil sige håndkraft (og talens brug) er alene reguleret af disse to generelle bestemmelser, ligesom der ikke er indberetningspligt herfor.

Politolov og Justitsministeriets magt-anvendelsesbekendtgørelse opstiller yderligere krav til, hvornår og hvordan politiet kan anvende **magtmidler** – i form af skydevåben, stav, hund, gas og peberspray. Al anvendelse af magtmidler skal endvidere indberettes til Rigspolitiet.¹⁶

Magtmidler må således ikke anvendes i alle situationer, hvor politiet må anvende magt efter § 15 i politiloven, men kun i visse nærmere præciserede situationer, som opregnes i §§ 17-20 i politiloven og i magtanvendelsesbekendtgørelsen. Der opstilles endvidere visse specifikke beskyttelsesgarantier for anvendelse af magtmidler i tillæg til de generelle beskyttelsesgarantier i § 16, der gælder for al magtanvendelse.

2.3 HVORNÅR POLITIET MÅ ANVENDE MAGT OG DE GENERELLE BESKYTTELSESGARANTIER

Det præciseres i § 15 i politiloven, hvornår politiet må anvende magt, og § 16 opstiller nogle generelle beskyttelsesgarantier, som politiet altid skal iagttage, når de bruger magt.

§§ 15-16 er generelle bestemmelser, der finder anvendelse i forhold til al politiets magtudøvelse. Det vil sige både i forhold til magtanvendelse med og uden magtmidler, og herunder også i forhold til peberspray.

Politolovens § 15 har følgende ordlyd:

”Politiet må anvende magt

- 1) med henblik på at forebygge og afværge fare for forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed
- 2) med henblik på at kontrollere, om nogen besidder eller bærer våben
- 3) med henblik på at bringe strafbar virksomhed til ophør eller i forbindelse med efterforskning og forfølgning af strafbare forhold
- 4) som led i bistand til andre myndigheder
- 5) som led i udførelse af kontrol- og tilsynsopgaver
- 6) med henblik på at vurdere, om et barn eller en beruset, syg eller hjælpeløs person befinder sig i fare.”

De generelle beskyttelsesgarantier for politiets magtanvendelse fremgår af § 16 i politiloven, der har følgende ordlyd:

”Politiets magtanvendelse skal være nødvendig og forsvarlig og må alene ske med midler og i en udstrækning, der står i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet. Det skal indgå i vurderingen af forsvarligheden, om magtanvendelsen indebærer risiko for, at udenforstående kan komme til skade.

Stk. 2. Magt skal anvendes så skånsomt, som omstændighederne tillader, og således at eventuelle skader begrænses til et minimum.”

Bestemmelsen indeholder fire krav:

For det **første** skal magtanvendelsen være **nødvendig**. Det indebærer, at magt kun må anvendes, hvis mindre indgribende midler ikke findes at være tilstrækkelige. Kan den konkrete opgave løses ved, at politiet udsteder for eksempel et påbud mv., må magtanvendelse ikke finde sted.¹⁷

For det **andet** skal magtanvendelsen være **proportional**. Det vil sige, at der skal være et rimeligt forhold mellem den konkrete magtanvendelse og det beskyttede gode. Der kan derfor være tilfælde, hvor politiet må afstå fra at gennemtvinge en myndighedshandling (selvom den er nødvendig), fordi dette vil kræve en magtanvendelse, som ikke står i rimeligt forhold til formålet med handlingen.¹⁸

For det **tredje** skal magtanvendelse udføres så **skånsomt**, som omstændighederne tillader, således at eventuelle skader begrænses til et minimum. Hermed understreges, at politiet skal

udøve den faktiske magtanvendelse på en sådan måde, at der forvoldes mindst mulig skade.

Endelig er der for det **fjerde** krav om, at magtanvendelse er **forsvarlig**. Det betyder, at politiet skal tage hensyn til, om der er risiko for, at udenforstående kommer til skade. Det vil sige, at selvom politiets magtanvendelse over for en person for så vidt er såvel nødvendig, proportional og skånsom, så kan det alligevel være uforsvarligt at anvende magt over for personen, såfremt der er risiko for, at udenforstående personer kommer til skade.

Enhver magtanvendelse – såvel med som uden magtmidler – må ske under iagttagelse af de fire nævnte generelle beskyttelsesgarantier.

Politiets brug af **magtmidler** i form af skydevåben, hund, gas, stav eller peberspray er yderligere reguleret i politiloven og magtanvendelsesbekendtgørelsen. Politiet må som nævnt kun anvende magtmidler i visse særligt beskrevne situationer (indikationsgrundene) og under iagttagelse af visse specifikke beskyttelsesgarantier.

Politiets brug af peberspray er som nævnt ikke – som politiets øvrige magtmidler – reguleret i politiloven fra 2004, men alene i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse fra 2007. Men de retlige betingelser i magtanvendelsesbekendtgørelsen for at anvende peberspray er i al væsentlighed identiske med de retlige betingelser i politiloven for at anvende stav og hund.

Politiets brug af peberspray må ses og forstås i sammenhæng med politiets brug af øvrige magtmidler.

Dertil kommer, at forarbejderne til politiloven 2004 indeholder ganske udførlige beskrivelser og præciseringer af, hvornår politiet kan anvende stav, hund og gas (og skydevåben). Præciseringer, der muligt også kan være relevante i forhold til politiets brug af peberspray.

Nedenfor gennemgås derfor først i afsnit 2.4 reglerne om politiets brug af stav, hund og gas, mens reglerne om peberspray nærmere beskrives i afsnit 2.5.

2.4 POLITIETS BRUG AF STAV, HUND OG GAS

Politiloven indeholder i §§ 17-20 særlige bestemmelser om politiets brug af stav, hund og gas (samt skydevåben), hvori det nærmere præciseres, i hvilke situationer de pågældende magtmidler kan anvendes (indikationsgrundene 3.1), samt hvilke specifikke beskyttelsesgarantier politiet skal iagttage før, under og efter brugen af det pågældende magtmiddel (3.2).

2.4.1 I HVILKE SITUATIONER KAN POLITIET ANVENDE STAV, HUND OG GAS (INDIKATIONSGRUNDENE)?

Betingelserne for at anvende stav og hund fremgår af § 18 og 19 i politiloven og er i det væsentligste identiske.¹⁹

Det fremgår, at **stav og hund** kan anvendes i følgende situationer for:

- 1) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på person
- 2) at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller helbred
- 3) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg
- 4) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom
- 5) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand, eller
- 6) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres passiv modstand, såfremt tjenestehandlingens gennemførelse skønnes uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet.

Stav og hund kan således grundlæggende anvendes i tre situationer. For at beskytte person; for at beskytte ejendom; eller for at gennemføre tjenestehandlinger, der gøres aktiv eller passiv modstand mod.

Der må som udgangspunkt ikke anvendes stav eller hund mod personer, der alene yder passiv modstand, og der stilles derfor i disse

situationer tillige krav om, at tjenestehandlingen er uopsættelig, og at mindre indgribende magtmidler er åbenbart uegnede.²⁰

Forarbejderne til politiloven 2004 indeholder en ganske udførlig beskrivelse af, hvornår politiet må anvende skydevåben, stav, hund og gas. I forhold til brug af stav og hund ved "passiv modstand" anføres det, at hvis kun en eller ganske få personer yder modstand ved at forholde sig passivt, så må det antages, at det "næsten undtagelsesfrit vil være muligt at gennemføre tjenestehandlingen ved brug af almindelig fysisk magt, det vil sige magtanvendelse uden midler".²¹

Det præciseres nærmere i forarbejderne til politiloven fra 2004, hvordan de enkelte kategorier i pkt. 1-6 i § 18 om brug af stav (jf. lige ovenfor) skal forstås. Nedenfor gengives relevante dele af de særlige bemærkninger til lovforslag om politiloven fra 2004:²²

Nr. 1) Personangreb

Det er ikke ethvert personangreb, der kan mødes med anvendelse af stav. Brug af stav skal stå i rimeligt forhold til angrebet. Angreb, der alene kan forvolde mindre skader, som for eksempel blå mærker, mindre rifter og lign., kan ikke begrunde anvendelse af stav.

Nr. 2) Personskade

Det vil dog ikke være enhver fare for personskade, der kan berettige anvendelse af stav. Magtanvendelsen skal stå i rimeligt forhold til den fare, der søges afværget.

Bestemmelsen sigter navnlig til de situationer, hvor politiet anvender magt over for en person af hensyn til den pågældende selv (nødhjælp). Anvendelse af stav vil endvidere kunne være berettiget i situationer, hvor nogen søger at forhindre politiet i at hjælpe en person i fare, for eksempel ved at stille sig i vejen for politiets adgang til det sted, hvor personen befinder sig.

Nr. 3) Angreb på "samfundsvigtige institutioner, virksomheder og anlæg"

Bestemmelsen omfatter først og fremmest offentlige institutioner med en særlig betydning for samfundets funktion, men også private virksomheder af særlig betydning kan være omfattet. Som eksempler kan nævnes kongehuset, Folketinget, ministerierne, politi- og retsbygninger, jernbaneanlæg, broer, havne, lufthavne, telefonanlæg, radio- og TV-stationer, elektricitetsværker, vandforsyningsanlæg, banker og posthuse samt større eller livsvigtige industrianlæg.

Nr. 4) Angreb på "ejendom"

Udtrykket "ejendom" omfatter angreb på fast ejendom og andre formuegoder. Den økonomiske værdi af godet er ikke i sig selv afgørende for, om der er tale om et angreb omfattet af bestemmelsen. Værdien kan dog have betydning ved vurderingen af, om det vil være nødvendigt og forsvarligt at anvende stav.

Nr. 5) "Aktiv modstand"

Ved "tjenestehandlinger" forstås blandt andet anholdelse/frihedsberøvelse, påbud, visitation og fratagelse af genstande, eller hvis

politiet søger at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Udtrykket "aktiv modstand" kan omfatte en række situationer fra omfattende uroligheder til situationer, hvor en anholdt/pågrebet person holder fast i en genstand eller andre personer, når politiet forsøger at føre den pågældende væk. Det omfatter også situationer, hvor en pågrebet person forsøger at slå eller rive sig løs fra en polititjenestemands greb, eller hvor en person gør fysisk modstand mod en visitation.

Der kan også være tale om, at tredjemænd forsøger at lægge hindringer i vejen for politiets arbejde, for eksempel at personer forsøger at forhindre en anholdelse eller at befri en anholdt.

Det følger af straffelovens § 119, stk. 3, at det er strafbart at forsøge at lægge for eksempel politiet hindringer i vejen for udførelse af deres tjeneste eller hverv. Udtrykket "lægger hindringer i vejen" omfatter enhver aktivitet, der lægger hindringer i vejen for udøvelse af politiets tjeneste, og straffelovens § 119, stk. 3, vil således kunne være vejledende for, hvornår der foreligger aktiv modstand mod en tjenestehandling.

Nr. 6) "Passiv modstand"

Passiv modstand omfatter for eksempel situationer, hvor en anholdt, der ønskes ført væk, ikke følger med, men forholder sig passiv, eventuelt lægger sig ned, og hvor en større menneskemængde stimler sammen til en

ulykke, blokerer adgangen til virksomheder mv. og ikke fjerner sig trods politiets påbud herom.

Passiv modstand omfatter også situationer, hvor en anholdt forsøger at undvige ved for eksempel at løbe fra stedet. Hvis den anholdte slår eller river sig fri fra en polititjenestemand for at løbe fra stedet, vil situationen være omfattet af bestemmelsen i nr. 5 om aktiv modstand.

Passiv modstand, der indebærer risiko for nogens liv eller helbred, for eksempel ved at en person blokerer for adgang til en person, der forsøger selvmord eller på anden måde er i fare, vil være omfattet af bestemmelsens nr. 2. Bestemmelsen i nr. 6 vil således i praksis navnlig omfatte tjenestehandlinger med henblik på at afværge fare for ordensforstyrrelser, bringe strafbar virksomhed til ophør eller pågribe personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have begået en forbrydelse.

Det vil som udgangspunkt ikke være forsvarligt at anvende stav mod personer, der alene yder passiv modstand, og der stilles derfor krav om, at tjenestehandlingen skal være **uopsættelig**, samt at andre og **mindre indgribende midler** skal skønnes åbenbart uegnede. Hermed præciseres og uddybes kravet om nødvendighed og forsvarlighed i en situation, hvor der bliver tale om at gribe ind over for passiv modstand.

Uopsættelig

Det må bero på en konkret vurdering og afvejning af flere forhold, herunder navnlig de mulige konsekvenser ved at undlade at gribe ind, om gennemførelse af en tjenestehandling er **uopsættelig**. Som udgangspunkt må tjenestehandlinger med henblik på at afværge forstyrrelser af vigtige samfunksfunktioner, for eksempel kollektiv transport, brandslukning, ambulancekørsel, hjemmepleje mv., eller at bryde en blokade af en større færdselsåre anses for uopsættelige. Endvidere vil pågribelse/anholdelse af en gerningsmand ofte være en uopsættelig tjenestehandling, navnlig hvis den pågældende træffes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af det forhold, der begrundet anholdelsen.

Mindre indgribende magtmidler er åbenbart uegnede

Passiv modstand kan udøves af en eller flere personer, og der kan være en forskel i politiets muligheder for at anvende stav i de forskellige situationer. Generelt må antallet af betjente over for antallet af personer, der modsætter sig politiets tjenestehandlinger, samt muligheden for forstærkninger spille en væsentlig rolle ved vurderingen af, om anvendelse af almindelig fysisk kraft er et åbenbart uegnet middel.

Hvis **en eller ganske få personer yder modstand ved at forholde sig passivt**, må det antages, at det næsten undtagelsesfrit vil være muligt at gennemføre tjenestehandlingen ved brug af almindelig fysisk magt, det vil sige magtanvendelse uden midler.

Yder et større antal personer modstand ved at forholde sig passive, kan det efter omstændighederne være vanskeligere at gennemføre tjenestehandlingen ved hjælp af almindelig fysisk magtudøvelse. Politiet må i sådanne situationer først og fremmest overveje at anvende gas, og kun såfremt dette middel skønnes åbenbart uegnet, vil anvendelse af stav være berettiget.

Politiets brug af **tåregas** er reguleret i § 20 i politiloven. Betingelserne for anvendelse af tåregas er identiske med betingelserne for stav og hund, dog således, at gas kan anvendes til at gennemføre tjenestehandlinger, der gøres **passiv modstand** mod, **uden** krav om, at den pågældende tjenestehandling er uopsættelig, **og** at mindre indgribende magtmidler er åbenbart uegnede.

De rettlige betingelser for brug af tåregas er således noget lempeligere end for brug af stav og hund (og for peberspray, jf. afsnit 4.2 nedenfor).

2.4.2 SPECIFIKKE BESKYTTELSESGARANTIER FØR, UNDER OG EFTER BRUG AF STAV, HUND OG GAS

Det følger af politiloven, at politiet inden brug af stav,²³ hund eller tåregas så vidt muligt skal tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge det pågældende magtmiddel, såfremt politiets påbud ikke efterkommes. Politiet skal i den forbindelse sikre, at vedkommende reelt har mulighed for at efterkomme politiets påbud. Har politiets

brug af stav, hund eller tåregas medført skade, skal politiet bistå den skadede person, herunder med adgang til lægetilsyn.

I Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse er der yderligere fastsat en række mere specifikke beskyttelsesgarantier for politiets anvendelse af stav, hund og gas.

Anvendelse af stav

Særligt for så vidt angår politiets anvendelse af stav, fremgår det af § 12 i magtanvendelsesbekendtgørelsen, at stav skal anvendes med "besindighed for ikke at påføre nogen større overlast end nødvendigt". Stav må kun anvendes mod arme, ben, ryg og sæde. Stav må aldrig rettes mod hoved, hals, nakke, kraveben, bryst, mave, nyrer, skridt eller rygsøjle og må ikke bruges til stød.

Anvendelse af hund

Det fremgår af § 17 i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse, at hund skal anvendes med besindighed, varsomhed og størst mulig skånsomhed. Anvendelsen skal bringes til ophør, når politiets påbud er efterkommet.

Anvendelse af gas

Ved anvendelse af gas skal politiet tage hensyn til omfanget af eventuelle gener for udenforstående. Det skal ved denne vurdering blandt andet indgå, om den påtænkte anvendelse af gas vil skulle finde sted i et tættere bebygget område eller nær daginstitutioner, skoler, plejehjem eller

lignende. Der skal endvidere tages hensyn til, hvordan vejr- og vindforholdene vil påvirke anvendelsen af gas, jf. § 23, stk. 1. Det præciseres videre i § 23, stk. 3, at politiet skal udvise tilbageholdenhed med at anvende gas over for personer, der befinder sig **indendørs**. Der skal navnlig tages hensyn til antallet af tilstedeværende personer, samt om det på grund af dårlige adgangsforhold vil være vanskeligt for de pågældende at komme væk fra stedet.

2.5 PEBERSPRAY

2.5.1 INDFØRELSEN AF PEBERSPRAY SOM NYT MAGTMIDDEL

Der blev i juni 2006 indledt et forsøg med anvendelsen af peberspray i tre politikredse. Forsøget blev evalueret af Rigspolitiet i januar 2007.

Det anføres i evalueringsrapporten, at alle tre politikredse overordnet havde en meget positiv vurdering af peberspray.

For så vidt angår pebersprays placering i "magtbarometeret", anføres s. 7 i evalueringsrapporten, at de involverede politifolk blev spurgt om:

"hvor de så pebersprayeren i forhold til de andre tekniske magtmidler: talens brug, håndkraft, staven og pistolen. Gennemsnitligt angives pebersprayeren til at ligge i den **øverste ende af håndkraft** og i den nederste til midterste del af stavens brug"²⁴ (fed tilføjet).

Det konkluderes imidlertid s. 13 i evalueringsrapporten, at:

"i samspillet med de øvrige magtmidler, kan det konstateres, at det [peberspray] naturligt indgår i den **øverste ende af talens brug** og i den nederste til midterste ende af stavens brug"²⁵ (fed tilføjet).

Som det fremgår, var det de involverede politifolks opfattelse, at peberspray kunne indplaceres i den "øvre del af håndkraft", men det konkluderes i rapporten, at peberspray indgår i den "øverste ende af talens brug". Konklusionen lægger således op til, at peberspray kan erstatte mindre indgribende magtmidler ("talens brug"), end det forudsættes af de involverede politifolk ("håndkraft").

Vedrørende udsigten til, at peberspray kan begrænse politiets brug af øvrige magtmidler, konkluderes det:

"at peberspray er et velegnet teknisk magtmiddel, at det ved en indførelse som supplement til stav, gas, hunde og pistol kan medvirke til, at der sker færre skader på både borgere og politifolk under anholdelser, idet voldsomme anholdelser med for eksempel anvendelse af staven i større omfang kan undgås".²⁶

Rigspolitiet var enig i den positive vurdering af peberspray som nyt magtmiddel for dansk politi og indstillede i juni 2007 til

Justitsministeriet, at peberspray indføres som et nyt fysisk magtmiddel i dansk politi.

Indstillingen blev tiltrådt af Justitsministeriet, der i september 2007 sendte et udkast til ændring af bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler mv. fra 2004 til høring hos relevante myndigheder og organisationer.²⁷

Ved den nye magtanvendelsesbekendtgørelse, der trådte i kraft den 1. januar 2008, blev § 25 a-d om anvendelse af peberspray indsat i bekendtgørelsen.

I tillæg til Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse har Rigspolitichefen udstedt en kundgørelse om politiets anvendelse af peberspray.²⁸ Kundgørelsen gengiver de almindelige betingelser for politiets magt-anvendelse i politiloven (§§ 15-16) samt § 25 a-d i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse. Derudover indeholder Kundgørelsen i §§ 9-10 regler om politiets indberetning, registrering og opbevaring af peberspray.

2.5.2 ER PEBERSPRAY FARLIGT? DE HELBREDSMÆSSIGE RISICI FORBUNDET MED ANVENDELSE AF PEBERSPRAY

Peberspray er en væske, der består af et peberekstrakt, der ved hjælp af en drivgas sprøjtes mod den, som den koncentrerede stråle rettes imod. Det aktive stof i peberspray er capsaicin (oleoresin capsicum). Peberspray virker i en afstand på op til 6-7 meter og

påfører den ramte person akut øjenkrampe med deraf følgende midlertidig blindhed, som normalt varer cirka 30-45 minutter. Derudover bliver personen påført stærk smerte i øjnene og hudsvie, slimhindeirritation og luftvejspåvirkning i form af hoste. Den ramte bliver desorienteret og føler ubehag.²⁹

I Den Uafhængige Politiklagemyndigheds årsberetning for 2013 anføres tilsvarende, at "den ramte person vil krumme sig sammen og være fuldstændig blændet og uden mulighed for at orientere sig, ligesom vedkommende vil have stærke smerter."³⁰

2.5.2.1 Sundhedsstyrelsen

I forbindelse med overvejelserne om at indføre peberspray vurderede Sundhedsstyrelsen de medicinske skadevirkninger ved anvendelse af peberspray.

"Påvirkningen [af peberspray] er allerede betydeligt mindsket efter 10 minutter, men fortsat tilstedeværende påvirkninger kan ses efter en uge. At påvirkningen er reversibel, det vil sige af midlertidig karakter, er også påvist ved klinisk undersøgelse af eksponerede forsøgspersoner ... På den anden side findes også rapporter om mere alvorlige læsioner i hornhinden, og det ser her ud til at skyldes kemisk ætsning på grund af opløsningsmidler, der er anvendt i peberspræyen."

Sundhedsstyrelsen anfører videre:

"Der har været en del dødsfald efter anvendelse af peberspray i USA, men man tilskriver kun i et enkelt tilfælde peberspray som rimeligt sikkert årsag, nemlig i forbindelse med dødsfald hos en astmatiker."³¹

Endelig anfører Sundhedsstyrelsen:

"Ved samtidig påvirkning af rusmidler som metamfetamin og kokain og capsaicin (peberspray) kan der muligvis være en øget risiko for dødsfald. Endvidere kan et almindeligt anvendt type blodtryks-præparat (ACE-hæmmere) give øget tendens til hoste ved samtidig påvirkning med capsaicin."³²

Sundhedsstyrelsen anbefaler på den baggrund:

- "Anvendelse af peberspray bør ske med omtanke, herunder med afvejning af risiko i forhold til risiko ved andre magtmidler.
- Ud fra en sundhedsfaglig betragtning er der grund til at fastholde et forbud mod anvendelse af peberspray uden for snært definerede formål, hvor mindre farlige alternativer ikke foreligger.
- Anvendelsen af peberspray kræver en særlig instruks, der inkluderer viden om mulige skadevirkninger hos særligt sårbare personer, og i hvilke situationer der er brug for lægetilsyn."³³

Sundhedsstyrelsen finder således sammenfattende, at der kan være alvorlige helbredsrisici forbundet med at anvende peberspray, særligt hvis den eksponerede

person lider af luftvejssygdomme eller er påvirket af rusmidler. Styrelsen anbefaler derfor, at peberspray kun anvendes til "snævert definerede formål, hvor mindre farlige alternativer ikke foreligger".

2.5.2.2 Østre Landsret

At peberspray er et potentielt farligt magtmiddel, fremgår også af en Østre Landsrets-dom fra 2010 om en privat borgers anvendelse af peberspray.³⁴

I den pågældende sag sprayede tiltalte i forbindelse med et skænderi én gang (cirka 5 sekunder) med peberspray mod en anden person, så vedkommende blev ramt i ansigtet og på halsen. Et centralt spørgsmål i sagen var, om forholdet var omfattet af straffelovens § 244 om "almindelig" vold eller straffelovens § 245, som vedrører vold af "særlig, rå, brutal eller farlig karakter".

Afgørende for, om et voldsangreb er af "særlig farlig karakter," er angrebets **typiske farlighed** ikke, om det i det konkrete tilfælde har medført alvorlig skade.³⁵

Særligt farligt er typisk voldshandlinger begået under anvendelse af våben, såsom geværer, pistoler, økser, knive og kast med genstande.³⁶

Landsretten fandt, at angrebet med peberspray "på grund af den betydelige smerteforvoldelse og generne med forbigående blindhed og risiko for alvorlig skade" måtte henføres under § 245 som et angreb af særlig farlig karakter.

Det kan herved bemærkes, at Landsretten således lægger til grund, at det er den generelle iboende smerte og risici, der er knyttet til anvendelsen af peberspray, der gør det til et farligt magtmiddel, og ikke den specifikke anvendelse i den konkrete sag.

Modsat kan det ikke antages, at magtmidlerne greb eller skjold i sig selv vil kunne omfattes af § 245, da de typisk ikke er farlige. Mens den konkrete anvendelse af disse to magtmidler kan være farlig, er de ikke som peberspray generelt farlige (typisk farlighed).

2.5.2.3 Den Uafhængige Politiklagemyndighed

Den Uafhængige Politiklagemyndigheds (DUP) årsberetning for 2013 indeholder et særskilt kapitel om politiets brug af peberspray som magtmiddel, hvor det – under henvisning til Sundhedsstyrelsens anbefalinger (jf. 3.4.1 ovenfor) og Østre Landsrets dom (jf. 3.4.2 ovenfor) – anføres, at brug af peberspray bør begrænses mest muligt:

”Politiets anvendelse af peberspray bør derfor [jf. Sundhedsstyrelsens anbefaling og dom fra Østre Landsret] begrænses mest muligt under hensyn til, at der er tale om et magtmiddel udviklet med henblik på at påføre fysisk smerte i ikke ubetydelig grad. Brug af peberspray skal således forbeholdes situationer, hvor der reelt er tale om et alternativ til ligeartede eller mere indgribende magtmidler.”³⁷

2.5.2.4 Oplysninger fra Rigspolitiet

Rigspolitiet har oplyst, at der ved anvendelsen af peberspray påføres en betydelig og forholdsvis kortvarig smerte med en begrænset risiko for mere langvarige eller varige skader.

Rigspolitiet har i perioden fra den 1. juli 2013 til den 31. december 2014 modtaget 1.315 indberetninger om anvendelsen af peberspray. I de 1.296 tilfælde er den person, som er blevet udat for peberspray, registreret som uskadt, mens personen i 19 sager er registreret som ”tilskadekommen”.

Rigspolitiet har ikke kendskab til sager, hvor anvendelsen af peberspray har medført alvorlige eller varige skader.

Til sammenligning kan oplyses, at de tilsvarende tal for anvendelsen af stav viser, at der er anvendt stav i 493 tilfælde. Heraf er personen registreret som uskadt i 460 tilfælde, mens personen i 33 tilfælde er registreret som tilskadekommen. Tallene indikerer således umiddelbart, at risikoen for skader er væsentligt mindre ved anvendelsen af peberspray end eksempelvis ved anvendelsen af stav.³⁸

2.5.3 I HVILKE SITUATIONER KAN POLITIET ANVENDE PEBERSPRAY (INDIKATIONSGRUNDENE)?

Det fremgår af § 25 a i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse, at politiet må anvende peberspray for:

- 1) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på en person
- 2) at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller helbred
- 3) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg
- 4) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom
- 5) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand, eller
- 6) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres passiv modstand, såfremt tjenestehandlingens gennemførelse skønnes uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet.

Betingelserne er, som det fremgår, identiske med betingelserne for at anvende stav og hund.³⁹

Særligt i forhold til politiets brug af peberspray mod personer, der gør **passiv modstand** mod en tjenestehandling, fremgår det af § 25 a, nr. 6, at tjenestehandlingen skal være uopsættelig, samt at anden og "mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet".

Ved brug af peberspray mod personer, der gør passiv modstand, forudsættes det således

– ligesom tilfældet er for stav og hund – at politiet inden anvendelsen af peberspray i den enkelte situation konkret vurderer, i) at tjenestehandlingen er uopsættelig; og ii) at mildere magtmidler, det vil sige håndjern, håndkraft og talenes kraft, er "åbenbart uegnede".

2.5.4 BESKYTTELSESGARANTIER FØR, UNDER OG EFTER BRUG AF PEBERSPRAY

Politiet skal før brug af peberspray så vidt muligt tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge peberspray, hvis ikke politiets påbud efterkommes. Politiet skal endvidere så vidt muligt sikre, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet, jf. § 25 b.

Har politiets brug af peberspray mod en person medført gener, der skønnes at kræve lægehjælp, skal den pågældende straks undersøges af en læge, jf. § 25 b.

Det er særligt fastslået for peberspray, at politiet efter anvendelse af peberspray i fornødent omfang skal tilbyde at afhjælpe gener forårsaget af, at en person har været eksponeret for peberspray. Det foregår i praksis typisk ved skylning af øjne med vand. Før danske politifolk har tilladelse til at benytte peberspray i tjenesten, gennemgår de et uddannelsesforløb. Rigspolitiet har oplyst, at uddannelsen bliver gennemført på politiskolen og består blandt andet i undervisning i lovbestemmelser, etik, proportionalitet, nødvendighed, skånsomhed, dialog med borgeren, sanering, eksponering, taktik,

reaktioner mv. Der bliver endvidere gennemført øvelser vedrørende brug af peberspray.⁴⁰

2.6 REGULERINGEN AF PEBERSPRAY I FORHOLD TIL REGULERINGEN AF POLITIETS ØVRIGE MAGTMIDLER

En række forhold kan fremhæves vedrørende den danske regulering af peberspray:

2.6.1 PEBERSPRAY ER ALENE REGULERET I JUSTITSMINISTERIETS MAGTANVENDELSESBEKENDTGØRELSE

Politiets brug af peberspray er som nævnt ikke reguleret i politiloven på lige fod med politiets øvrige magtmidler, men alene administrativt i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse. Det kan overvejes, om et så centralt magtmiddel som peberspray – som politiet årligt bruger oftere end samtlige øvrige magtmidler reguleret i politiloven, det vil sige skydevåben, stav, hund og gas – ikke bør lovreguleres. Der kan herved også henvises til det af Politikommissionen anførte om, at centrale områder som politiets magtanvendelsesmidler ud fra en legalitetsbetragtning bør reguleres direkte af lovgivningsmagten og fastsættes i lov, jf. afsnit 2.2 ovenfor.

2.6.2 ER BEMÆRKNINGERNE I LOVFORSLAGET TIL POLITILOV FRA 2004 OM BRUG AF MAGTMIDLER RELEVANTE FOR POLITIETS BRUG AF PEBERSPRAY?

Bemærkningerne til lovforslaget fra 2004 om politiloven indeholder som nævnt og gengivet ovenfor en ganske udførlig og præcis

beskrivelse af, i hvilke situationer politiet må benytte magtmidlerne i politiloven, det vil sige skydevåben, stav, hund og gas.

Det samme er ikke tilfældet for peberspray, hvor de enkelte situationer, hvor politiet kan anvende peberspray, jf. pkt. 1-6 i § 25 a i magtanvendelsesbekendtgørelsen, ikke er nærmere præciseret eller uddybet.

Men det må antages, at bemærkningerne til lovforslag om politiloven fra 2004, herunder navnlig de særlige bemærkninger til politiets brug af stav gengivet i afsnit 3.1 ovenfor, også må være retningsgivende for politiets anvendelse af peberspray.

Det må antages at være tilfældet i forhold til den i forarbejderne anførte definition af "angreb på samfundsvigtige institutioner mv." og på "ejendom", jf. afsnit 3.1, der ikke specifikt knytter sig til brugen af stav.

Det samme må være tilfældet i forhold til den i forarbejderne gengivne definition af "aktiv og passiv modstand" og herunder særligt i forhold til "passiv modstand", hvornår en "tjenestehandling er uopsættelig", og hvornår "mindre indgribende magtmidler er åbenbart uegnede", jf. afsnit 3.1.

Det ville blandt andet betyde i forhold til **passiv modstand**, at peberspray ikke kan benyttes, hvis "kun en eller ganske få personer yder modstand ved at forholde sig passivt", idet det så "næsten undtagelsesfrit vil være

muligt at gennemføre tjenestehandlingen ved brug af almindelig fysisk magt, det vil sige magtanvendelse uden midler”.

2.6.3 FORSKELLEN PÅ DEN RETLIGE REGULERING AF GAS OG PEBERSPRAY

Gas er umiddelbart det magtmiddel, der er mest beslægtet med peberspray. Men der er væsentlig forskel på de retlige betingelser for anvendelse af gas og peberspray, idet betingelserne for anvendelse af peberspray er skærpet i forhold til anvendelse af gas.

For det første kan gas – modsat peberspray – anvendes mod ”passiv modstand” uden krav om, at politiet først skal vurdere, at den pågældende tjenestehandling er uopsættelig, og at mindre indgribende midler er åbenbart uegnede.

For det andet er der i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse fastsat yderligere beskyttelsesgarantier ved brug af gas.⁴¹ Det fremgår heraf, at politiet skal tage hensyn til gener for udenforstående ved brug af gas, samt til vind- og vejrforhold. Det understreges endvidere, at politiet skal udvise tilbageholdenhed ved at anvende gas mod personer, der befinder sig indendørs.

2.6.4 FORSKEL I SPECIFIKKE BESKYTTELSESGARANTIER FOR ANVENDELSE AF PEBERSPRAY OG ØVRIGE MAGTMIDLER REGULERET I POLITILOVEN

Politiloven fastsætter visse beskyttelsesgarantier, som politiet skal iagttage før og efter brug af stav, hund og gas, jf. afsnit 3.2. Politiet skal:

- Tilkendegive, at politiet har til hensigt at bruge det pågældende magtmiddel, hvis påbud ikke efterkommes
- Sikre, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet
- Bistå den skadede person, herunder med adgang til lægetilsyn.

Samme beskyttelsesgarantier skal politiet iagttage ved brug af peberspray, jf. Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse og afsnit 4.2.

Magtanvendelsesbekendtgørelsen fastsætter imidlertid yderligere en række specifikke beskyttelsesgarantier, politiet skal iagttage ved anvendelsen af henholdsvis stav, hund og gas, jf. nærmere afsnit 3.2. Tilsvarende beskyttelsesgarantier er der imidlertid ikke fastsat i Justitsministeriets magtanvendelsesbekendtgørelse eller andetsteds for politiets brug af peberspray.

2.6.5 MISFORHOLD MELLEMLINDPLACERING AF PEBERSPRAY I MAGTBAROMETERET, OG HVOR FARLIGT MAGTMIDLET ER

Sundhedsstyrelsen finder som beskrevet ovenfor, at der kan være alvorlige helbredsrisici forbundet med at anvende peberspray. En opfattelse, der også kommer til udtryk i Østre Landsrets afgørelse om peberspray fra 2010, hvor et civilt angreb med peberspray ansås omfattet af § 245 i straffeloven om vold af ”særlig, rå, brutal eller farlig karakter”.

Sundhedsstyrelsen anbefaler derfor, at peberspray kun anvendes til ”snævert

definerede formål, hvor mindre farlige alternativer ikke foreligger”.

Modsat anføres det i Rigspolitiets evalueringsrapport, at peberspray i samspillet med de øvrige magtmidler ”naturligt indgår i den øverste ende af talens brug og i den nederste til midterste ende af stavens brug”.

Der synes herved at være et misforhold mellem, hvor farligt Sundhedsstyrelsen opfatter peberspray, og Rigspolitiets opfattelse af, hvor peberspray skal placeres på magtbarometeret, hvor det også sidestilles med den ”øverste ende af talens brug”.

2.6.6 MISFORHOLD MELLEML DE FAKTISKE OG RETLIGE BETINGELSER FOR ANVENDELSE AF PEBERSPRAY?

I Rigspolitiets evalueringsrapport indplaceres peberspray i den nederste ende af magtbarometeret under stav, hund og gas. Peberspray kan anvendes i de faktiske situationer, hvor der kunne være anvendt ”den øverste ende af talens brug og den nederste til midterste ende af stavens brug”.

De retlige betingelser for, i hvilke situationer politiet kan anvende peberspray, er imidlertid identiske med de retlige betingelser for anvendelse af stav og hund.⁴²

Opfattelsen i Rigspolitiets evalueringsrapport, hvorefter peberspray kan anvendes i de faktiske situationer, hvor den ”øverste ende af talens brug” kunne have været anvendt – og hvor der ikke kunne anvendes stav, gas eller hud – er

således ikke afspejlet i den retlige regulering. Der synes således at være et misforhold mellem de forudsatte faktiske betingelser og de eksisterende retlige betingelser for anvendelse af peberspray.

KAPITEL 3

DEN MENNESKERETLIGE REGULERING AF PEBERSPRAY I POLITIET

I dette afsnit gives først et kort overblik over den menneskeretlige regulering af relevans for politiets brug af peberspray. I det følgende afsnit drøftes magtanvendelse og forbuddet mod tortur mv. i art. 3 i EMRK. Endelig redegøres der i afsnit 3.3 for praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) i forhold til brug af peberspray.

3.1 OVERBLIK OVER DEN MENNESKERETLIGE REGULERING

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) indeholder en række bestemmelser, som er af betydning for nationale myndigheders magtanvendelse, herunder for politiet. Navnlig forbuddet mod tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling i art. 3 er relevant i forhold til magtanvendelse, jf. nærmere afsnit 4.2.

Retten til respekt for privatlivet i art. 8 i EMRK, herunder den fysiske, psykiske og moralske integritet, kan i visse tilfælde være en subsidiær bestemmelse i forhold til art. 3 om tortur mv. Det kan være tilfældet, hvis magtanvendelsen ikke har en sådan intensitet, at handlingen kan karakteriseres som tortur mv. omfattet af art. 3. EMRK og afgørelser fra Den Europæiske

Menneskerettighedsdomstol er umiddelbart bindende for danske myndigheder.

Herudover findes en række menneskerettighedskonventioner og -bestemmelser, som sigter mod at beskytte særligt udsatte grupper, og som også er bindende for danske myndigheder. Det drejer sig blandt andet om forbuddet mod diskrimination i art. 14, EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder, afsnit III om ligestilling, FN's konvention om Racediskrimination og FN's Handicapkonvention. Det skal understreges, at FN's Handicapkonvention definerer handicap bredt, således at personer med længerevarende psykisk sygdom anses at være omfattet af konventionen, jf. art. 1.

I tillæg til de nævnte konventioner og rettigheder kan fremhæves, at der i såvel FN som i Europarådet er blevet udarbejdet en række anbefalinger og ikke-bindende retningslinjer, som også kan være relevante i forhold til politiets brug af peberspray. Det drejer sig blandt andet om FN's grundlæggende principper for retshåndhævelsespersonales magtanvendelse og brug af skydevåben og Det Europæiske Kodeks for Politietik.⁴³

3.2 GENERELT OM MAGTANVENDELSE OG FORBUDET MOD TORTUR MV. I ART. 3 I EMRK

Art. 3 i EMRK indeholder et forbud mod tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling.

Forbuddet indebærer dels en **negativ** forpligtelse, der betyder, at danske myndigheder ikke må påføre personer tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling, dels en **positiv** forpligtelse (handlepligt) til aktivt at sikre, at personer ikke blive udsat for en sådan behandling.

Art. 3 udelukker naturligvis ikke, at der i visse veldefinerede situationer anvendes fysisk magt mod borgerne. Men Domstolen har understreget, at myndighedernes magtanvendelse må være absolut nødvendig, og at der skal være proportionalitet mellem magtanvendelsen og det formål, der søges opnået med magtanvendelsen, jf. Subasi og Coban, 9/7 2013, pr. 36.

Fysisk magtanvendelse, som ikke er strengt nødvendig på grund af en persons egen opførsel, vil i princippet udgøre et brud på art. 3, jf. Izci, 23/7 2013, pr. 54-56.

Det blev også fastslået af Østre Landsrets dom af 4. juni 2014 vedrørende gentagne fikseringer af en indsat i Københavns Fængsler, hvor landsretten fandt, at en række af de foretagne fikseringer var i strid med art. 3, fordi de ikke (længere) kunne begrundes i den pågældende

truende og voldsomme adfærd.⁴⁴ Direktoratet for Kriminalforsorgen blev pålagt at betale 50.000 kr. i godtgørelse til den indsatte.

De indlejrede vanskeligheder, der er forbundet med at bekæmpe kriminalitet, kan ikke i sig selv berettige, at en person udsættes for behandling i strid med art. 3. Forbuddet mod tortur mv. er absolut, og Domstolen har gentagne gange understreget, at der ikke kan foretages en balanceakt mellem på den ene side hensynet til den personlige integritet og på den anden side hensynet til at beskytte den offentlige orden.⁴⁵

Peberspray er ikke i sig selv i strid med art. 3. Men myndighedernes anvendelse af peberspray kan – ligesom anden magtanvendelse – være i strid med art. 3, såfremt anvendelsen ikke er absolut nødvendig og proportional. EMD har i flere sager fundet, at myndigheders konkrete brug af peberspray var i strid med art. 3, jf. nærmere nedenfor.

3.3 SAGER VED EMD OM BRUG AF PEBERSPRAY

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har behandlet fem sager vedrørende politiets brug af peberspray (og tåregas) og en sag om fængselsbetjentes brug af peberspray i et fængsel.

1) Izci 23/7 2013 – Tyrkiet – Demonstration

Klager deltog i en demonstration på en plads i Istanbul i anledning af, at det var kvindernes dag. Der var ikke enighed om det faktiske forløb. Ifølge klager begyndte

politiet uden særlig begrundelse at opløse demonstrationen. Klager blev slået med stav i hovedet og andre steder på kroppen og blev sprayet med peberspray, hvilket bevirkede, at hun faldt halvt bevidstløs til jorden. Ifølge den tyrkiske regering var der tale om en ulovlig demonstration. En gruppe på 50 demonstranter, inklusive klager, forstyrrede den offentlige orden og trafikken og nægtede at efterkomme politiets ordre om at opløse demonstrationen. Demonstranterne begyndte at kaste sten mod politiet, hvorefter politiet så sig nødsaget til at opløste demonstrationen med anvendelse af blandt andet peberspray.

EMD afviste regeringens påstand om, at politiets magtanvendelse var nødvendig og proportional. Domstolen lagde herved vægt på, at den tyrkiske regering ikke havde fremlagt beviser for, at klager udøvede modstand mod politiet. Den omstændighed, at klager ikke var blevet arresteret eller sigtet og tiltalt for noget, indikerede efter Domstolen opfattelse også, at klager ikke udgjorde en trussel mod den offentlige orden eller mod politiet, jf. pr. 61.

Domstolen lagde endvidere vægt på, at der ikke var klare, detaljerede og bindende retningslinjer ("clear, detailed and binding set of instructions on the use of pepper spray") for politiets anvendelse af peberspray, jf. pr. 64-65.

Domstolen konkluderede, at de tyrkiske politifolk ikke havde udvist den nødvendige tolerance og tilbageholdenhed ("tolerance and restraint"), før de forsøgte at opløse

demonstrationen, som ikke havde udgjort en trussel mod den offentlige orden, og som var ikke-voldelig. Tyrkiet havde derfor brudt art. 3 i EMRK.

2) Subasi og Coban 9/7 2013 – Tyrkiet – Demonstration

De to klagere blev under en demonstration udsat for spark, slag med stav og peberspray af politiet. Da politiet angreb den ene klager, faldt hun til jorden. Den anden klager forsøgte at beskytte hende. Politiet brugte peberspray mod dem begge, mens de lå på jorden, og de blev sparket og slået med stav. De to klagere fik blå mærker og skrammer ("bruises, abrasions and swellings") flere steder på kroppen.

Fra den tyrkiske regerings side blev det gjort gældende, at en gruppe demonstranter havde angrebet politiet med sten.

EMD fandt, at politiets magtanvendelse havde været overdreven. Henset til de skader, klagerne havde fået, fandt EMD, at de havde været udsat for umenneskelig og nedværdigende behandling i strid med art. 3 i EMRK.

Domstolen lagde vægt på, at der havde været håndgemæng og slåskampe mellem politiet og en gruppe demonstranter, men den tyrkiske regering havde ikke godtgjort, at de to klagere havde været indblandet heri. Domstolen tillagde det endvidere vægt, at den tyrkiske regeringen ikke havde fremlagt informationer, der viste, at politiets indsats

havde været reguleret og organiseret på en sådan måde, at risiko for magtanvendelse mod demonstranterne blev minimeret, jf. pr. 38.

3) **Borbala Kiss 26/6 2012 – Ungarn – Arrest**

I denne sag ankom syv politibetjente til en fest, fordi der blev spillet høj musik. Der opstod skænderi mellem politi og festdeltagere, og det udviklede sig til tumult. På et tidspunkt truede en politibetjent med at arrestere klager. Han tog fat i hendes arm og sprayede hende med peberspray. Seks politibetjente tog derefter fat i hende og slæbte hende ud til en politibil og slog hende hårdt ind mod politibilen. I forbindelse med, at klager blev slæbt ud til bilen, blev hendes ene bryst blottet. Fra statens side blev det gjort gældende, at politiets magtanvendelse var nødvendig, fordi klager havde modsat sig en lovlig arrest.

EMD fandt, at klager havde været udsat for nedværdigende behandling i strid med art. 3 i EMRK. Domstolen bemærkede indledningsvist, at anholdelsen foregik under en tumultarisk situation, som opstod, da politiet ankom til festen. Domstolen fremhævede, at den ungarske regering ikke er fremkommet med troværdige eller overbevisende argumenter, som kan forklare eller retfærdiggøre den grad af magtanvendelse ("degree of force used"), der blev anvendt under anholdelsen. Det var navnlig ikke blevet afklaret, hvad det var ved klagers opførsel, der kunne berettige en manøvre, hvor klager blev sprayet med peberspray i øjnene, slæbt hen ad jorden, så hendes bryst blev blottet, og slået ind mod

politibilen. Og det i nærvær af seks eller syv mandlige politibetjente, hvis fysiske tilstand og magt klart overgik klagers.

Domstolen konkluderede, at selv hvis det antages, at det objektivt var nødvendigt at anvende magt i den pågældende situation, så var der tale om en overdreven ("excessive") magtanvendelse.

Klager havde derfor været udsat for nedværdigende behandling i strid med art. 3.

4) **Ali Gunes 10/4 2012 – Tyrkiet – Demonstration**

Sagen vedrører en demonstration, hvor klager, en gymnasielærer, og en række af hans kollegaer, deltog i en lovlig anmeldt demonstration.

Der var ikke fuld enighed om de faktiske omstændigheder. Ifølge klager var der ingen uroligheder, da politiet ubegrundet greb ind og opløste demonstrationen med brug af peberspray. Ifølge den tyrkiske regering nægtede klager og hans kollegaer at efterkomme politiets ordrer om at opløse demonstrationen. Politiet advarede klager og de øvrige demonstranter, men da de fortsatte demonstrationen og hindrede trafikken, dannede politiet en kæde omkring gruppen og arresterede dem. Der var ikke kampe mellem politiet og demonstranterne, men da klager modsatte sig politiets forsøg på at arrestere ham, brugte de peberspray mod ham.

EMD opregner først de potentielle sundhedsrisici, som peberspray kan give anledning til, jf. pr. 37. Dernæst fremhæver Domstolen i pr. 38, at konventionen om kemiske våben fra 1993 udtrykkeligt autoriserer politiets brug af peberspray ("riot control agent") til retshåndhævelsesoperationer ("law enforcement operations"), herunder til indenlandsk oprørskontrol.

EMD henviser i pr. 39 til, at CPT har udtrykt bekymring over brugen af peberspray til retshåndhævelsesoperationer og gengav de anbefalinger, CPT er fremkommet med i forhold til brugen af peberspray, herunder at der skal være klare retningslinjer for og undervisning i brugen af peberspray, samt at peberspray ikke må anvendes i lukkede rum, se nærmere nedenfor.

EMD understreger derefter i pr. 41, at Domstolen er enig i CPT's vurdering og anbefalinger, og fremhæver, at peberspray ikke må bruges mod personer, som myndighederne har kontrol over:

"The Court shares the CPT's concerns and concurs with the above-mentioned recommendations [fra CPT]. It stresses, in particular, that there can be no justification for the use of such gases against an individual who has already been taken under the control of the law enforcement authorities, as was the case in the present application."

EMD finder på den baggrund, at klager har været udsat for umenneskelig og nedværdigende behandling i strid med art. 3 i EMRK.

5) Oya Ataman 5/12 2006 – Tyrkiet – Demonstration

Klager, som var advokat og medlem af en menneskerettighedsorganisation i Tyrkiet, organiserede en demonstration mod en ny type planlagte fængsler. Mellem 40 og 50 mennesker deltog i demonstrationen, som fandt sted på en plads i Istanbul. Politiet bad gruppen om at opløse sig og informerede dem via højtalere, at demonstrationen, som ikke var anmeldt, var ulovlig og sandsynligvis ville skabe ordensproblemer, for eksempel i form af trafikforstyrrelser på et travlt tidspunkt på dagen. Demonstranterne nægtede at efterkomme politiets instrukser og forsøgte at marchere mod politiet. Politiet opløste derefter gruppen med peberspray og arresterede 39 demonstranter.

EDM anfører indledningsvist i pr. 18, at der kan være helbredsrisici forbundet med anvendelsen af peberspray. Peberspray kan:

"produce effects such as respiratory problems, nausea, vomiting, irritation of the respiratory tract, irritation of the tear ducts and eyes, spasms, chest pain, dermatitis or allergies. In strong doses, it may cause necrosis of tissue in the respiratory or digestive tract, pulmonary oedema or internal haemorrhaging (haemorrhaging of the suprarenal gland)."

Domstolen fandt ikke, at der i den konkrete sag var sket et brud på art. 3, idet klageren ikke havde fremsendt en lægeerklæring, der kunne dokumentere de gener, hun havde pådraget sig som følge af politiets brug af peberspray mod hende. Det kunne derfor ikke dokumenteres, at klager havde været udsat for behandling i strid med art. 3.

Det kan endvidere bemærkes, at EMD i 2014 har taget stilling til en sag om fængselspersonales brug af peberspray i et fængsel. Dommen beskrives nærmere nedenfor.

6) Tali 13/2 2014 – Estland – Brug af peberspray i et fængsel

Klager var i 2001 idømt livstidsfængsel for drab på to personer og forsøg på drab på en tredje person og afsonede i et estisk fængsel. Under fængselsopholdet var han dømt flere gange for at angribe fængselspersonale og andre indsatte. Han havde tillige under afsoningen modtaget 29 disciplinærstraffe for ikke at adlyde påbud og true fængselspersonale.

I forbindelse med, at klager skulle flyttes fra egen celle til en straffecelle for at afvikle en disciplinærstraf, nægtede klager frivilligt at forlade sin celle. Fængselsbetjente trængte derfor ind i hans celle med plastikskjolde, beskyttelsesdragter og hjelme. Der opstod håndgemæng, og klager blev med magt flyttet til straffecellen. Klager påstod, at han i den forbindelse brækkede et ribben. Dagen efter ville klager ikke frivilligt udlevere en madras fra straffecellen trods gentagne anmodninger

herom fra fængselspersonalet. Seks fængselsbetjente ankom derefter til klagers celle. To vagter gik ind i cellen. Den ene vagt tog klager i hånden og sagde, at de ville tage madrassen. Klager trak hånden til sig (ifølge staten skubbede klager til fængselsbetjenten), hvorefter fængselsbetjenten uden advarsel sprayede ham med peberspray i øjnene. Derefter opstod der slagsmål mellem vagterne og klager. Klager blev til sidst overmandet og tvunget ned på gulvet og påført håndjern.

Klager påstod, at han var blevet udsat for behandling i strid med art. 3 og klagede til de estiske myndigheder over fængselspersonalet. Klagen blev endelig afvist af en estisk appel-domstol, der lagde til grund, at fængselspersonalet henset til klagers adfærd ikke havde anvendt overdreven magt. Klager klagede herefter til EMD.

Fra statens side blev det under EMD's behandling anført, at klager havde været aggressiv over for fængselspersonalet, at han nægtede at adlyde et lovligt påbud, at det var nødvendigt at opretholde ro og disciplin i fængslet. Klager havde tidligere mange gange truet og overfaldet fængselspersonale. Han var en højrisikofange, hvis uforudseelige opførsel og ustabilitet kunne udgøre en alvorlig trussel for enhver i hans nærhed. Staten gjorde på den baggrund gældende, at den anvendte magt var nødvendig og proportional.

Særligt for så vidt angår brugen af peberspray, anførte staten, at brugen af peberspray var

lovlig, fordi klager ikke havde efterkommet påbuddet fra fængselsbetjenten og havde taget armen til sig/skubbet til betjenten. Staten anførte videre, at peberspray var den mindst skadelige måde ("least injurious method available"), hvorpå vagterne kunne få en farlig fange under kontrol.

EMD fandt, at klager havde været udsat for umenneskelig og nedværdigende behandling i strid med art. 3. Domstolen henviser til, at CPT, jf. afsnit 7.4 nedenfor, har udtryk bekymring over brugen af peberspray i fængsler, samt til at peberspray potentielt kan være et farligt og helbredsskadeligt magtmiddel. Domstolen konkluderer herefter, at brugen af peberspray var uberettiget under henvisning til de potentielt alvorlige virkninger, peberspray kan føre til ved brug i lukkede rum ("confined spaces"), samt til at fængselsbetjentene kunne have benyttet andre magtmidler (som de havde gjort dagen før), herunder plastikskjolde, beskyttelsestøj og hjelme, **pr. 78**. Domstolen tilkender klager 5.000 euro i erstatning for ikke-økonomisk skade.

3.4 MAGTANVENDELSE OVER FOR UDSATTE GRUPPER

Som nævnt ovenfor indeholder menneskeretten forbud mod diskrimination og indeholder også i visse tilfælde positive forpligtelser for staten til at sikre, at visse udsatte grupper ikke stilles ringere end andre. I det følgende sættes særligt fokus på personer med handicap og personer med anden etnisk baggrund.

3.4.1 PERSONER MED HANDICAP

FN's Handicapkonvention anerkender, at personer med handicap er en gruppe personer, som har krav på særlig opmærksomhed for at sikre, at de kan nyde deres rettigheder på lige fod med andre. Som nævnt ovenfor defineres personer med handicap i konventionen meget bredt som personer med længerevarende funktionsnedsættelser, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet. Personer med længerevarende psykisk sygdom anses for at være omfattet af konventionen.

Det følger af FN's Handicapkonventions art. 17, at personer med handicap har ret til beskyttelse af deres personlige integritet. Herudover understreges i art. 15 om frihed for tortur eller grusom, nedværdigende og umenneskelig behandling eller straf, at deltagerstaterne skal træffe alle forebyggende foranstaltninger for at sikre, at personer med handicap på lige fod med andre ikke underkastes tortur eller grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Endelig fremhæves i art. 13 om adgangen til retssystemet, at deltagerstaterne skal fremme passende uddannelse af blandt andet politiet.

Endvidere indeholder art. 5 et forbud mod diskrimination på grund af handicap. EMRK art. 14, EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder og FN's Konvention om borgerlige og politiske rettigheder forbyder også diskrimination.⁴⁶ Diskrimination defineres i

FN's Handicapkonvention både som direkte og indirekte diskrimination samt manglende rimelig tilpasning. Indirekte diskrimination kan opstå, når en neutral handling eller undladelse stiller personer med handicap særligt ringe, og denne forskelsbehandling ikke er saglig eller proportional.

Rimelig tilpasning defineres i art. 2 som "nødvendige og passende ændringer og justeringer, som ikke indebærer en uforholdsmæssig stor eller unødvendig byrde, når dette er nødvendigt i et konkret tilfælde for at sikre, at personer med handicap kan nyde eller udøve menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre."⁴⁷

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har tillige understreget, at personer med handicap har ret til tilpasning i rimeligt omfang for deres særlige behov, og at manglende opfyldelse heraf kan resultere i krænkelse af EMRK art. 3 alene eller sammenholdt med EMRK art. 14 om diskrimination.⁴⁸

Forbuddet mod diskrimination og tilpasningspligten betyder, at det kan være påkrævet at tage særlige hensyn til personer med psykisk sygdom, herunder at sikre, at politiet har den rette viden og personalemæssige ressourcer til at forebygge eskaleringer af konflikter med personer med psykisk sygdom.

3.4.2 PERSONER MED ANDEN ETNISK BAGGRUND

Menneskeretten indeholder som nævnt ovenfor et generelt forbud mod diskrimination. Forbuddet mod diskrimination på grund af anden etnisk baggrund er udtrykkeligt beskyttet i FN's Konvention om Racediskrimination, EMRK, EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder og FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder.

Diskrimination kan bestå i både direkte og indirekte diskrimination på grund af etnicitet. Indirekte diskrimination kan opstå, når en neutral handling eller undladelse stiller personer med anden etnisk baggrund særligt ringe, og denne forskelsbehandling ikke er saglig eller proportional.⁴⁹

3.4.3 DOBBELTDISKRIMINATION

Personer, som både har et handicap og anden etnisk baggrund, kan være i særlig risiko for at blive udsat for dobbeltdiskrimination.

3.5 SAMMENFATTENDE OM EMD'S PRAKSIS

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har indtil nu behandlet fem sager om **politiets** brug af peberspray. Fire sager vedrører Tyrkiet og drejer sig om politiets brug af peberspray (eller tåregas) i forbindelse med demonstrationer. En sag vedrører Ungarn og politiets brug af peberspray i forbindelse med en anholdelse ved en privat fest.

EMD har endvidere behandlet en sag vedrørende Estland og fængselspersonalets brug af peberspray mod en aggressiv og farlig indsat.

I alle sagerne er peberspray blevet anvendt i kombination med anden magtanvendelse. Domstolen har ved vurderingen af peberspray lagt vægt på følgende kriterier:

- Den sprayede persons opførsel – udgjorde vedkommende en trussel mod den offentlige orden, mod politiet eller andre?
- Politiets opførsel, herunder om politiet har handlet med tolerance og tilbageholdenhed ("tolerance and restraint") inden og under brug af peberspray
- Om der har været klare, detaljerede og bindende retningslinjer for politiets anvendelse af peberspray
- Peberspray må ikke benyttes mod personer, som politiet har kontrol over
- Peberspray må ikke anvendes i lukkede rum ("confined spaces"), hvis alternative magtmidler, blandt andet skjold, beskyttelsesdragt, hjelme mv., kunne være anvendt.

EMD har endvidere noteret sig (Izci, 23/7 2013), tiltrådt (Ali Gunes, 10/4 2012) og henvist til (Tali, 13/2 2014) CPT's vurdering og anbefalinger om brug af peberspray.

3.6 CPT'S VURDERINGER OG ANBEFALINGER OM PEBERSPRAY I FÆNGSLER

Den Europæiske Torturkomité (CPT) har i en række besøgsrapporter forholdt sig til staters brug af peberspray i lukkede institutioner, herunder navnlig i fængsler.⁵⁰ Visse af CPT's anbefalinger kan også være af relevans for politiets brug af peberspray og fremhæves derfor nedenfor.

CPT har anført, at peberspray ikke bør anvendes i **lukkede rum**, og at det aldrig kan retfærdiggøres at bruge peberspray mod en enlig indsat, som er låst inde på sin celle.⁵¹

"There can be no justification for the use of pepper spray against a single prisoner locked in his cell. Pepper spray is a potentially dangerous substance and should not be used in confined spaces."⁵²

CPT har anført, at peberspray i exceptionelle tilfælde kan anvendes i åbne rum. Det bør i så fald ske under iagttagelse af en række sikkerhedsgarantier, herunder at der skal være klare retningslinjer for brugen af peberspray, at der er adgang til førstehjælp og lægebehandling.

"If exceptionally it [peberspray] needs to be used in open spaces, there should be clearly defined safeguards in place. For example, persons exposed to pepper spray should be granted immediate access to a medical doctor and be offered measures of relief. Pepper spray

should never be deployed against a prisoner who has already been brought under control.”⁵³

Endelig har CPT anført, at peberspray aldrig bør anvendes mod en indsat, der er bragt under kontrol af fængselspersonalet.⁵⁴

Det kan endvidere fremhæves, at CPT har forholdt sig til brugen af peberspray på et psykiatrisk hospital.⁵⁵ I det pågældende tilfælde havde personalet på en psykiatrisk afdeling fået kontrol over en stærkt uligevægtig psykisk syg mand, fikseret hans hænder (“handcuffed”) foran ham og givet ham en beroligende indsprøjtning. Personalet sprayede derefter patienten med peberspray i øjnene med henblik på at fiksere hans hænder på ryggen. CPT udtalte, at det er uacceptabelt at anvende peberspray mod en patient, i særdeleshed hvis patienten allerede er fysisk under kontrol (“restrained”).⁵⁶

CPT besøgte Danmark i februar 2014. I komitéens besøgsrapport anføres det vedrørende politiets brug af peberspray:

”Most of the persons met by the CPT’s delegation in the course of the 2014 visit who were, or had recently been, detained by the police stated that they had been treated correctly both at the time of apprehension and during questioning. However, a number of persons complained of excessive use of force at the time of apprehension, usually after they had been placed on the ground and/or handcuffed. One person alleged that police officers had

beaten him with truncheons and used pepper spray when he was arrested driving a stolen vehicle; staff at Aarhus Remand Prison recalled this person being “bruised all over” and his medical records noted “pronounced bruising after violent arrest. Sutures to temporal area. Left eye swollen and red”. However, there was no information about any follow-up or of the case having been reported to the Independent Police Complaints Authority.”⁵⁷

CPT udtaler sig også om politiets brug af peberspray på Sct. Hans Hospital og anbefaler, at politiet kun bruger peberspray på et hospital i livstruende situationer:

”In at least one case at Sct. Hans, a police intervention apparently involved the application of pepper spray inside a hospital ward. According to the medical documentation, police had dispersed pepper spray in a patient’s face after he had succeeded in freeing himself from their grip and subsequently handcuffed him. The patient claimed that due to being handcuffed he had had difficulties to wash his eyes in order to relieve the symptoms of the spray and that he then suffered from sore eyes for several days. In the CPT’s view, it is totally inappropriate for pepper spray to be used in a hospital setting. Its use could only be justifiable in a life-threatening situation. The CPT recommends that the Danish authorities take the necessary action to ensure that pepper spray is only ever authorised inside a hospital when there is a real risk of threat to life.”⁵⁸

CPT's anbefalinger om brugen af peberspray i relation til politiets virke kan sammenfattes således:

- Der skal være klare retningslinjer for, hvornår der må anvendes peberspray
- Peberspray bør ikke anvendes mod en indsat, som politiet har opnået kontrol over
- Peberspray bør kun anvendes på hospitaler i livstruende situationer
- Peberspray bør ikke anvendes i lukkede rum ("confined spaces")
- Peberspray bør ikke bruges mod en indsat, som er låst inde på sin celle
- En person, der har været udsat for peberspray, skal omgående have adgang til førstehjælp og læge
- Der skal være passende afrapportering og kontrol med brugen af peberspray
- Politiet skal være uddannet i brugen af peberspray.

KAPITEL 4

BRUG AF PEBERSPRAY I PRAKSIS

4.1 OVERSIGT OVER BRUGEN AF PEBERSPRAY

Ifølge statistik fra Rigspolitiet er peberspray blevet brugt 9.215 gange i perioden 2008-2014. Dette svarer til, at magtmidlet i gennemsnit er blevet brugt knap 4 gange om dagen i hele landet. Indberetningerne om politiets brug af peberspray fordeler sig som illustreret i Tabel 1.

Tabel 1 viser, at brugen af peberspray er faldet siden 2011. Mens antallet af indberetninger løb op i 1.654 i 2011, faldt det i 2012 til 1.428, til 1.149 i 2013 og endelig til 810 i 2014. Dette er det laveste antal anvendelser nogensinde.

Rigspolitiet forklarer faldet i de senere år med, at uromagere i højere grad er blevet bevidst om magtmidlets virkninger og dermed nemmere lader sig dæmpe ned, uden at det er nødvendigt at tage sprayen i brug.⁶⁰

Peberspray anvendes fortrinsvis, når politiet møder det, der betegnes som "aktiv modstand", eller når politiet afværger et angreb mod en person. Disse sager udgør henholdsvis 67 procent og 49 procent af sagerne i 2012.⁶¹ Herudover anvendes peberspray ved passiv modstand (9 procent af sagerne i 2012). Fordelingen ser ud som illustreret i Tabel 2.

TABEL 1 OVERSIGT OVER BRUGEN AF PEBERSPRAY 2008-2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Total
Antal indberetninger	1.457	1.427	1.290	1.654	1.428	1.149	810	9.215

TABEL 2 OVERSIGT OVER GRUNDE TIL AT ANVENDE PEBERSPRAY 2008-2012⁶²

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Afværgelse af angreb mod person eller fare for personers liv eller helbred	50 %	50 %	46 %	56 %	49 %	-	-
Afværgelse af angreb på samfundsvigtige institutioner eller ejendom	2 %	1 %	1 %	2 %	1 %	-	-
Overvinde aktiv modstand	58 %	61 %	65 %	75 %	67 %	-	-
Overvinde passiv modstand	11 %	8 %	9 %	10 %	9 %	-	-

Interviewene med betjente viser, at der er stor forskel på, hvor meget de enkelte har anvendt peberspray. Nogle har enten aldrig anvendt peberspray eller kun anvendt peberspray ganske få gange. Andre har brugt peberspray op til 25 gange. Peberspray er blevet anvendt i en række forskellige situationer, der vil blive nærmere beskrevet i det følgende.

4.2 SITUATIONER MED AFVÆRGELSE AF ANGREB OG FARE

Det er efter loven tilladt at bruge peberspray i situationer, hvor politiet afværger et angreb på en person eller afværger en fare for personers liv eller helbred.

Som nævnt i det indledende metodeafsnit har instituttet gennemgået 161 sager fra en udvalgt politikreds, der dækker kredsens samlede brug af peberspray i 2012. I 70 procent af sagerne indikerer politiet via afkrydsning, at den person, sagen omhandlede, var voldelig. Ser man på de hændelsesbeskrivelser, som politiet

har foretaget på hver sag, er konkrete fysiske "angreb" på politiet nævnt i 15 procent af sagerne.⁶³ I sagerne er der således eksempler på, at en gerningsmand slår ud efter, gør "fremfald", sparker eller skubber politiet. Herudover er der eksempler på, at ting bliver kastet mod politiet.

Et eksempel på en sag ser ud som følger:

28/1: En person, der skal anholdes for tyveri, gør udfald mod en betjent og hæver to ølflasker op over sit hoved. Betjenten opfatter dette som en klar trussel mod hans person og tildeler derfor personen peberspray. Herefter taber personen ølflaskerne på gulvet og falder til ro, hvorpå en anholdelse kan gennemføres.

I samtalerne med betjente angiver cirka halvdelen af de interviewede, at de har

anvendt peberspray i situationer, hvor de er blevet angrebet fysisk.⁶⁴ En betjent oplevede for eksempel, at en person gemte sig bag en gavl og efterfølgende "sprang på ham", og en anden fortalte, hvordan en person i detentionen sparkede ud efter ham, da han forsøgte at få ham til at aflevere en hashklump. Herudover er der eksempler på, at personer har "skubbet", "slået ud efter betjenten" eller foretaget forskellige former for udfald. En betjent fortæller herudover om en situation, hvor politiet er blevet tilkaldt for at assistere med en bæltefiksering på en psykiatrisk afdeling, hvor patienten "tændte af", kastede en skraldespand efter politimandens ansigt og angreb hans kollega med spark og slag, hvorefter begge betjente gav patienten peberspray.

Gennemgangen af sagerne i den udvalgte politikreds viser herudover, at peberspray ofte anvendes, når de implicerede har en truende adfærd. Disse sager udgør cirka 30 procent af politiets indberetninger. Truslerne er både verbale og fysiske eller kan tage form af aggressiv kropssprog. I sagerne er der eksempler på, at en person kommer truende frem mod patruljen, en ophidset ung mand, der slår ud med armene og siger til patruljen, at de "bare kan komme an", og en person, der slår med knyttet hånd ned i patruljebilens tag. Herudover gives peberspray mod en person, der tager fat om en betjents håndled. I 7 procent af sagerne er den implicerede udelukkende verbalt truende.

Interviewene med betjente bekræfter, at der er en række situationer, hvor politiet føler sig truet uden at blive angrebet fysisk. Der er desuden flere situationer, hvor politiet har anvendt peberspray, fordi de frygtede, at personen, de stod over for, havde et våben eller var ved at skaffe sig adgang til et.

4.3 BRUG AF PEBERSPRAY VED SELVSKADENDE ADFÆRD

Gennemgangen af den udvalgte politikreds' 161 indberetninger viser, at der kun er enkelte sager (5), der omhandler afværgelse af selvskadende adfærd. Peberspray anvendes, enten fordi den implicerede truer med selvmord eller selvbeskadigende adfærd eller skader sig selv i den konkrete situation. Alle sagerne falder i kategorien "at afværge overhængende fare for personens liv eller helbred", hvilket fremgår af indberetningsskemaet.

Et eksempel på en sag ser ud som følger:

143/12 En psykisk syg mand truer med selvmord med en kniv. Da han ikke vil lægge kniven fra sig, eksponeres han for peberspray. Herefter bliver han kørt til psykiatrisk skadestue.

Kun én af de interviewede betjente har anvendt peberspray for at forhindre selvskadende adfærd. En betjent siger om anvendelsen af peberspray mod en mulig psykisk syg kvinde:

” Jamen jeg har prøvet [det] en gang med én, jeg ved ikke, om hun er psykisk syg, eller hvad hun var, eller i hvert fald påvirket af alt muligt, og sidder og skærer sig selv i armen [...] Og da vi så gik hen til hende, så vendte hun pludselig ud mod os i stedet for [...]. Der er peberspray rigtig effektivt; at man kan stå to meter væk, og så kan man håndtere hende på den måde, så hun bagefter smider det, hun har i hænderne.”

4.4 SITUATIONER MED ANHOLDELSE

I hovedparten af sagerne (73 procent), hvor peberspray anvendes, sker der anholdelse.

I størstedelen af de sager, hvor der er sket anholdelse, anvendes peberspray, fordi personen opfører sig truende i situationen (som også beskrevet i afsnit 4.2).⁶⁵

I indberetningerne beskrives personerne for eksempel som "verbalt truende og ophidset", "højroset og aggressiv", "truende kropssprog" og/eller "fysisk aggressiv". Truende kropssprog beskrives for eksempel som, at personen "hæver begge arme", "slår ud med" eller "fægter med armene". Herudover er der flere eksempler på, at personerne går eller løber frem mod politiet eller vender sig om mod politiet.

Deciderede angreb på politiet i anholdelsessituationen fremstår mindre udbredt, men optræder som nævnt også. Det anføres for eksempel i enkelte indberetninger, at personer

havde "opført sig voldeligt", "havde slået ud efter politiet", skubbet eller sparket politiet.

Sagerne viser ydermere, at peberspray anvendes, når personerne forsøger at rive sig fri fra betjentens greb, gør modstand mod at blive i lagt håndjern eller blive lagt ned. Herudover bruges peberspray også, når en person forsøger at undslippe politiet eller ikke vil følge med. Der er her flere eksempler på personer, der ikke kategoriseres som voldelige.

Gennemgangen af sagerne viser endelig også, at peberspray anvendes, når andre forsøger at forhindre en anholdelse, for eksempel ved at blande sig i anholdelsen eller ved at prøve at få fat i anholdte. I nogle af tilfældene er de pågældende truende eller slår ud efter politiet. I andre situationer nægter de enkelte at forlade et sted eller adlyde betjentens ordrer, men er ikke truende.

To eksempler på indberetninger om brug af peberspray i forbindelse med anholdelse ser ud som følger:

55/12 I forbindelse med, at en person ikke ønsker at oplyse navn, fødselsdag og adresse til en patrulje, anholdes han. Under anholdelsen gør han modstand ved at slå og sparke ud mod patruljen, hvorfor politiet benytter peberspray. Herefter kan gerningsmanden følges til patruljebilen.

22/12: Efter endt eftersættelse af en person i et brugsstjålet køretøj modsætter denne sig anholdelse. Da personen nægter at stige ud af bilen, eksponeres han for peberspray. Pebersprayeren skønnes dog ikke at have nogen effekt, da han ikke bliver ramt i øjnene. Personen bliver herefter anholdt af flere tilstedeværende politifolk.

Nogle af de interviewede betjente har også anvendt peberspray i forbindelse med anholdelse. Dette begrundes de primært med, at den eller de implicerede var aggressive og/eller truende eller på anden vis gjorde modstand mod anholdelsen. En betjent fortæller for eksempel om en ung diskoteksgæst, der ikke ville forlade diskoteket og var "beruset og aggressiv" og gjorde aktiv modstand mod anholdelsen ved blandt andet at tage fat i betjenten. En anden fortæller om en situation, hvor hans kollega "stod og bøvlede med en, der ikke vil lade sig anholde", og brugte peberspray for, ifølge betjenten, at undgå skade på den anholdte såvel som på betjentene selv.

Betjentene nævner herudover brug af peberspray, når personer, der blander sig i anholdelsen, skal holdes væk. En betjent fortæller om behovet for at holde omkringstående væk i nogle situationer:

” [Det kan være] en, der har været voldelig, eller to, der har været i et slagsmål, hvor den ene skal anholdes, og vi går hen for at anholde ham, og så er der tit det, at hans kammerater [...] ikke finder sig i det og prøver at befri ham eller beskytte ham mod at blive anholdt. Der er det effektivt at få folk væk, for ikke at komme til skade.”

Samtidig er der eksempler på situationer, hvor betjenten bruger peberspray både for at holde omkringstående på afstand, og fordi personen modsætter sig anholdelse. En betjent fortæller:

” [Jeg gav ham peberspray] fordi han prøver at vride sig løs, så jeg tænker, at det er jo svært både at holde ham og så holde de andre på afstand på én gang; de skal jo hen og befri ham. Så der får han så noget peber. [...] Vi kommer jo mere eller mindre i slagsmål. Ikke sådan at han nødvendigvis prøver at slå mig, men han prøver i hvert fald at rive sig fri og alt det der. Så der får han peber.”

4.5 GADESLAGSMÅL OG SLAGSMÅL I FORBINDELSE MED FODBOLDKAMPE

Gennemgangen af sagerne fra den udvalgte politikreds viser, at der er 11 sager ud af 161, hvor peberspray er blevet anvendt i forbindelse med uroligheder, der opstår i kølvandet af fodboldkampe.⁶⁶ Herudover er der 43 sager, der involverer slagsmål, hvor politiet vil bringe slagsmålet til ophør og/eller skille mængden ad. Peberspray bruges for at få de implicerede

til at følge deres anvisninger, for eksempel at gå væk fra stedet, eller til at få folk, der blander sig, til at gå væk. Der er her både sager, hvor de implicerede karakteriseres som voldelige, og sager, hvor der ikke er tale om voldelige personer. Peberspray benyttes både over for enkeltpersoner og ind i en større gruppe.

I det følgende gives to eksempler på indberettede sager, der falder i denne kategori:

6/12 I forbindelse med sigtelse af en gerningsmand kommer flere personer truende frem mod patruljen. Disse advares om brugen af peberspray og bliver bedt om at gå væk. Da de igen kommer frem mod patruljen, bliver de eksponeret for peberspray. Dette sker for at skabe arbejdsro og for at afværge et angreb på patruljen. Flere personer rammes af skyen fra pebersprayen.

27/12 Op mod 40 personer var i tumult. To personer forsøger at forhindre politiets intervention. De to personer blev først bedt verbalt om at gå fra stedet og efterfølgende forsøgt skubbet væk. Den ene person forlod stedet, men den anden fortsatte med at hindre politiet i deres aktiviteter og fik derfor peberspray.

De interviewede betjente har ligeledes brugt peberspray i forbindelse med både gadeslagsmål og tilknytning til fodboldkampe. I forhold til slagsmålene er begrundelserne for brugen af peberspray, at parterne "skal adskilles", at folk "skal sprede sig", at de "ikke kunne få folk væk", og "at de skulle skaffe sig afstand". Peberspray bliver her både brugt direkte mod enkeltpersoner og ind i en mængde ved at "spraye ud i en sky". En situation beskrives som følger:

” Jeg kan huske det en gang, [...] hvor vi havde bøvl med [nogle fans]. Hvor det kommer til noget sammenstød, hvor vi ikke kan få folk væk. Og de begynder også at komme imod os og kaste flyvende dåser og sådan noget. Og der bruger kollegaerne peberspray for at skabe os arbejdsrum, for at få dem til at trække sig tilbage. Det virker sgu rigtig godt på dem, der bliver ramt, men hvis de løber, så løber de andre som regel også.”

En anden siger om en situation med nogle fans:

” Jeg har ikke rigtig nogen idé om, om nogen blev ramt decideret. Det var mere sådan en 'nu skal vi have skaffet afstand-ting'.”

4.6 PASSIV MODSTAND

Det er efter loven tilladt at bruge peberspray i situationer, hvor der ydes passiv modstand mod politiet. Tjenestehandlingen skal skønnes

uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skal være uegnet.

En gennemgang af sagerne fra politikredsen viser, at peberspray er blevet anvendt 11 gange, hvor begrundelsen er passiv modstand.

Den passive modstand er fortrinsvis udøvet af enkeltpersoner. Fælles for sagerne er, at personen ikke vil følge politiets anvisninger. I cirka halvdelen af sagerne anvendes peberspray, fordi personen enten ikke vil forlade stedet eller ikke vil stå ud af sin bil. Herudover anvendes peberspray i forbindelse med, at personen modsætter sig at blive ilagt håndjern ved at holde armene fast ind til kroppen. I fire sager er der tilsyneladende ikke frygt for vold eller lignende, og den enkelte person modsætter sig politiet på fredelig vis.

Tre af sagerne involverer psykisk syge. Der er dels tale om en person, der ikke vil lade sig bæltefiksure, og dels en person, der truer med at gøre skade på sig selv. Herudover er der et eksempel på en person, der er trængt ind i en ældre dames lejlighed (hvor han tager et bad) og nægter at forlade damens lejlighed. I sagsbeskrivelserne fremgår det ikke nærmere, hvorfor tjenestehandlingerne er skønnet uopsættelige, og hvorfor anden og mindre indgribende magtanvendelse er uegnet. Dette er ikke spørgsmål, betjentene bedes om at besvare i indberetningskemaet.

En sag ser ud som følger:

22/11 En person er blevet eftersat på grund af tyveri og gør modstand mod at komme ud af bilen. Herefter anvendes peberspray, og personen anholdes.

Der er ikke nogen af de interviewede betjente, der har anvendt peberspray i situationer, de har kategoriseret under "passiv modstand". Betjentene har imidlertid givet tænkte eksempler på, i hvilke situationer peberspray ville blive anvendt, hvis der var tale om passiv modstand. Her blev nævnt, at peberspray ville kunne bruges i forbindelse med "sit-down"-demonstrationer på gaden, hvor folk ikke ville fjerne sig, eller andre lignende demonstrationer. Herudover kan peberspray tænkes anvendt i andre situationer, hvor folk ikke vil fjerne sig. Betjentene nævner eksempler som, at "en person holder fast i en bildør og ikke vil give slip", en mand, der efter et husspektakel spærrer udgangen, så politiet ikke kan komme forbi med en tilskadekommen, eller omkringstående personer, der ikke vil fjerne sig i forbindelse med en anholdelse. Peberspray kan ydermere anvendes, når en person ikke vil følge med betjenten. En betjent beskriver, hvordan en situation kunne se ud, når en person ikke vil adlyde betjentens ordre:

” Vi har jo folk, der bare står og siger: 'Hvis I kommer tæt på, så smadrer jeg jer. Jeg skal ikke med på stationen.' Og så siger man: 'Jamen vi gider ikke slås med dig.' For så skal vi bruge staven mod ham, eller også skal vi være mange til at krølle ham sammen. Så er det bare at give ham noget peber.”

Flere betjente siger dog, at der skal være tale om en tilspidset situation, før de vil anvende peberspray i forbindelse med passiv modstand. En betjent siger for eksempel:

” Hvis folk har lagt sig og nægter at flytte sig, kan man give dem peberspray og få dem væk. Jeg ved ikke, om jeg ville gøre det. Der er altid en grænse i forhold til at yde magt på folk, der teknisk set ikke gør noget.”

4.7 PERSONGRUPPER, DER SÆRLIGT UDSÆTTES FOR PEBERSPRAY

Ifølge Rigspolitiets statistik over brugen af peberspray på landsbasis bliver peberspray ofte brugt over for berusede og narkotikapåvirkede personer. I 2012 blev peberspray således anvendt mod berusede og narkotikapåvirkede personer i henholdsvis 57 procent og 21 procent af tilfældene. Fordelingen ser ud som illustreret i Tabel 3.

I den udvalgte politikreds er tallene lidt højere og ser her ud som illustreret i Tabel 4⁶⁷:

De interviewede betjente har anvendt peberspray over for personer, der er påvirket af enten narkotika eller alkohol, hvilket de opfatter som relativt ofte forekommende. Der tales om situationer, hvor de implicerede har

TABEL 3 FORDELING AF INDBERETNINGER OM BRUG AF PEBERSPRAY, HVOR SÆRLIGE PERSONLIGE FORHOLD GØR SIG GÆLDENDE FOR DEN RAMTE PERSON (LANDSSTATISTIK 2012).

Beruset person	57 %
Narkotikapåvirket person	21 %

TABEL 4 FORDELING AF INDBERETNINGER OM BRUG AF PEBERSPRAY, HVOR SÆRLIGE PERSONLIGE FORHOLD GØR SIG GÆLDENDE FOR DEN RAMTE PERSON (UDVALGT POLITIKREDS I 2012).

Beruset person	69 %
Narkotikapåvirket person	30 %

været udadreagerende og ikke til at tale med. En betjent siger:

” Vi bruger tit peberspray mod personer, der er mentalt ustabile [...] typisk folk, der har taget amfetamin eller kokain. Ofte er de uden samarbejdsvilje overfor politiet. De er opfarende og stærke og lader sig ikke påvirke, selvom de bliver udsat for smerte.”

Anvendelsen af peberspray mod psykisk syge udgør også et anseeligt antal i politiets statistikker. Ifølge politiets opgørelser blev peberspray anvendt mod en psykisk syg person i 2012 i 15 % af samtlige de indberettede sager i hele Danmark. I den udvalgte politikreds er billedet det samme med anvendelse af peberspray mod psykisk syge i 14% af tilfældene. Sagerne i politikredsen omfatter blandt andet brug af peberspray i forbindelse med bæltefiksering (2 sager) og forhindring af selvskadende adfærd (5 sager). Herudover anvendes peberspray ved truende og voldelig adfærd.

Brugen af peberspray mod psykisk syge er et tema, der går igen i interviewene. Peberspray bruges for eksempel når politiet tilkaldes for at hjælpe med håndtering af psykisk syge på hospitaler. Herudover er der et eksempel på en psykisk syg mand, som ikke ville lade sig indlægge og spærrede sig inde i sit hus, samt en psykisk syg kvinde, der forsøgte at køre ind i politiet. Ifølge politiet er der udviklet et særligt koncept med brug af skum i forbindelse med

håndtering af psykisk syge, som kan anvendes i stedet for peberspray. Interviewene viser, at betjentene har brugt skum i enkelte tilfælde, men at peberspray, som nævnt overfor, også anvendes. Når peberspray tages i brug mod psykisk syge kan det ifølge en betjent blandt andet være fordi det er vanskeligere at tale med disse mennesker. En betjent siger, at ”det er et problem, hvis man ikke føler man kan snakke fornuft med ham” og at ”man ikke kan sige til en [psykisk] syg person, at han skal ’slappe af’”. Manglen på konstruktiv dialog kan således føre til magtanvendelse. En betjent udtaler:

” Oftest lykkes det at tale dem ud af det og nogle gange er de også helt fornuftige, det er slet ikke det. Men de er utilregnelige, og det er jo derfor, man bruger os i de her sager.”

I forhold til brugen af peberspray i forbindelse med håndtering af psykisk syge har Rigspolitiet oplyst, at ”politiet som udgangspunkt ikke vil anvende magt over for psykisk syge. Der kan dog opstå situationer i forhold til politiets håndtering af psykisk syge, hvor anvendelsen af magt er nødvendig og forsvarlig. I sådanne tilfælde vil det bero på en konkret vurdering, hvilket magtmiddel der er mest skånsomt i forhold til den konkrete situation.⁶⁸

4.8 STEDER, PEBERSPRAY ANVENDES

Politiets statistik viser, at peberspray overvejende anvendes på gaden. Dette forekommer i 59 procent af tilfældene. Sagerne fordeler sig som illustreret i Tabel 5.

TABEL 5 ANTAL INDBERETNINGER OM BRUG AF PEBERSPRAY OPDELT EFTER STEDET FOR BRUGEN (2012, LANDSSTATISTIK).

Anvendt i/ved bolig	19 %
Anvendt i/ved værtshus	5 %
Anvendt i/ved gade	59 %
Anvendt offentlige steder	17 %

4.8.1 ANVENDELSE AF PEBERSPRAY INDEN DØRE OG I LUKKEDE RUM

Gennemgangen af sagerne i politikredsen viser, at peberspray blev anvendt indendørs i 30 procent af tilfældene. I 23 af disse sager sker anvendelsen i et lukket/afgrænset rum, herunder køkkener, badeværelser, værelse på et hospital, detention mv. I sagerne indgår herudover 7 tilfælde, hvor peberspray bruges i en patruljebil, og 3 sager, hvor det anvendes i en personbil. Sagsfordelingen ser ud som illustreret i Tabel 6:

Peberspray anvendes typisk i patruljebilen i tilfælde, hvor personen gør modstand i bilen. Herudover vil en impliceret i en enkelt sag ikke følge betjentenes ordre om at sætte sig i bilen.

Peberspray anvendes også i sjældne tilfælde i personbiler, primært fordi den implicerede ikke vil stå ud af bilen.⁶⁹

De interviewede betjente har både anvendt peberspray i en detention, i en togkupé, i en patruljevogn og på et diskotek. Herudover er der eksempler på anvendelse af peberspray i private hjem. En betjent fortæller om anvendelsen af peberspray i en patruljebil, fordi den anholdte var voldelig:

” Han sparkede og prøvede at sparke vinduerne ud og kom ned og ligge og lå og sparkede på ham, der sad på bagsædet sammen med ham [...] Strålen ramte lige i panden på vedkommende.”

TABEL 6 ANTAL INDBERETNINGER OM BRUG AF PEBERSPRAY FRA UDVALGT POLITIKREDS (2012)

Anvendt indendørs	48 sager (30 %)
Anvendt i lukkede rum	23 sager (14 %)
- Heraf patruljebil	7 sager (4 %)
- Heraf i personbil	3 sager (2 %)

Som nævnt indledningsvis har menneskeretlige organer stillet sig kritiske over for brugen af peberspray i lukkede rum. De interviewede betjente er derfor i forbindelse med undersøgelsen blevet spurgt, om de gjorde sig nogen særlige overvejelser i forbindelse med brugen af peberspray i lukkede rum.

Ifølge betjentene er den største ulempe, at politiet selv kan blive eksponeret for peberspray, ligesom eventuelle andre, som ikke er involveret i episoden, kan blive det. En betjent siger:

” [...] Det er heller ikke taktisk særlig smart at gøre det på bagsædet af en patruljebil for eksempel, for så kan man stort set ikke sidde i patruljebilen bagefter, kan man sige. Man kan blive ... Så bliver man nødsaget til det nogle gange simpelthen, for at altså det er det mildeste magtmiddel, men taktisk er det ikke særlig smart. I små rum.”

Det forhold, at peberspray også vil virke mere kraftigt på den eksponerede i lukkede rum, er dog ikke et forhold, som de interviewede betjente har nævnt som en faktor af betydning. Det afgørende er hensynet til politiet selv og eventuelle uskyldige.

4.9 STEDER OG SITUATIONER, HVOR PEBERSPRAY ER MINDRE EGNET

Ifølge betjentenes udtalelser er der særlige situationer og steder, hvor peberspray er et

mindre velegnet magtmiddel. Der er lokaliteter, hvor brugen af peberspray kan skabe en farlig situation for den berørte. Dette kan for eksempel være, hvis der er risiko for, at personen, der får peberspray, for eksempel risikerer at pådrage sig en skade. Det kan blandt andet være uhensigtsmæssigt at anvende peberspray på en motorvej, på tribunen på et stadion, på togstationer, eller hvis den udsatte person kører knallert. Hertil kommer situationer, hvor uskyldige vil blive ramt af pebersprayeren. Dette kan for eksempel være en risiko på et diskotek, i en togkupé, i en bus eller i større forsamlinger.

I interviewene nævnes det også, at betjentene ønsker at undgå, at de selv eller kollegaerne bliver udsat for peberspray. Dette kan for eksempel være tilfældet, hvis midlet anvendes i små rum, for eksempel bagsædet på en bil, udenfor med en forkert vindretning eller i større forsamlinger.

Peberspray kan ifølge politiet ydermere være uegnet i situationer, hvor en sanering (at skylle personens øjne) efterfølgende vil have været for tidskrævende. Der er således i nogle situationer ikke altid ressourcer til, at politiet kan sanere, hvis situationen i øvrigt ikke er under kontrol.

4.10 ANVENDELSEN FORDELT OVER DØGNET

Politiets statistik viser, at peberspray oftest anvendes i nattelivet, hvilket også afspejles i betjentenes udtalelser. Sprayeren bruges således

TABEL 7 ANTAL INDBERETNINGER OM BRUG AF PEBERSPRAY OPDELT EFTER TIDSPUNKTET FOR BRUGEN (2012)

Tidsrum 07-15	13 %
Tidsrum 15-23	34 %
Tidsrum 23-07	53 %

hyppigst i tidsrummet mellem kl. 23 om aftenen og 7 om morgenen. Tallene ser ud som illustreret i Tabel 7.

4.11 ALLEREDE UNDER KONTROL

Menneskeretlige organer har kritiseret brugen af peberspray over for personer, der allerede er under kontrol. For eksempel er brugen af peberspray mod et menneske, der er lagt i håndjern, blevet kritiseret (se afsnit 3).

Den Uafhængige Politiklagemyndighed har ligeledes i en konkret sag udtalt, at brug af peberspray over for en person ilagt håndjern var kritisabelt (se afsnit 6.1).

Gennemgangen af indberetningerne fra den udvalgte politikreds viser, at i de 7 sager, hvor peberspray anvendes i en patruljebil (se afsnit 4.8.1), er personen ilagt håndjern i de 6.⁷⁰ I alle tilfældene gør personerne fysisk modstand ved at sparke på inventar i bilen, sparke på personalet eller på anden måde opføre sig voldsomt. I en enkelt sag vil en impliceret ikke følge betjentens ordre om at sætte sig i bilen. Personen er ilagt håndjern og vil ikke bukke sig ind i bilen. Han lægges efterfølgende på

maven på bagsædet af bilen, men vil ikke bukke benene. Herefter får han peberspray.

Gennemgangen af sagerne viser ydermere, at der er 3 tilfælde, hvor den implicerede i forbindelse med anholdelsen er blevet lagt ned på jorden af politiet og herefter eksponeres for peberspray.⁷¹

På baggrund af kritikken mod at bruge peberspray over for personer, der allerede er under kontrol, er de interviewede betjente blevet spurgt, om de ville anvende peberspray i sådanne situationer. Det er konkret sket ved, at betjentene er blevet bedt om at tage stilling til nogle eksempler, der bygger på information fra interviews med 7 indsatte, som instituttet har foretaget.

De interviewede betjente er blevet forelagt et eksempel på en person, der blev udsat for peberspray, mens denne var iført håndjern og sad i en politibil. Herudover er de blevet præsenteret for et eksempel på en person, der ligeledes sad i en politibil, men uden håndjern og fik peberspray. Endelig er de blevet bedt om at forholde sig til et eksempel på brug af

peberspray på en person, der var lagt på maven og i greb, og som samtidig blev udsat for peberspray.

Ingen af de adspurgte betjente mener, at peberspray bør bruges mod personer, der allerede er under kontrol, og at det i så fald ville have karakter af afstraffelse. Begrebet "allerede under kontrol" er dog et lidt vanskeligt begreb. Ifølge flere betjente er det ikke sikkert, at en person er under kontrol, fordi han har håndjern på. Det er heller ikke sikkert, at en person er under kontrol, selvom vedkommende ligger ned og holdes i et greb.

Politifolkenes betragtninger peger i forskellige retninger, når de spørges ud, om en person, der er iført håndjern og sidder i en politibil, bør udsættes for peberspray.

Flere betjente mener, at det vil være en absolut undtagelse at bruge i en bil og over for en person, der er iført håndjern. Det vil normalt kun forekomme, hvis personen er meget udadreagerende og for eksempel sparker på chaufføren eller på ruden. Personen skal stadig udgøre en trussel på trods af håndjernene og således ikke være under kontrol. Herudover siger en betjent, at brugen af peberspray også ville kunne retfærdiggøres, hvis personen for eksempel spytter på betjentene, eller hvis alternativet er, at personen skal passiviseres med håndkraft.

Andre betjente mener, at en person i håndjern, der sidder i en politibil, i princippet burde være

så meget under kontrol, at situationen vil kunne håndteres med håndkraft. Flere betjente peger ydermere på, at brugen af peberspray over for en person i håndjern i en politibil kan give indtryk af, at politiet "hævner sig". En betjent siger:

” Jeg synes, hvis vi forestiller os situationen, hvor han sidder – og det kan godt være, at han er møgflabet, og det kan også godt være, at han har spyttet – så vil jeg stadigvæk sige, at det virker mere som sådan en ... en lille hævn, straf-agtig ting: 'Så kan du få den, du spytter på mig, så får du den her af mig.' Men det tror jeg ikke, selv jeg ville gøre.”⁷²

I forbindelse med eksemplet, hvor en person får peberspray, mens vedkommende ligger på jorden og er i greb, er der også forskellige holdninger. Flere betjente mener, at når et menneske ligger på jorden i greb, er vedkommende under kontrol. Selvom vedkommende måske er ophidset, vil personen principielt være under kontrol i den position. Brug af peberspray vil således ikke være berettiget. En betjent siger, at "det er begrænset, hvor farlig man er", og en anden, at "har vi dem først nede og ligge, har vi styr på dem".

Andre betjente mener, at personen kan have en fysik, der gør, at politiet kan have svært ved at kontrollere ham. At han ligger på maven i greb, udelukker for eksempel ikke, at han kan sparke med benene og gøre anden form for modstand,

hvilket ville kunne retfærdiggøre brugen af peberspray.

4.12 ADVARSEL MOD PEBERSPRAY

Ifølge loven skal politiet så vidt muligt tilkendegive over for personen, at de har til hensigt at anvende peberspray. Politiet har ikke samlede statistiske oplysninger på landsbasis over advarsler mod peberspray. En manuel sammentælling af samtlige sager i 2012 i den udvalgte politikreds viser imidlertid, at ud af 161 sager har politiet advaret mod peberspray 123 gange, altså i 76 procent af tilfældene.

Interviewene med betjente viser, at det varierer, hvorvidt der advares mod peberspray. Nogle informanter fortæller, at de aldrig har advaret mod det, andre, at de har advaret i nogle tilfælde, og enkelte, at de ofte har advaret.

Betjentene er bekendt med, at de så vidt muligt skal tilkendegive, at de har til hensigt at bruge peberspray i en given situation. Der er imidlertid flere grunde til, at der ikke altid advares mod brugen af peberspray. En begrundelse er ifølge flere betjente, at situationen opstår meget hurtigt eller har udviklet sig til tumult. En betjent siger for eksempel om brugen af advarsler her:

” Umiddelbart så har jeg ikke advaret en eneste gang. Fordi der ikke har været tid til det, eller det ikke passede ind i situationen. Det var ikke af ond vilje. Jeg tror heller aldrig, at de [andre betjente] advarer. Når det sker, sker det lynhurtigt.

Jeg husker ikke situationer hvor kollegaer har råbt: 'Der kommer peberspray.'”

En anden grund til ikke at advare er, at betjenten ønsker at overrumple personen og af denne grund ikke ønsker at advare vedkommende. Der er ifølge betjentene også situationer, hvor en advarsel ikke giver mening. Det kan enten være, fordi advarslen ikke ville kunne høres på grund af støj på stedet, eller fordi den udsatte ikke kan forstå advarslen. En betjent siger for eksempel, at det kan være omsonst at advare én, der er beruset og/eller stofpåvirket eller en udlænding, der hverken forstår engelsk eller dansk.

I interviewene nævner betjentene også en række situationer, hvor der er gode grunde til at advare mod peberspray. Dette gælder især, hvor de ser en mulighed for, at advarslen vil virke præventivt – for eksempel at omkringstående vil trække sig væk, hvis de bliver truet med brugen af peberspray.

Flere fortæller, at advarslen kan ske med ord eller ved blot at tage pebersprayeren frem. Ifølge interviewmaterialet er advarslen som regel særligt effektiv, hvis dem, advarslen er rettet imod, har været eksponeret for peberspray tidligere. En betjent siger, at folk følger advarslen, fordi det er ”ydmygende” at blive udsat for peberspray, og andre, at truslen om peberspray kan være nok til at kontrollere en situation.

4.13 SANERING

Ifølge loven skal politiet efter anvendelse af peberspray så vidt muligt tilbyde at afhjælpe gener forårsaget af, at en person har været eksponeret for peberspray. Denne proces kaldes sanering og består blandt andet i, at personen får skyllet sine øjne. Hvis pebersprayeren har medført gener, der kræver lægehjælp, skal den pågældende straks undersøges af en læge. Politiet har ikke samlede statistiske oplysninger på landsbasis over sanering efter brug af peberspray. En manuel sammentælling af samtlige sager i 2012 i den udvalgte politikreds viser, at ud af 161 sager har politiet foretaget sanering 122 gange (75 procent).

Interviewene viser, at sanering som regel finder sted, hvis det er muligt, og den eksponerede person er i politiets varetægt. Der er både saneringsudstyr i politibilene og på politistationen. Når sanering ikke finder sted, er der en række grunde til dette. Hvis en person flygter fra stedet, bliver vedkommende – naturligvis – ikke saneret. Sanering tilbydes i sagens natur heller ikke til personer, politiet ikke ved, at de har ramt, for eksempel hvis peberspray er blevet anvendt over for større grupper. Der er herudover eksempler på mennesker, der ikke ønsker at blive saneret af politiet. I nogle tilfælde gennemføres sanering direkte på stedet, i andre tilfælde på stationen. Når sanering må udskydes, kan det være i situationer, hvor betjentene stadig ikke har fuld kontrol over situationen. En betjent siger for eksempel, at det kan være vanskeligt at

bruge tid på sanering, "hvis man er i nattelivet i tilspidsede situationer med ophidsede mennesker", og en anden siger, at afhjælpning af gener kan gøres "når der er ro på situationen".

Betjentene fortæller, at selve saneringen tager mellem femten og tredive minutter, og at konflikten ofte bilægges i denne situation, hvor betjenten kommer i en "hjælper-rolle". En betjent beskriver det med, at personen "bliver mere medgørlig", en anden, at "betjenten bliver 'nursen' i stedet for modstanderen", og en, at "man egentlig taler afslappet sammen, og stemningen bliver en anden".

4.14 INSTRUKS OG RAPPORTERING

Inden en betjent udstyres med peberspray, skal han eller hun instrueres i brugen heraf. Interviewene viser, at politiet finder de givne retningslinjer og instruktioner klare. Det er desuden en forudsætning for at få tilladelse til at anvende magtmidlet, at man uddannes i at bruge det. Når peberspray er blevet anvendt, skal den enkelte betjent indberette sagen via et elektronisk skema. Betjenten bliver bedt om at svare på spørgsmål om gerningssted, gerningsmand, politiets indsats og brugen af peberspray. Politiet skal for eksempel angive, om gerningsmanden var voldelig i "selve situationen", om gerningsmanden var oplyst psykisk syg, og om personen blev skønnet påvirket af spiritus og narkotika. Herudover skal det angives, om politiet tilkendegav over for gerningsmanden, at de havde til hensigt at benytte sig af peberspray, og om der efterfølgende blev foretaget sanering.

Der bliver ført statistik over brugen af peberspray, baseret på indberetningerne. Politiledelsen følger med i indberetningerne og statistikken, men politibetjentene oplever herudover ikke nogen særlig bevågenhed fra ledelsens side i forhold til brug af peberspray.

4.15 OPSUMMERING

Indberetningerne og interviewene viser, at politiet typisk anvender peberspray i situationer, hvor betjente skal overvinde aktiv modstand eller føler sig truet. Typisk sker det under anholdelse og slagsmål. Begrundelsen for anvendelsen er ofte betjentenes egen sikkerhed. Peberspray benyttes dog også over for mennesker, der er verbalt aggressive, men ikke decideret voldelige. Undersøgelsen viser, at peberspray også anvendes for at få en person til at følge politiets anvisninger. Der er i den forbindelse flere eksempler på, at peberspray benyttes, hvor personen er usamarbejdsvillig, men ikke er voldelig (for eksempel en person, der modsætter sig ilæggelse af håndjern, og en person, der forsøger at undslippe politiet).⁷³ Peberspray anvendes i overvejende grad i tidsrummet kl. 23-07, og de udsatte personer er ofte enten berusede eller narkotikapåvirkede.

Peberspray bruges også, hvor der ydes passiv modstand mod politiet. I sagerne fra den udvalgte politikreds forekommer alene passiv modstand fra enkeltpersoner. Der forekommer ingen sager om passiv modstand fra grupper. I fire af sagerne er der ikke frygt for vold, men personen modsætter sig på fredelig vis. For eksempel bruges peberspray mod én, der ikke

vil stå ud af sin bil, og en anden, der ikke vil følge med politiet.

Peberspray benyttes primært udenfor og i mindre omfang indendørs. Der er 23 sager, hvor peberspray anvendes i lukkede rum, for eksempel en detention og et værelse på et hospital. Der er i materialet ti eksempler på, at peberspray enten er blevet brugt i en personbil eller en patruljebil. I seks af disse tilfælde var den implicerede allerede ilagt håndjern.

Betjentenes fortællinger om deres anvendelse af peberspray vidner om, at der er en række pludseligt opståede situationer, hvor magtmidlet bruges. Dette gælder især, når betjente er blevet udsat for vold eller trusler herom. Interviewene peger desuden på situationer, hvor politiet må regne med, at de potentielt vil anvende et magtmiddel. Dette gælder i forbindelse med fodboldkampe, hvor slagsmål er almindeligt forekommende. Det er derfor relevant at spørge, om disse situationer kunne være håndteret anderledes og anvendelsen af magtmidler undgået. Ligeledes når peberspray benyttes i situationer, hvor den implicerede udelukkende er verbalt aggressiv eller ikke vil følge politiets anvisninger uden samtidig at være voldelig, kan man spørge, om peberspray kunne være undgået, og om anvendelsen er proportionel. Ikke mindst er disse spørgsmål relevante, da der, som alle de gennemgåede sager viser, kun er involveret enkeltpersoner.

KAPITEL 5

OPFATTELSE AF PEBERSPRAY OG BRUGEN AF ANDRE MAGTMIDLER

5.1 SAMLET MAGTANVENDELSE I TAL

Flere betjente vurderer, at de bruger staven mindre, efter at de har fået mulighed for at benytte pebersprayen. På baggrund af Rigspolitiets samlede tal over anvendelse af magtmidler (eksklusivt magtanvendelse uden magtmidler, for eksempel greb og håndkraft) ser dette dog ikke ud til at være tilfældet. Brugen af stav er således steget en smule år for

år, fra 287 gange i 2009 til 316 gange i 2013 for dog at falde i 2014 til 276 gange.

Samtidig er brugen af gas og hund faldet i de seneste årsopgørelser.⁷⁴

Brug af skydevåben er faldet i 2011 og 2012 og siden igen steget i 2013. Tallene fordeler sig som illustreret i Tabel 8 og 9.

TABEL 8 POLITIETS INDBERETNING AF BRUG AF POLITISTAV, GAS OG TJENESTEHUNDE I HELE LANDET⁷⁵

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Politistav	287	288	307	315	316	276
Gas	8	7	11	8	4	0
Tjenestehunde	-	429	479	418	330	269

TABEL 9 POLITIETS INDBERETNINGER FOR SKYDEVÅBEN I HELE LANDET⁷⁶

Årstal	Antal sager	Antal skud	Antal varselsskud
2014	315	53	17
2013	323	58	12
2012	260	49	6
2011	277	86	49
2010	305	39	6
2009	361	32	11

Tallene for den samlede anvendelse af magtmidler viser, at denne er steget siden indførelsen af peberspray. Brugen af de andre indberetningspligtige magtmidler er ikke mindsket nævneværdigt, og peberspray er således blevet anvendt som et supplerende magtmiddel uden tilsyneladende at have erstattet andre indberetningspligtige magtmidler.

Brugen af peberspray i forhold til andre magtmidler kan statistisk illustreres via en tabel udarbejdet i 2013.⁷⁷ (Se følgende side)

Tabel 10 viser, som omtalt ovenfor, at peberspray anvendes langt mere end både stav og skydevåben, og at peberspray ikke ser ud til at have erstattet disse magtmidler. Eftersom der ikke føres statistik over brugen af greb og håndkraft, er det dog ikke muligt at se, om den samlede magtanvendelse (med og uden magtmidler) har udviklet sig siden indførelsen af peberspray.

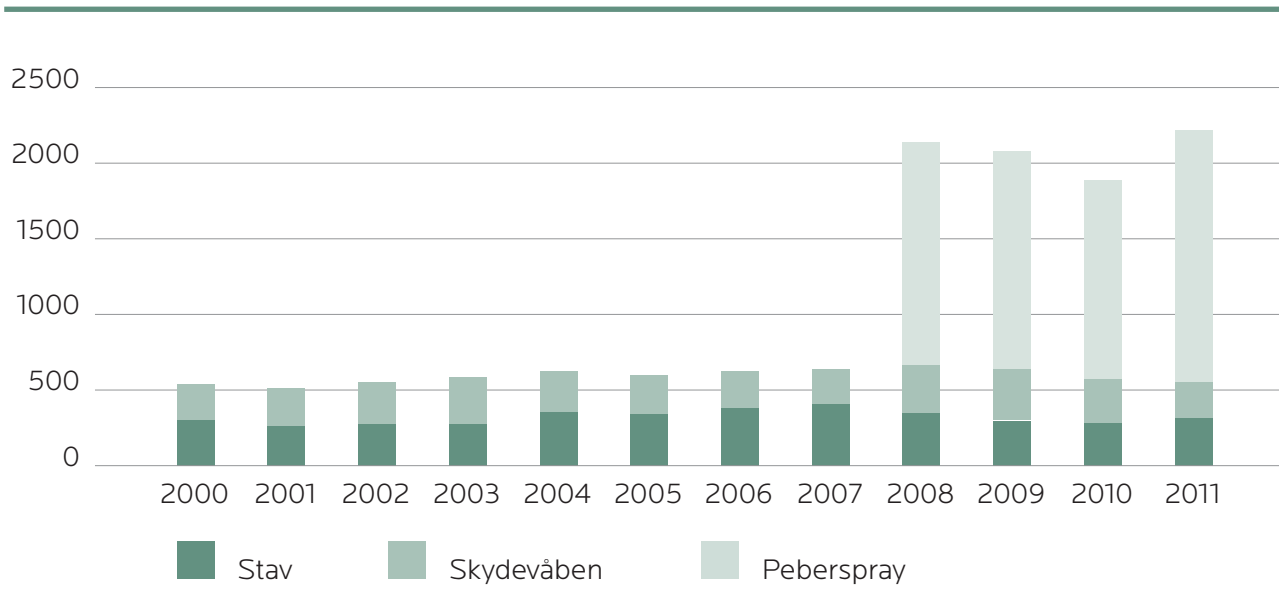
5.2 HVORNÅR ER TALE IKKE NOK?

Betjentene er i interviewene blevet spurgt, i hvilke sammenhænge de ikke mener, de kan tale sig til rette, og hvad der skal til, før de overvejer at bruge peberspray. Flere betjente nævner, at dialog ikke er mulig, hvis de implicerede er meget ophidsede eller fulde, og at peberspray her kan overvejes. En betjent siger om den grænse, han oplever:

” På et tidspunkt, hvor du ikke kan tale folk til ro [...], hvor de er så meget oppe at køre, at de ikke er til at komme i kontakt med. Hvor de er fuldstændig modsat.”

Hvis en betjent ikke kan få en borger til at adlyde med en mundtlig ordre, og en anholdelse for eksempel skal gennemføres, er det ofte et spørgsmål om tid, før peberspray bliver brugt. En betjent siger, at det er individuelt, hvor stor tålmodighed de enkelte kollegaer har, og hvilken karakter modstanden har:

TABEL 10 POLITIETS BRUG AF STAV, SKYDEVÅBEN OG PEBERSPRAY I DANMARK 2000-2011

” Det er begrænset, hvor lang tid man vil stå og høre på det [at en person modsætter sig verbalt]. Når man er ved at lave en lovlig anholdelse og er nødt til at sikre hans tilstedeværelse. Der vil måske ikke gå ret lang tid, før man siger: 'Ved du hvad, du får peberspray, hvis du ikke vil komme med frivilligt.' ”

En anden siger:

” Vi kan sige, 'gå væk herfra'. Hvis de ikke gør det, kan vi i princippet give dem peberspray.”

Når en situation opfattes som farlig, opleves en mundtlig ordre ofte heller ikke som hensigtsmæssig. Flere peger på, at situationen

kan opleves således, at hvis politiet ikke bruger peberspray, vil der udvikle sig fare for, at nogen kommer til skade. Hvis en person virker truende, voldsom, er udadreagerende eller slår ud, kan det også være et kriterium for at bruge spray. En betjent siger om brugen:

” Enten er jeg så truet, at nu går det galt, hvis jeg ikke gør noget, eller også hvis vi er ved at anholde én, som er så voldsom, at der kommer nogen til skade, hvis vi ikke får gjort et eller andet.”

Ligeledes, hvis betjentene for eksempel med en ordre forsøger at stoppe et slagsmål, uden at det gør indtryk på de involverede, vil det være en situation, hvor politiet går over til at anvende peberspray.

5.3 HIERARKI MELLEM MAGTMIDLERNE

Alle interviewede betjente mener, at peberspray er et af de mest skånsomme magtmidler.

Alle finder herudover, at peberspray er mere skånsomt end stav. Dette er dog en vurdering de interviewede personer, der har været eksponeret for peberspray, er meget uenige i, hvilket behandles nærmere nedenfor. De fleste betjente mener desuden, at peberspray er mindre indgribende end hårdhændede greb, herunder armlås og håndgemæng. Peberspray opfattes dog af de fleste som et kraftigere magtmiddel end milde greb.

En betjent siger:

” Det er sådan, at når talen begynder at slippe op, inden man skal til at bruge håndgemæng, så tror jeg, det er der, det efterhånden har fundet sit leje. [...] Du er faktisk fri for at skulle hen og bokse med folk. Det står ikke alene; når du har brugt det, skal du have fat i folk, men så er folk jo medgørlige.”

En anden betjent beskriver, hvordan han først vil prøve med greb og herefter overveje peberspray:

” I en situation, hvor det er sådan, så vi føler os truet af en større flok, så ville jeg sige, at folk skulle gå væk, trække tilbage, og hvis de stadig kommer imod, så ville jeg tage fat og lige skubbe dem væk først. Og hvis de så bliver ved med at komme frem mod os, truende, så ville

jeg råbe, at jeg anholder dem, hvis de bliver ved med at komme tæt på. Og hvis det er i forbindelse med en anholdelse, så ville jeg prøve med håndkraft, om vi kan anholde ham uden at risikere nogen skader på ham eller os.”

Der er forskellige argumenter for at anse peberspray som det mest skånsomme magtmiddel. En del betjente fremfører, at peberspray afføder færre skader end andre magtmidler, som stav og hårdhændede greb. Betjentene peger blandt andet på, at stav og hårdhændede greb kan give ledskader, brækkede fingre, brækkede arme og muskelskader. Staven betegnes som særlig farlig af flere betjente. Det påpeges, at staven slår hårdt, og at der er risiko for, at en betjent rammer skævt, hvor der kan opstå utilsigtede skader. Hårdhændede greb kan også give skader. En betjent siger om en person, der for eksempel er på stoffer og derfor ikke gør opmærksom på, at grebet gør ondt:

” Nogle gange kan man måske komme ud for, en person, der ikke siger til, og lige pludselig siger armen knæk, for så har han fået et for stærkt tryk. Og det risikerer du jo ikke med peberspray.”

Når peberspray anvendes, er det også, fordi betjentene vil undgå håndgemæng på jorden. En betjent siger om, hvorfor han brugte peberspray frem for greb:

” Alternativet her ville have været – han var ret stor – at vi havde bokset rundt med ham på asfalten. Så havde vi nok fået ham anholdt alligevel, men han ville muligvis have fået skader på hænder og albuer.”

En anden betjent fortæller også, at han helst vil undgå håndgemæng, fordi der er risiko for skader. Hvis en person kommer ned og ligge, kan der være risiko i forbindelse med glasskår på jorden eller lignende. Betjenten siger:

” Forestil dig to mænd, der er oppe og slås. Han kan gøre udfald og blive ført til jorden af politimanden, og det kan man aldrig sige sig fri for, at der kan ske skader i den forbindelse. I den her situation ville det være med risiko for flere skader.”

Ud over peberspray nævnes hund også af en enkelt betjent som det mest skånsomme magtmiddel. Dette gælder specielt situationer, hvor hunden kan bruges til at holde folk på afstand.

Samtidig med at betjentene forholder sig til det enkelte magtmiddels skånsomhed, mener de ikke, at det altid er retvisende at tale om et hierarki mellem magtmidler. I stedet for at tale om et fast hierarki anvendes begreber som ”magtpalette” og ”magthjul”. Med disse begreber indikeres, at placeringen af de enkelte magtmidler ikke er statisk. En betjent forklarer det som følger:

” Det geniale er, at den [peberspray] ikke har nogen fast plads. For du kan sagtens være i en situation, hvor man løber tør for argumenter, eller at man ikke bliver forstået, og så er pebersprayen det næste skridt; at trække sin peberspray og sige: ’Kære ven, du gør, som jeg siger, ellers så bruger jeg pebersprayen.’ Det kan jo godt være. Det kan også sagtens være, at man er helt fremme i en situation, hvor man sagtens kunne anvende sin politistav eller ultimativt sin pistol, men måske har så meget overskud, så man i stedet for kunne vælge at sige, jamen jeg er sikker nok med en peberspray her.”

Det fremgår af interviewene, at betjentene selv føler sig mindre udsat for voldsomheder med mulige skader ved at bruge peberspray frem for at risikere håndgemæng. Skånsomheden af magtmidlet vurderes således både ud fra, hvad betjenten mener, er det mest skånsomme for borgeren og også for politiet selv.

Antallet af skader i forbindelse med anvendelsen af forskellige magtmidler er ikke noget, politiet – på tidspunktet for interviewet – førte statistik på. At der er færre skader i forbindelse med brugen af peberspray (på borgeren såvel som politiet selv), beror således kun på betjentenes subjektive vurdering.

5.4 FORSKELLIGE PROPORTIONALITETS- VURDERINGER

Betjentenes udtalelser vidner om, at opfattelsen og håndteringen af en situation er forskellig fra betjent til betjent.

Interviewene viser for eksempel, at det kan afhænge af betjenten, om der anvendes greb eller peberspray i en given situation. Ifølge betjente kan deres egen fysik, og for eksempel hvor godt den enkelte mestrer de forskellige greb, have en betydning. Herudover kan det være af betydning, hvor stor og stærk borgeren er. Proportionalitetsvurderingen vil således være forskellig fra person til person. En betjent siger:

” Det har noget at sige, hvilken størrelse personen har. Hvis jeg ville føle, at jeg kunne holde hans arme i ro, ung tynd på 18, så ville jeg bare gøre det. Hvis det er nok, at jeg kan holde fast i ham og dermed holde ham i ro, ville det være at foretrække. Det er dog situationer, hvor man kommer ud over det håndterbare.”

En dimension af betydning er også, hvor mange betjente der er til stede i situationen. En betjent, der typisk kører alene, siger således, at han formodentlig vil anvende peberspray hyppigere, end de kollegaer han har, der kører sammen parvis.

Betjente peger ydermere på, at psykisk overskud og forskellige stresstærskler er faktorer af betydning for, hvordan en given

situation vil blive håndteret. En betjent siger, at ”der er ingen tvivl om, at jo mere overskud, du kommer ind i situationen med, jo mindre magtmiddel kan du jo også bruge. Og vælge at anvende.” Der er herudover forskel fra betjent til betjent, hvornår den enkelte føler sig truet og presset. Graden af tålmodighed kan derfor også variere fra situation til situation og fra betjent til betjent. En betjent siger for eksempel, at de ikke ”altid agerer velovervejet, og at det kan komme an på, hvad betjenten ellers har været udsat for i løbet af ugen”. En anden siger, at det kommer an på, hvad betjenten kan ”tåle”, herunder om betjenten kan tolerere skældsord.

De forskellige vurderinger betyder også, at peberspray bliver brugt i situationer, hvor kollegaerne har forskellige holdninger til, om peberspray var nødvendigt. En betjent fortæller for eksempel, at hans kollega brugte spray under en diskussion, hvor den interviewede ikke mente, det var påkrævet. En anden forklarer, at han undrede sig over, at peberspray var blevet anvendt i en situation, hvor en anholdt bar håndjern. Timingen kan også vurderes forskellig. En betjent mener, at peberspray i nogle situationer er blevet brugt for hurtigt. Modsat fortæller en betjent, at han undrede sig over, at kollegaer ikke valgte peberspray til at få standset et slagsmål, men i stedet brugte håndkraft.

Hvor mange gange en betjent har anvendt peberspray, hænger imidlertid ikke kun sammen med forskelle i proportionalitetsvurdering. Interviewene viser, at det også

hænger sammen med, hvilke situationer de forskellige betjente har været involveret i. Betjente, der arbejder i nattelivet, vil således i højere grad komme ud for situationer, hvor peberspray vil være relevant, end betjente med andre mere tilbagetrukne funktioner.

5.5 ALTERNATIVER TIL PEBERSPRAY

Før peberspray blev indført i politiet i 2008, rådede politiet over skydevåben, greb, skjold, stav, hund, gas og håndjern – magtmidler, de fortsat har. I forhold til kravet om, at magtanvendelsen skal være "skånsom" og "proportional", er det således også relevant at få indblik i betjentenes refleksioner over, hvilke af de øvrige magtmidler peberspray erstatter eller supplerer.

De fleste betjente oplyser, at de tidligere ville have anvendt stav i de situationer, hvor de har brugt peberspray, efter dette blev tilladt. Desuden ville de have anvendt greb i en række situationer. Enkelte betjente kommer herudover med eksempler på, at pistol ellers ville have været anvendt, og én politimand nævner gas som alternativt magtmiddel – især i forhold til demonstrationer. En enkelt betjent oplever, at hund bruges mindre efter indførelsen af peberspray.

En betjent siger om de situationer, hvor politiet bruger peberspray i stedet for stav:

” Peberspray bliver primært brugt til at anholde folk på. Og der er optræk til, at politiet kan lide overlast, hvor folk

er aggressive. I de situationer, i stedet for at slå dem med kniplen, så får de peberspray.”

Peberspray bliver også brugt i en række situationer i stedet for greb og håndgemæng. En betjent siger således, at peberspray har udfyldt et "hul":

” Vi brugte mere håndkraft tidligere, som også blev til slagsmål nogle gange. Det var vi nødt til. Der var masser af situationer, der ikke berettigede til at bruge stav. Så der var ligesom et "hul". Håndgemæng er blevet mindre.”

Udtalelserne peger på, at før indførelsen af peberspray ville nogle situationer tage længere tid at løse. En betjent fortæller om en tænkt situation med en person, der ikke vil lade sig anholde:

” Hvad skal vi så? Vi skal have det gjort [anholdt ham]. Ja, så skal vi bruge håndkraft, så skal vi bruge vores stav, men det kommer måske til at tage fem-ti minutter, hvor det her kan være overstået inden for 10-20 sekunder i virkeligheden.”

Selvom det samlet set vil tage længere tid at anholde den pågældende, fordi vedkommende også skal saneres, siger betjenten, at dette er at foretrække. Så længe at selve det fysiske håndgemæng er reduceret.

5.6 BETJENTES VURDERING AF DEN EFFEKT, PEBERSPRAY HAR

Betjentene beskriver, at folk "reagerer kraftigt", når de bliver ramt af peberspray, og at peberspray afføder "kraftige smerter" og [midlertidig] "blindhed." Betjente udtaler ydermere, at pebersprayeren "passiviserer" og får den ramte til "falde ned" og "lægge sig ned".

Generelt mener de interviewede betjente dog ikke, at der er risiko for skader med peberspray, hverken på kort eller lang sigt. Ud over en allergisk reaktion i øjnene to dage efter eksponering har betjentene ikke kendskab til, at peberspray har haft en effekt ud over den umiddelbare smerte, brugen afføder. Den umiddelbare effekt af peberspray vurderes til at vare fra mellem tyve minutter til et par timer. Effekten af peberspray udlægges som, at "peberspray gør rigtig, rigtig ondt, men at det er i en forholdsvis kort periode", "mens det står på, er det et helvede, men man er normal igen efter to timer", og at "det er effektivt uden at gøre skade". En betjent påpeger dog, at peberspray kan give følgeskader, hvis den anvendes i uhensigtsmæssige situationer, for eksempel hvis personen efterfølgende falder ned fra noget, får en panikreaktion, hvor vedkommende for eksempel går over en vej eller lignende.

En betjent forstår godt, at de berørte mener, at peberspray er et af de midler, de mindst vil udsættes for, også selvom magtmidlet efter hans mening ikke har langtidseffekter. Han begrundet det med, at peberspray er "så intensivt" og noget, "hjernen husker".

5.7 OPLEVELSE AF AT BLIVE UDSAT FOR PEBERSPRAY

Selvom antallet af interviews med personer, der har været udsat for peberspray, er ret begrænset, og de indsatte ikke nødvendigvis er repræsentative, er det dog et klart indtryk, at gener og ubehag opleves betydeligt voldsommere og mere langvarigt af disse personer, end det betjentene i almindelighed fortæller. I det følgende beskrives, hvordan effekten af peberspray opleves, baseret på de syv interviews, instituttet har gennemført.

Når en person får peberspray, rammer det ofte øjnene. Interviewpersonerne beskriver, at "øjnene løber i vand og lukker sammen", andre beskriver det som "grus og sand i øjnene" eller "som at få rockwool, glasfibre og sandpapir i øjnene". Alle oplever, at de midlertidig bliver blinde af peberspray, og at det i nogle tilfælde har varet i flere timer.

Samtidig påvirker peberspray vejrtrækningen. Den ramte hoster, og flere udtaler, at de ikke kunne trække vejret og følte, de var ved at blive kvalt. En person med astma beskriver, at hans hals hævede op, vejrtrækningen lukkede sig, og at han fik "blackout", en anden fortæller, at det virkede som at blive "druknet". Samtidig påvirker pebersprayeren tåre- og slimkanaler, hvilket betyder, at tårer og snot løber.

Peberspray påvirker også huden, og der opleves en kraftig svien. Huden beskrives herudover som opsvulmet og varm eller rød og ophævet, som hvis man "har barberet sig hårdt".

Peberspray har endelig en ubehagelig lugt og klistret konsistens, der er vanskelig at få af tøjet.

En informant siger:

” Det er som at få kogende vand i hovedet, det brænder og føles som sand. Man føler, at man ikke kan trække vejret. [...] Man føler næsten, at man bliver kvalt, og øjnene vælter ud med tårer. Jo mere man gnider, jo værre bliver det.”

Flere informanter beskriver den midlertidige blindhed som ubehagelig og noget, der i situationen gør dem værgeløse uden fornemmelse af kontrol og overblik. En person forklarer det at blive ramt i øjnene på følgende måde:

” Det er hele dit forsvar, dine øjne. Dine øjne, du ser med dem, du reflekterer med dem ... Altså hvis du ikke havde dine øjne, ville du jo være lige meget. Det er også derfor, at når de så tager sådan noget og sprøjter i øjnene, det er modbydeligt.”

Varigheden af virkningerne beskrives forskelligt. Nogle oplever, at effekten aftager efter et bad eller sanering, andre siger, at det kan føles helt op til en uge efter, fordi peberet sidder i tøjet og i andre tekstiler. En person beskriver det på følgende måde:

” Jeg blev ved med at gå i bad, det brænder helt vildt. Og jeg kunne ikke forstå, at det blev ved med at brænde. Og så, det var så

på tredje dag, og jeg havde skiftet tøj [...] Og så selv min jakke, den havde åbenbart noget peber stadigvæk, og det ætsede nærmest ned i min ryg, igennem jakke og det hele.”

Alle undersøgelsens informanter, der har været eksponeret for peber, opfatter det som et af de kraftigste magtmidler. Størstedelen foretrækker at blive udsat for henholdsvis håndjern, greb og stav (dog ikke slag med stav i hovedet) frem for peberspray. Flere udtaler herudover, at de hellere vil skydes i benet end have peberspray⁷⁸ (noget, de dog ikke har prøvet og derfor ikke kender konsekvensen af). En enkelt sidestiller de kraftigste greb med at blive udsat for peberspray.

Et af argumenterne for, at peberspray er værre end de fleste andre magtmidler, er, at den ikke kan gradueres på samme måde, som greb og stav kan. Hvis en person ikke længere gør modstand, når vedkommende udsættes for et greb, vil betjenten som regel slippe grebet lidt. En interviewperson siger:

” Med pebersprayen kan betjenten ikke lindre smerten, det er noget, de tømmer, og så er det smerte, smerte, smerte, det er ikke noget, han kan tage væk.”

Andre siger, at peberspray er mest ubehageligt, fordi de bliver blændet og ”ikke ved, om det går ind og ødelægger deres syn”, og fordi det er det magtmiddel, hvor de føler sig mest værgeløse, forsvarsløse og ude af kontrol. En

interviewperson fokuserer på den konkrete smerte og følelsen af forsvarsløshed og siger på den baggrund, at han hellere vil udsættes for eksempelvis greb:

” Peberspray, det er så forfærdeligt, så man drømmer ikke om det. Man drømmer virkelig ikke om, hvor slemt det egentlig er i virkeligheden. Folk, de tror, det bare er noget, der svier hurtigt, og så kommer synet igen, det er det ikke, det gør virkelig, virkelig ondt at få peberspray, det gør det. Det svier i hele dit ansigt, og du kan ikke se noget, det er det værste. Det er det værste, at du ikke har overblik over, hvad der sker rundt omkring dig, du kan ikke se noget. Alt andet er bare – når du åbner øjnene, er det bare sløret, og det svier så meget, at du dårligt nok kan holde dine øjne åbne. Det er virkelig modbydeligt. Det er det. Så 100 procent, de må [hellere] brække min arm.”

Informanterne beskriver forskellige situationer, hvor de har oplevet peberspray i forbindelse med konfrontationer med politiet. Der er flere situationer, hvor informanterne har modsat sig anholdelse og derefter er blevet udsat for peberspray. Herudover er der konfrontationer med politiet, hvor informanterne er blevet ”opsøgt af politiet”, eksempelvis blevet bedt om at forlade et offentligt område, fået klublokale gennemsøgt eller blevet stoppet i bilen med henblik på identifikation og eftersøgning.

Et eksempel, baseret på de indsatte udlægning, lyder som følger:

En indsat fortæller, at han havde været en tur i byen og kommet op at slås. Slåskampen var stoppet, da politiet kom, men politiet tog ham alligevel med i politibilen. Informanten var ifølge eget udsagn ”sur, fuld og ophidset” i bilen, og politiet mente, at han udviste ”truende adfærd”. Indsatte fik på den baggrund peberspray og blev efterfølgende lagt i håndjern.

Et andet eksempel lyder:

En indsat fortæller, at politiet var kommet ind i hans lejlighed for at anholde ham. Han sad og drak af en flaske og stillede ikke flasken fra sig, da han blev bedt om det. Der opstod en konflikt, hvor indsatte sagde ukvemsord til politiet. Ifølge indsatte følte politiet sig truet, og indsatte fik herefter peberspray, ilagt håndjern og ført ud til patruljebilen. I bilen fortsatte indsatte med ukvemsord og spyttede også på politiet. Herefter fik indsatte peberspray igen. Indsatte mener selv, at han grundet sin baggrund som velkendt kriminel og ”farlig” fik peberspray.

Af de syv interviewpersoner fortæller to, at de ikke er blevet advaret inden brugen af peberspray. Der er desuden interviewpersoner, der ikke er blevet saneret eller først er blevet det op til to timer efter at være eksponeret for pebersprayer. To af informanterne er blevet udsat for peberspray i politibilen, hvor en af

dem havde håndjern på og sad i bilen, da han blev udsat for peberspray. Der er herudover et eksempel på en person, der selv mener sig passiviseret, da han blev udsat for peberspray. Ifølge informanten var vedkommende i greb og lå på maven, da peberspray blev anvendt, og de "løftede hans solbriller for at sprøjte i hans øjne".⁷⁹

Flere informanter mener, at peberspray er et magtmiddel, der anvendes relativt hurtigt af politiet.

En af de interviewede siger:

” Det er en normal ting ... Når de stopper dig, og du bare siger noget, og det ikke passer dem, det, du siger, så er det det første, de siger til dig: 'Hvis du ikke gør sådan, så får du pebersprayen.' [...] Lige så snart du bare gør noget, de ikke vil have, så er det det første, de bruger.”

Informanten siger videre om situationer, hvor han er blevet stoppet:

” [...] Så du begynder at hæve stemmen, så tager de peberspray frem. Du skal adlyde deres ordre på deres måde, for ellers så er det et magtmiddel, de bare bruger jo. [...] Jeg skal bare gøre, hvad der bliver sagt. Og helst ikke noget andet, for så [...] føler de ligesom, at 'nu skal han sættes på plads meget hurtigt'.”

5.8 OPSUMMERING

Når politiet anvender magt, skal denne være nødvendig, proportional og skånsom. De enkelte indberetninger indeholder dog ikke udtrykkelige vurderinger af, om magtanvendelsen lever op til disse krav, og interviewene viser, at det ikke altid er klart, hvorvidt der foretages en sådan vurdering.

Rigspolitiet har i den forbindelse oplyst, "at der altid skal foretages en vurdering af, om magtanvendelsen er nødvendig, porportional og skånsom, jf. politilovens § 16. Denne vurdering foretages af den enkelte polititjenestemand forud for den faktiske udøvelse af alle former for magtanvendelse, og denne meget centrale vurdering indgår som et væsentligt element i politiets uddannelse.

Det bemærkes endvidere, at magtmiddelindberetningen indeholder et afkrydsningsfelt, der hedder "Anledning til anvendelsen". Ved afkrydsningen tilkendegiver den enkelte polititjenestemand, om der har været overhængende fare, aktiv modstand mv. Endelig er magtanvendelsen genstand for en løbende ledelsesmæssig vurdering i kredsen, ligesom der på nationalt niveau foregår en vurdering af den samlede udvikling i magtanvendelsen i dansk politi.

Indberetningsordningen medfører således en omfattende og systematisk kontrol med politiets anvendelse af magtmidler, herunder anvendelsen af peberspray. Det

ledelsesmæssige fokus på hver enkelt indberetning sikrer endvidere en systematisk vurdering af magtanvendelsens lovlighed.⁸⁰

Alle interviewede betjente mener, at hvis det er nødvendigt at anvende magt, er peberspray et af de mest skånsomme magtmidler. De fleste betjente mener blandt andet, at peberspray er mindre indgribende end hårdhændede greb. Ifølge betjentene afføder brugen af peberspray desuden færre skader end andre magtmidler. Det fremgår af interviewene, at denne vurdering i realiteten rummer to elementer: dels politifolkenes egen risiko for at komme ud i voldsomheder med mulige skader, som kan minimeres ved at bruge peberspray. Dels mindre risiko for skader på personer, der eksponeres for det.

Interviewene med politifolkene sammenholdt med de personer, der er blevet udsat for peberspray, viser, at der er forskel på, hvordan betjentene udlægger magtmidlets gener og ubehag, i forhold til mennesker, der har været eksponeret for peberspray. De syv personer, der indgår i undersøgelsen, oplever magtmidlet betydeligt mere voldsomt og langvarigt end det, betjentene i almindelighed fortæller.

Flere udtalelser tyder på, at peberspray bruges i stedet for greb/håndkraft i nogle situationer. Interviewene med betjentene viser endvidere, at betjentene har forskellige proportionalitetsvurderinger, og at det kan afhænge af den enkelte betjent, om greb eller peberspray anvendes. Fysik, psykisk

overskud og antallet af betjente på patrulje er for eksempel faktorer, der har en betydning. Herudover kan det være af betydning, hvor stor og stærk borgeren er.

Rigspolitiets tal viser, at brugen af peberspray er faldet siden indførelsen i 2008. Samtidig viser tallene, at den samlede brug af magtmidler er steget i politiet i samme periode. Brugen af andre magtmidler er enten steget eller ikke faldet nævneværdigt, og peberspray er således blevet anvendt som et supplerende magtmiddel uden tilsyneladende at have erstattet andre indberetningspligtige magtmidler (men angiveligt erstattet greb og håndkraft). Ud fra et **kvantitativt** perspektiv må der således sættes spørgsmålstejn ved, om magtanvendelse over for borgerne samlet set er blevet mere skånsom.

Ifølge betjente håndteres den enkelte situation mere skånsomt med peberspray. Dette kan være rigtigt set fra betjentenes vinkel, men er ikke noget, de interviewede personer, der er blevet eksponeret for peberspray, oplever. Ud fra et **kvalitativt** perspektiv er det således også tvivlsomt, om brugen af magt er blevet mere skånsom.

Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at politiet allerede i det første år – 2008 – hvor politiet fik adgang til at bruge peberspray, benyttede peberspray 1.457 gange, uden at der samtidig skete et fald i politiets brug af stav og hund. Brugen af stav og hund har i en årrække, både før og efter indførelsen af peberspray i

2008, ligget nogenlunde stabilt på et samlet niveau mellem 500-600 gange per år.

De retlige betingelser for politiets anvendelse af peberspray er som nævnt i afsnit 2.3 de samme som for brug af stav og hund. Politiet kan retligt set anvende peberspray i de samme situationer, som de kan anvende stav og hund (de seks indikationsgrunde).

Det betyder, at mens indikationsgrundene for brug af disse magtmidler var opfyldt cirka 500-600 gange i 2007 og de forudgående år (hund og stav – eller peberspray, hvis det havde været tilladt), så var de opfyldt omkring tre gange så ofte i 2008 (500-600 gange brug af hund og stav + 1.457 gange brug af peberspray) og i de efterfølgende år.

Det er en bemærkelsesværdig stigning, der næppe (alene) kan forklares med, at der fra 2008 er sket en samfundsmæssig udvikling i Danmark, der nødvendiggør, at politiet nu anvender mere magt i opgavevaretagelse end i 2007 og årene før.

Der kan principielt tænkes to mulige forklaringer bag denne udvikling – eller en kombination af dem. Enten valgte politiet før 2008 at anvende håndkraft (og talens brug) i situationer, hvor indikationsgrundene var opfyldt, og de derfor principielt kunne have anvendt magtmidlerne stav og hund (og dermed også peberspray, hvis magtmidlet havde været tilladt). Eller også anvender politiet efter 2008 peberspray i situationer,

hvor indikationsgrundene ikke berettiger brug af peberspray. Det vil sige i situationer, hvor der retligt set kun måtte være anvendt håndkraft (eller talens brug).

KAPITEL 6

KLAGER OVER PEBERSPRAY

Den Uafhængige Politiklagemyndighed (DUP) har behandlet en række sager vedrørende politiets brug af peberspray. Det drejer sig dels om adfærdsklager, som DUP selv behandler og træffer afgørelse i, dels om straffesager, hvor efterforskningen varetages af DUP, mens afgørelse af tiltalespørgsmål afgøres af statsadvokaten.

DUP har i flere konkrete sager udtrykt kritik af politiets brug af peberspray.

Institut for Menneskerettigheder har fået aktindsigt i fem afgørelser vedrørende peberspray fra DUP, hvor DUP har udtalt kritik.⁸¹ Herudover har DUP bragt enkelte afgørelser i deres årsberetninger fra 2012, 2013 og 2014. Dette præsenteres i det følgende.

6.1 ADFÆRDSKLAGER

1) Anvendelse af peberspray over for person i patruljebil, der er ilagt håndjern:

Peberspray anvendes over for en person, der er anholdt og sidder i en patruljebil ilagt håndjern. Peberspray anvendes, fordi personen mindst fire gange havde banket sit hoved ind i plexiglasruden mellem for- og bagsæderne i

patruljebilen. Uanset at personen ikke forholdt sig roligt, da vedkommende blev bedt om dette af betjenten, og uanset at personen blev advaret mod peberspray, finder DUP, at brugen af peberspray var kritisabel. DUP lægger her vægt på, at personen var under politiets kontrol, idet vedkommende sad på bagsædet iført håndjern. Der var roligt omkring patruljebilen, og personen var alene til fare for sig selv. DUP lægger endvidere vægt på, at den pågældende politibetjent blev tilbudt assistance fra en anden politibil, men afslog dette.

2) Anvendelse af peberspray mod bestyrer af restauration:

Politiets civile bevillingspatrulje retter henvendelse til en restauration med henblik på rutinemæssig kontrol. Politiet konstaterer, at døren til restaurationen er låst, og beder restaurantbestyreren om at åbne døren. Da denne ikke umiddelbart efterkommer dette, tiltvinger politiet sig adgang til restauranten igennem en knust rude i hoveddøren. Efter at have kravlet gennem ruden eksponerer betjenten bestyreren for peberspray. Betjenten begrundede brugen af peberspray med, at bestyreren gik frem mod patruljen, hvilket blev betragtet som et muligt påbegyndt angreb

og/eller for at forsøge på at hindre patruljen i at forrette politiforretning på stedet. DUP finder, at betjentens anvendelse af peberspray var kritisabel. DUP lægger her navnlig vægt på, at bestyreren ikke var truende over for patruljebilen, og at der ikke var noget ophidset stemning i situationen, og at der ikke var tegn på, at bestyreren havde til hensigt at angribe politipatruljen. DUP lagde endvidere vægt på, at den civile politipatrulje ikke anmodede bestyreren om at gå tilbage i lokalet, og at det ikke blev tilkendegivet, at politiet havde til hensigt at anvende peberspray.

3) Politiassistentens magtanvendelse – atemitryk (tryk bag øret) og peberspray:

A klagede til DUP over en politiassistentens adfærd i forbindelse med en episode, hvor A af politiet var blevet anholdt uden for et diskotek efter at have været i slagsmål med en dørmænd. DUP fandt politiassistentens magtanvendelse over for A i form af tildeling af et atemitryk samt eksponering med peberspray kritisabel.

DUP lagde vægt på, at magtanvendelsen ikke havde været nødvendig i situationen, idet det blandt andet fremgik af diskotekets videoovervågning, at situationen var under kontrol på tidspunktet for politiassistentens magtanvendelse. A var således faldet til ro, han var ilagt håndjern på ryggen, og der var op til 7 dørmænd og 2 polititjenestemænd omkring A under episoden.

4) Anvendelse af peberspray over for knallertkører

A klagede til DUP over, at peberspray var blevet anvendt, mens vedkommende førte en knallert. Betjenten har forklaret, at patruljen ønskede at standse knallerten, men da denne ikke stoppede, iværksatte en eftersættelse. Under eftersættelsen kørte knallerten "hasarderet". Politiet vurderede, at både cyklister og andre bløde trafikanter var i fare på grund af knallertens kørsel. Knallertkøreren blev advaret mod peberspray og blev udsat for peberspray, da vedkommende ikke efterkom advarslens. Politiklagemyndigheden fandt, at brugen af peberspray under de foreliggende omstændigheder var kritisabel. DUP fandt, at det hverken var nødvendigt eller forsvarligt at anvende peberspray i den givne situation, da knallertfører og passager udsættes for unødigt fare.

DUP lagde i den forbindelse vægt på, at eksponering med peberspray i øjnene må antages at kunne medføre, at synet hos den eksponerede øjeblikkelig blokeres, og at den pågældende som følge heraf forulykker.

5) Anvendelse af peberspray ved anholdelse

A klagede til DUP over, at han var blevet eksponeret med peberspray i forbindelse med en anholdelse. A blev stoppet i sin bil på grund af mistanke om kørsel i narkopåvirket tilstand. Herefter blev han lagt ned på bagsmækken i bilen og ilagt håndjern. Herefter blev han eksponeret for peberspray ved, at betjenten sprøjtede peberspray ud i sin hånd

og efterfølgende gned peberspray ind i A's ansigt. Politibetjenten oplyste, at personen ikke ville lade sig ilægge håndjern. A har imidlertid oplyst, at han var ilagt håndjern, før han blev eksponeret for peberspray. Politiklagemyndigheden udtrykte ikke egentlig kritik af, at peberspray blev anvendt. Dette skyldes blandt andet, at der var afgivet modstridende forklaringer om episoden. DUP fandt dog, at den omstændighed, at pebersprayan blev smurt rundt i ansigtet på A, var uhensigtsmæssig.

6) Brug af peberspray mod en kvinde i detentionen var ikke kritisabel

En kvinde (K) blev transporteret til en politigård, idet hun blev skønnet påvirket, psykisk uligevægtig og til fare for sig selv. Hun var aggressiv, ustyrlig og spyttede mod politiet. Hun blev uden held forsøgt beroliget. K blev ført til detentionen, og med henblik på sikkerhedsvisitation blev hun lagt på en madras på maven iført håndjern. Hun havde blandt andet flere smykker, der skulle aftages. Der deltog flere polititjenestemænd (P) i forsøget på at fastholde og visitere kvinden. Det var ikke muligt at visitere K, idet hun gjorde voldsom modstand – såvel passivt som aktivt. P skønnede, at det var uforsvarligt at anvende yderligere fysisk magt mod K, idet der på grund af hendes voldsomme modstand var risiko for, at hun kom til skade. Indelederen (I) vurderede, at brug af peberspray i situationen ville være det mest skånsomme magtmiddel henset til K's tilstand og opførsel. Efter flere advarsler om brug af peberspray blev K

efter ordre fra I tildelt peberspray én gang, hvorefter hun blev rolig, og visitationen kunne foretages. Ud fra en samlet vurdering af sagens oplysninger, herunder at K var lagt i håndjern, fandt Politiklagemyndigheden, at der ikke var grundlag for at udtale kritik af beslutningen om brug af peberspray. Politiklagemyndigheden lagde herved vægt på, at K ikke kunne anses for at have været under politiets fulde kontrol, da hun fik peberspray, og at det blev skønnet nødvendigt at sikkerhedsvisitere hende forinden anbringelsen i detentionen, idet der ellers var risiko for, at hun ville volde skade på sig selv.

6.2 STRAFFESAGER

7) Dødsfald

Politiet blev af naboer tilkaldt til en adresse, hvor en person optrådte meget generende. Ved politiets ankomst traf de personen, der holdt en hammer i hånden. Politiet beordrede personen til at smide hammeren, hvilket personen ikke efterkom. Personen blev eksponeret for peberspray af en politiassistent. Efter eksponering fik personen lov til at lægge sig på en sofa, da personen følte sig utilpas. Politiet tilkaldte en læge til adressen. I ventetiden bemærkede polititjenestemændene, at personen faldt i søvn og efter yderligere lidt tid ophørte med sin vejrtrækning. Polititjenestemændene påbegyndte hjertemassage, og en ambulance blev tilkaldt. Vagtlægen ankom før ambulancen, og personen fik yderligere hjertemassage og ilt i 1-2 minutter, inden ambulancen kom og gav personen stød i yderligere 15-20 minutter, før personen

blev erklæret for død. I forbindelse med obduktionen blev der foretaget allergologisk undersøgelse til afgørelse af, hvorvidt personen eventuelt fik en overfølsomhedsreaktion i forbindelse med eksponering for peber. Resultatet viste let forhøjet koncentration af tryptase. Personen var i forvejen syg. Efter forklaringerne i sagen sammenholdt med de tekniske undersøgelser og obduktion af afdøde var der ikke grundlag for at antage, at vedkommendes død blev forårsaget af politiets anvendelse af peberspray eller patruljens handlinger i øvrigt.

8) Alvorlig tilskadekomst

Politiet modtog en telefonisk henvendelse fra en person, der truede med at begå selvmord. Samtalen mellem den selvmordstruede og politiets operatør blev fastholdt. Under samtalen kom det frem, at personen havde til hensigt at tage livet af sig selv ved at skyde sig i hovedet med en bolt pistol. En politipatrulje blev sendt til stedet. På stedet, inde i en staldbygning, fandt politipatruljen personen, der holdt en bolt pistol i den ene hånd og en kniv i den anden. Personen holdt skiftevis bolt pistolen mod hovedet og væk fra hovedet. Den ene politiassistent besluttede sig for at give personen peberspray, når personen holdt bolt pistolen væk fra sit hoved, og derved forhindre, at personen begik selvmord. Ved den efterfølgende eksponering med peberspray direkte mod personens ansigt nåede personen at sætte bolt pistolen op mod hovedet og skyde bolt ud. Personen faldt mod gulvet, og polititjenestemændene ydede førstehjælp.

Personen overlevede. Statsadvokaten udtalte, at betingelserne for anvendelse af peberspray i den givne situation var opfyldt.

6.3 ÅRSBERETNING FRA DEN UAFHÆNGIGE POLITIKLAGEMYNDIGHED

Politiklagemyndighedens årsberetning for 2013 indeholder et særskilt kapitel om politiets brug af peberspray som magtmiddel, hvor det – under henvisning til Sundhedsstyrelsens anbefalinger (jf. afsnit 2.5.2.1) og Østre Landsrets dom (jf. afsnit 2.5.2.2) – anføres, at brug af peberspray bør begrænses mest muligt:

”Politiets anvendelse af peberspray bør derfor [jf. Sundhedsstyrelsens anbefaling og dom fra Østre Landsret] begrænses mest muligt under hensyn til, at der er tale om et magtmiddel udviklet med henblik på at påføre fysisk smerte i ikke ubetydelig grad. Brug af peberspray skal således forbeholdes situationer, hvor der reelt er tale om et alternativ til ligeartede eller mere indgribende magtmidler.”⁸²

Det anføres videre i årsberetningen, at peberspray må som udgangspunkt ikke anvendes mod en fører af et køretøj, som er i fart:

”Politiklagemyndigheden har i 2012-13 behandlet tre forskellige sager, hvor polititjenestemænd har anvendt peberspray mod føreren af en knallert eller motorcykel under kørsel med henblik på at bringe personen til standsning. I sagerne var der tale om, at politiet eftersatte den pågældende knallertfører eller motorcyklist i anledning

af en overtrædelse af færdselsloven. Efter Politiklagemyndighedens opfattelse må eksponering med peberspray af føreren af et køretøj – herunder for eksempel en knallert eller motorcykel – mens køretøjet er i fart, antages at indebære en nærliggende risiko for, at føreren umiddelbart ved eksponeringen mister muligheden for at føre køretøjet på forsvarlig vis. Afhængig af de nærmere konkrete omstændigheder, herunder køretøjets hastighed, vejforholdene på stedet, tilstedeværelsen af andre trafikanter mv., vil en sådan brug af peberspray således medføre betydelig fare for, at føreren af køretøjet samt eventuelle passagerer eller udenforstående personer kommer alvorligt til skade. Brugen af peberspray kan under disse omstændigheder derfor normalt ikke anses for at opfylde kravet i politiloven om magtanvendelsens forsvarlighed. Det er på den baggrund Politiklagemyndighedens opfattelse, at peberspray som udgangspunkt ikke er et egnet magtmiddel i disse tilfælde, hvor føreren af et køretøj i fart ønskes bragt til standsning.”⁸³

Endelig fastslår DUP i årsberetningen, at peberspray ikke må anvendes mod en person, som er under politiets kontrol:

”Når politiet har ilagt en person håndjern, vil vedkommende have meget begrænsede muligheder for for eksempel at gøre aktiv modstand. Der er således en formodning for, at den pågældende person er under politiets kontrol, når vedkommende er ilagt håndjern med begge hænder på ryggen. Hvis den

(delvist) pacificerede person alligevel gør aktiv eller passiv modstand, er der tilsvarende en formodning for, at anden mere skånsom magt i situationen vil være tilstrækkelig. [...] Afhængig af de nærmere konkrete omstændigheder – for eksempel en situations særligt tumultariske præg sammenholdt med antallet af tilstedeværende polititjenestemænd – kan der undtagelsesvis være tilfælde, hvor en person, der til trods for, at vedkommende er ilagt håndjern, alligevel ikke er under politiets fulde kontrol. I sådanne tilfælde må mindre indgribende magtanvendelse konkret skønnes uegnet, før politiet kan anvende peberspray.”

Sammenfattende kan det fremhæves, at Den Uafhængige Politiklagemyndighed har fastslået, at:

- Politiets brug af peberspray bør begrænses mest muligt.
- Peberspray skal forbeholdes situationer, hvor der reelt er tale om et alternativ til ligeartede eller mere indgribende magtmidler.
- Peberspray må som udgangspunkt ikke anvendes mod en fører af et køretøj, som er i fart.
- Peberspray må ikke anvendes mod en person, som er under politiets kontrol.

KAPITEL 7

ANBEFALINGER

Politiets brug af peberspray er internationalt navnlig reguleret af art. 3 om tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling i Den Europæiske Menneskerettigheds-konvention. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har behandlet fem sager om politiets brug af peberspray og en sag om fængselsbetjentes brug af peberspray i en fængselscelle.

Domstolen har understreget, at politiets magt-anvendelse skal være absolut nødvendig og proportional for at være i overensstemmelse med art. 3. Fysisk magtanvendelse over for en person, som ikke er absolut nødvendig på grund af den pågældendes opførsel, vil i princippet udgøre et brud på art. 3. Endvidere følger det af EMD's praksis, at politiet skal være særligt varsomt med at anvende magtmidler over personer med handicap, herunder psykisk syge.

Domstolen har ved den konkrete vurdering af politiets anvendelse af peberspray lagt vægt på følgende forhold:

- Den sprayede persons opførsel – udgjorde vedkommende en trussel mod den offentlige orden, mod politiet eller andre?

- Politiets opførsel, herunder om politiet har handlet med tolerance og tilbageholdenhed ("tolerance and restraint") inden og under brug af peberspray
- Om der har været klare, detaljerede og bindende retningslinjer for politiets anvendelse af peberspray
- At peberspray ikke må benyttes mod personer, som politiet har kontrol over
- At peberspray ikke må anvendes i lukkede rum ("confined spaces"), hvis alternative magtmidler, blandt andet skjold, beskyttelsesdragt, hjelme mv., kunne være anvendt.

Den Europæiske Torturforebyggelseskomité (CPT), der afgiver ikke-bindende anbefalinger, har tilsvarende anbefalet, at:

- Der skal være klare retningslinjer for, hvornår der må anvendes peberspray
- Politiet skal være uddannet i brugen af peberspray
- Peberspray ikke anvendes mod en indsat, som politiet har kontrol over
- Peberspray kun anvendes på hospitaler i livstruende situationer
- Peberspray ikke anvendes i lukkede rum ("confined spaces")

- Peberspray ikke bruges mod en indsat, som er lukket inde på sin celle
- En person, der har været udsat for peberspray, skal omgående have adgang til førstehjælp og læge
- Der skal være passende afrapportering og kontrol med brugen af peberspray.

Den Uafhængige Politiklagemyndighed (DUP) i Danmark har fastslået, at:

- Politiets brug af peberspray bør begrænses mest muligt
- Peberspray skal forbeholdes situationer, hvor der reelt er tale om et alternativ til ligeartede eller mere indgribende magtmidler
- Peberspray må som udgangspunkt ikke anvendes mod en fører af et køretøj, som er i fart
- Peberspray må ikke anvendes mod en person, som er under politiets kontrol.

De statistiske oplysninger om politiets brug af peberspray og øvrige magtmidler siden indførelsen af peberspray i 2008 viser, at peberspray er det magtmiddel, politiet oftest benytter. Politiet har siden indførelsen anvendt peberspray knap 4 gange hver dag i gennemsnit. Vores undersøgelse viser også, at peberspray er blevet anvendt som supplerende magtmiddel og tilsyneladende ikke har erstattet andre indberetningspligtige magtmidler. Det ses blandt andet ved, at brugen af stav er steget en smule år for år, siden peberspray blev indført, for dog at falde i 2014.

Nedenfor gennemgås udvalgte områder, hvor der efter Institut for Menneskerettigheders opfattelse er behov for nærmere at se på regulering og praksis i forhold til politiets brug af peberspray.

1. Politiets vurdering af peberspray

Internationale menneskerettighedsorganer, herunder EMD og CPT, har fremhævet, at der kan være alvorlige helbredsrisici forbundet med at anvende peberspray, særligt mod personer, som i forvejen lider af luftvejssygdomme.

Tilsvarende har Sundhedsstyrelsen i sin vurdering af peberspray anført, at der kan være alvorlige helbredsrisici forbundet med at blive eksponeret for peberspray. En opfattelse, der også kommer til udtryk i Østre Landsrets afgørelse om peberspray fra 2010, hvor et civilt angreb med peberspray ansås for omfattet af § 245 i straffeloven vedrørende vold af "særlig, rå, brutal eller farlig karakter".

Sundhedsstyrelsen anbefaler på den baggrund, at peberspray kun anvendes til "snævert definerede formål, hvor mindre farlige alternativer ikke foreligger".

Ligeledes anfører Den Uafhængige Politiklagemyndighed, at politiets anvendelse af peberspray bør "begrænses mest muligt under hensyn til, at der er tale om et magtmiddel udviklet med henblik på at påføre fysisk smerte i ikke ubetydelig grad".

Denne opfattelse af, at peberspray er et potentielt farligt og dermed også alvorligt magtmiddel, genfindes imidlertid ikke i politiets vurdering af peberspray.

Det anføres for eksempel således i Rigspolitiets evalueringsrapport fra 2007, at peberspray i samspillet med de øvrige magtmidler "naturligt indgår i den øverste ende af **talens brug** og i den nederste til midterste ende af stavens brug" (fed tilføjet).

Undersøgelsen af praksis bekræfter ligeledes, at de interviewede betjente alle opfatter peberspray som et af de mest skånsomme magtmidler, og at peberspray anses for mindre indgribende end hårdhændede greb.

Der synes således at være et misforhold mellem politiets opfattelse af, hvor alvorligt et magtmiddel peberspray er, og andre danske myndigheders og internationale menneskerettighedsorganers opfattelse af magtmidlets tyngde.

Tilsvarende viser undersøgelsen af praksis, at de personer, der har været eksponeret med peberspray, alle opfatter magtmidlet som et voldsomt og langvarigt magtmiddel, jf. afsnit 5.7.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund:

- At politiet revurderer opfattelsen af, hvor alvorligt et magtmiddel peberspray er, således at den er på linje med øvrige danske

myndigheders, herunder Sundhedsstyrelsens og DUP's, samt de internationale menneskerettighedsorganers vurdering af magtmidlets tyngde.

- At politiet begrænser anvendelsen af peberspray mest muligt.

2. De retlige betingelser for anvendelse af peberspray og politiets vurdering – bruger politiet peberspray for meget?

De retlige betingelser for, i hvilke situationer politiet kan anvende peberspray (indikationsgrundene), er identiske med de retlige betingelser for anvendelse af stav og hund, jf. afsnit 2.3.

Politiet opfatter som nævnt ovenfor peberspray som et af de mest skånsomme magtmidler, der kan anvendes fra "den øverste ende af talens brug og den nederste til midterste ende af stavens brug", herunder altså også i situationer, hvor politiet kunne have anvendt håndkraft.

Undersøgelsen af praksis, herunder de statistiske oplysninger om politiets brug af peberspray, kan indikere, at politiet anvender peberspray i situationer, hvor der tidligere ville være blevet anvendt håndkraft (eller talens brug), jf. afsnit 5.8.

Det fremgår af de gennemførte interviews, at politibetjentene – i overensstemmelse med Rigspolitiets opfattelse – generelt opfatter peberspray som et mindre alvorligt

magtmiddel end håndkraft, og at peberspray i nogle situationer bruges i stedet for eksempel greb.

Der er imidlertid som beskrevet i afsnit 2.3 væsentlig forskel på de retlige betingelser for, hvornår politiet kan anvende peberspray (magtanvendelse med magtmiddel), og hvornår betjentene kan anvende håndkraft og talens brug (magtanvendelse uden magtmidler). Politiet kan kun anvende peberspray og øvrige magtmidler under skærpede juridiske betingelser. Det kan alene ske under iagttagelse af de seks indikationsgrunde, jf. afsnit 2.5.3, og de specifikke beskyttelsesgarantier, jf. afsnit 2.5.4.

Politiet kan således altid vælge at bruge håndkraft i form af for eksempel greb eller talens kraft i stedet for peberspray. Men politiet kan omvendt ikke altid vælge at bruge peberspray i stedet for håndkraft eller talens kraft.

Politiets opfattelse, hvorefter peberspray kan anvendes i stedet for håndkraft eller den "øverste ende af talens brug", er ikke afspejlet i den retlige regulering.

Der synes således at være et misforhold mellem de retlige betingelser for, hvornår politiet kan anvende peberspray, og politiets vurdering af, i hvilke faktuelle situationer de kan anvende peberspray. Et misforhold, der alt andet lige vil kunne føre til en for udbredt brug af peberspray.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund:

- At Justitsministeriet eller Rigspolitiet præciserer, at politiet kun kan anvende peberspray, hvis en eller flere af de seks indikationsgrunde er opfyldt.

Herigennem skal det gøres klart, at peberspray ikke kan benyttes i alle situationer, hvor der kan anvendes håndkraft (eller talens brug), men alene i situationer hvor indikationsgrundene er opfyldt, og hvor peberspray kan være et alternativ til de retligt ligartede magtmidler (det vil sige stav, hund eller gas) eller til de retligt mere indgribende magtmidler (det vil sige skydevåben).

3. Præcisering af indikationsgrundene for at anvende peberspray

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og CPT har gentagne gange anført, at der skal være klare, detaljerede og bindende retningslinjer for politiets anvendelse af peberspray.

Politiets brug af peberspray er ikke reguleret i politiloven på lige fod med de øvrige magtmidler, men alene administrativt i Justitsministeriets magt-anvendelsesbekendtgørelse.

Bemærkningerne til lovforslaget fra 2004 om politiloven indeholder ganske udførlige og præcise retningslinjer for, i hvilke situationer politiet må benytte skydevåben, stav, hund og gas. Det samme er ikke tilfældet for peberspray. De situationer, hvor politiet kan anvende peberspray i § 25 a i magtanvendelsesbekendtgørelsen (indikationsgrundene), er ikke nærmere præciseret eller uddybet i bekendtgørelsen.

Det må imidlertid antages, at bemærkningerne til lovforslag om politiloven fra 2004, herunder navnlig de særlige bemærkninger til politiets brug af stav gengivet i afsnit 2.4.1 ovenfor, også må være retningsgivende i forbindelse med politiets anvendelse af peberspray.

Det anføres blandt andet i bemærkningerne vedrørende politiets brug af stav over for passiv modstand, at hvis "kun en eller ganske få personer yder modstand ved at forholde sig passiv", vil det "næsten undtagelsesfrit være muligt at gennemføre tjenestehandlingen ved brug af almindelig fysisk magt, det vil sige magtanvendelse uden midler".

Stav – og formentlig også peberspray – bør således ikke anvendes mod enkeltpersoner, der udøver passiv modstand.

Undersøgelsen af praksis viser imidlertid, at når politiet anvender peberspray under henvisning til indikationsgrunden passiv modstand, så sker dette også mod enkeltpersoner. I de gennemgåede

indberetninger var det tilfældet i samtlige sager.

Det fremstår endvidere ikke tydeligt, om det i disse situationer er blevet vurderet, at "tjenestehandlingens gennemførelse var uopsættelig", og at andre "mindre indgribende magtmidler [det vil sige håndkraft og talens brug] var åbenbart uegnede", således som det kræves efter § 25 a, nr. 6, i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Undersøgelsen af praksis og de gennemgåede indberetninger tyder endvidere på, at den præcise afgrænsning og rækkevidde af de seks indikationsgrunde i § 25 a i magtanvendelsesbekendtgørelsen ikke altid fremstår helt klar og konsistent. Som eksempel herpå viser gennemgangen af sagerne, at peberspray ofte anvendes, når de implicerede har en truende adfærd (30 procent af indberetningerne), herunder ved verbale trusler, jf. afsnit 4.2 ovenfor. Herudover anvendes peberspray over for personer, der ikke vil gå væk, men som ikke er voldelige. Sådanne sager registreres som situationer vedrørende afværgelse af angreb eller overhængende fare (indikationsgrund nr. 1 og 2). Det er imidlertid ikke umiddelbart givet, at disse to indikationsgrunde efter deres ordlyd kan omfatte sager, hvor der "alene" er tale om verbale trusler eller om, at personer for eksempel ikke følger politiets anvisninger.

Meget taler for, at et så vigtigt magtmiddel som peberspray, som politiet årligt bruger

langt oftere end samtlige øvrige magtmidler – skydevåben, stav, hund og gas – bør lovreguleres. Dette synspunkt støttes også af Politikommissionen, der har anført, at centrale områder som politiets magtanvendelsesmidler ud fra en legalitetsbetragtning bør reguleres direkte af lovgivningsmagten og fastsættes i lov, jf. afsnit 2.2 ovenfor.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund:

- At politiets adgang til at anvende peberspray lovfæstes ved en kommende ændring af politiloven. Den nærmere afgrænsning af, hvornår politiet kan anvende peberspray (indikationsgrundene), og under iagttagelse af specifikke beskyttelsesgarantier bør i den forbindelse præciseres nærmere i lovbemærkningerne, således som det er sket for de øvrige magtmidler – skydevåben, stav, hund og gas – i bemærkningerne til politiloven fra 2004.
- At Justitsministeriet/Rigspolitiet udarbejder retningslinjer, der nærmere præciserer forståelsen og rækkevidden af de enkelte indikationsgrunde i § 25 a i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

4. De generelle og de specifikke beskyttelsesgarantier

Menneskerettighederne stiller krav om, at magtanvendelse er absolut nødvendig og proportional. Magtanvendelse, som ikke er strengt nødvendig på grund af en persons egen opførsel, vil i princippet udgøre et brud på art. 3, som omhandler retten til ikke at blive udsat for umenneskelig og nedværdigende behandling, jf. herved også Østre Landsrets dom af 4. juni 2014 og afsnit 3.2 ovenfor.

Den danske regulering af politiets brug af peberspray indeholder dels generelle beskyttelsesgarantier, dels en række specifikke beskyttelsesgarantier, der skal iagttages før, under og efter brugen af peberspray, jf. afsnit 2 ovenfor. Garantier, som afspejler det menneskeretlige nødvendigheds- og proportionalitetskrav.

Undersøgelsen af praksis viser, at der kan være en vis usikkerhed omkring reguleringen. Det fremstår ikke helt klart, om de generelle beskyttelsesgarantier altid iagttages. Det vil sige, om politibetjentene altid, inden de anvender peberspray, foretager en konkret nødvendigheds-, proportionalitets-, skånsomheds- og forsvarlighedsvurdering, således som det kræves for al magtudøvelse efter § 16 i politiloven. De enkelte rapporter indeholder ikke eksplicitte optegnelser herom.

Undersøgelsen kan efterlade et indtryk af, at såfremt en af indikationsgrundene i § 25 a i magtanvendelsesbekendtgørelsen er

opfyldt, så kan der uden videre anvendes peberspray. Det er imidlertid ikke tilfældet. At en indikationsgrund er opfyldt, viser kun, at det er muligt (der er hjemmel til) at anvende peberspray i den pågældende situation. Der skal altid derefter foretages en konkret vurdering af, om det også er nødvendigt, proportionalt, skånsomt og forsvarligt at anvende peberspray i den pågældende situation. Hvis det er tilfældet, kan der anvendes peberspray. Det er imidlertid givet, at der kan opstå situationer, hvor der hurtigt må træffes beslutning om at anvende peberspray, og hvor der alene er begrænset tid til at overveje de nævnte beskyttelsesgarantier.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund:

- At Justitsministeriet/Rigspolitiet indskærper, at der altid skal foretages en konkret nødvendigheds-, proportionalitets-, skånsomheds- og forsvarlighedsvurdering, inden der anvendes peberspray. Der må her tages forbehold for uforudsete situationer og behovet for at handle hurtigt.

5. Brug af peberspray mod personer under kontrol

Både EMD og CPT har fastslået, at politiet ikke må bruge peberspray mod en person, som er under kontrol.

Tilsvarende anfører DUP, at politiet ikke må anvende peberspray mod en person, som politiet har opnået kontrol over.

Undersøgelsen af praksis viser, at der i seks af de gennemgåede sager er anvendt peberspray mod en person ilagt håndjern anbragt i en patruljebil. Herudover er der tre tilfælde med personer, der er blevet lagt på jorden af politiet og derefter eksponeret med peberspray.

De interviewede betjente mener ikke, at peberspray bør anvendes mod personer under kontrol. Samtidig udtrykker flere, at det er berettiget at anvende peberspray mod en person i håndjern, hvis denne ikke er under kontrol, for eksempel hvis vedkommende spytter på betjentene.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler i overensstemmelse hermed:

- At det præciseres i reguleringen og indskærpes i praksis, at peberspray ikke må anvendes mod personer, som politiet har opnået kontrol over.

6. Brug af peberspray mod førere af et køretøj i bevægelse

Ved vurderingen af politiets brug af peberspray lægger EMD blandt andet vægt på, om politiet har handlet med tolerance og tilbageholdenhed.

Politiklagemyndigheden har i 2012-13 behandlet tre forskellige sager, hvor politibetjente har anvendt peberspray mod føreren af en knallert eller motorcykel under kørsel med henblik på at bringe personen til standsning.

Brug af peberspray mod føreren af et køretøj i bevægelse kan som anført af DUP medføre betydelig fare for, at føreren af køretøjet samt eventuelle passagerer eller udenforstående personer kommer til skade.

Det er på den baggrund Politi-klagemyndighedens opfattelse, at "peberspray som udgangspunkt ikke er et egnet magtmiddel i de tilfælde, hvor føreren af et køretøj i fart ønskes bragt til standsning".

Institut for Menneskerettigheder anbefaler i overensstemmelse hermed:

- At det præciseres i reguleringen og indskærpes i praksis, at peberspray som udgangspunkt ikke må anvendes mod føreren af et køretøj i fart.

7. Brug af peberspray i lukkede rum

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastslået, at det er uberettiget at bruge peberspray i lukkede rum, hvis andre mildere magtmidler kan anvendes, for eksempel beskyttelsesdragt, hjelm, skjold og greb. CPT

har skærpet dette og anført, at peberspray ikke bør anvendes i lukkede rum.

Undersøgelsen af praksis viser, at politiet i 30 procent af de gennemgåede sager anvendte peberspray indendørs. I 23 sager i et lukket/afgrænset rum, herunder køkkener, badeværelser, værelse på et hospital, detention mv. I syv tilfælde blev peberspray brugt i en patruljebil. I tre tilfælde i en personbil.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund:

- At det præciseres i reguleringen og indkærpes i praksis, at peberspray som udgangspunkt ikke må anvendes i lukkede rum, hvis andre mildere magtmidler kan anvendes.

8. Brug af peberspray på hospitaler, særligt mod psykisk syge og andre udsatte grupper

Det følger af EMRK og af FN's Handicapkonvention, at politiet og andre offentlige myndigheder skal tage særligt hensyn til personer med handicap, herunder psykisk syge.

CPT kritiserede i september 2014, at dansk politi havde anvendt peberspray mod en psykisk syg patient på Skt. Hans Hospital, og anbefalede, at politiet kun bruger peberspray på hospitaler i livstruende situationer.

Undersøgelsen af praksis peger på, at anvendelsen af peberspray mod psykisk syge udgør et anseeligt antal i politiets statistikker. Ifølge politiets opgørelser udgjorde antallet af gange, peberspray anvendtes mod psykisk syge i 2012, 15 procent. Sagsgennemgangen viste, at peberspray både bruges i forbindelse med bæltefikseringer, hindring af selvskadende adfærd såvel ved truende og voldelig adfærd.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund:

- At det præciseres i reguleringen og indskærpes i praksis, at peberspray kun må anvendes på hospitaler i livstruende situationer.
- At det præciseres i reguleringen og indskærpes i praksis, at politiet som udgangspunkt ikke vil anvende peberspray (eller anden magt) over for psykisk syge. Der kan dog opstå situationer i forhold til politiets håndtering af psykisk syge, hvor anvendelse af magt er nødvendig og forsvarlig.
- At der iværksættes yderligere tiltag for at nedbringe politiets brug af peberspray mod psykisk syge, herunder for eksempel efteruddannelse af medarbejdere.

KAPITEL 8

BILAG 1

Institut for Menneskerettigheder har gennemgået samtlige tilfælde, hvor peberspray er blevet anvendt i 2012 i en udvalgt politikreds. I det nedenstående er der foretaget en kort beskrivelse af hver sag. Herudover er der blevet udarbejdet to kvantitative oversigter.

8.1 KVANTITATIVT OVERBLIK

Følgende oversigt viser, i hvilke tilfælde peberspray er blevet anvendt. Af oversigten fremgår det, at langt størstedelen af gangene, peberspray anvendes, er i forbindelse med aktiv modstand mod politiet eller for at afværge angreb eller fare.

	Antal sager	Andel i procent
Peberspray anvendt for at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand	80	49,7
Peberspray anvendt for at afværge påbegyndt eller overhængende angreb på person	59	36,6
Peberspray anvendt for at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres passiv modstand	11	6,8
Peberspray anvendt for at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom	1	0,6
Peberspray anvendt for at afværge overhængende fare for personers liv eller helbred	10	6,2

Sagens person anholdt til sagen	73 %
Sagens person voldelig i situationen	70 %
Sagens person psykisk syg	14 %
Sagens person verbalt truende, men ikke voldelig	7 %
Sagens person påvirket af spiritus	69 %
Sagens person påvirket af narkotika	30 %
Tilkendegivelse givet af politiet forud for anvendelse af peberspray	76 %
Sanering foretaget efter anvendelse af peberspray	76 %
Peberspray anvendt i forbindelse med, at tredjepart forsøger at forhindre anholdelse	11 %
Peberspray anvendt i forbindelse med fodboldkamp (fordelt på fire fodboldkampe)	7 %
Peberspray anvendt i forbindelse med sager, der angår slagsmål (defineret som slagsmål, tumult, sammenstød og større uorden)	27 %
Peberspray anvendt i lukket/afgrænset rum	14 %
Peberspray anvendt indenfor	30 %

Sagsgennemgangen viser endvidere, hvem peberspray er anvendt mod, hvor det er foregået, og hvilke situationer det drejer sig om. De nedenstående tal bygger dels på politiets afkrydsninger i hver indberetning, dels på en gennemlæsning af de enkelte hændelsesbeskrivelser. Sagerne fordeler sig som vist ovenfor.

8.2 KVALITATIV BESKRIVELSE AF DE ENKELTE SAGER

Tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand

Sag 1/12

Nogle gerningsmænd er verbalt opfarende og udviser truende kropssprog over for politiet. For at gennemføre en anholdelse bliver den ene gerningsmand eksponeret for peberspray .

Sag 2/12

To personer er truende i deres kropssprog og vil have fat i en anholdt person, der er i politiets varetægt. De efterkommer ikke politiets anvisninger om at gå væk fra stedet, hvorfor de bliver eksponeret for peberspray.

Sag 3/12

I forbindelse med, at en anholdt gerningsmand ligger på jorden, blander tre personer sig i anholdelsen. Disse bliver efter advarsel om peberspray eksponeret herfor.

Sag 5/12

En person anholdes og ilægges håndjern. I patruljebilen gør han fysisk modstand ved at sparke på ruder og tilstedeværende politipersonale. Efter gentagne advarsler anvendes peberspray.

Sag 7/12

Ved anholdelsen af en psykisk syg person smider denne en clockradio imod politiet og vælter et TV-bord. Personen advares om brug af peberspray, men fortsætter den aktive modstand, hvorfor han tildes peberspray.

Sag 8/12

En verbalt aggressiv anholdt modsætter sig at følge med politiet ved at holde fast i et bord. Den anholdte bliver gjort bekendt med, at han vil blive udsat for peberspray, hvis han ikke følger med. Da han ikke efterkommer politiets anvisninger, eksponeres han for peberspray.

Sag 9/12

I forbindelse med et større slagsmål modsætter en sigtet sig anholdelse. Den sigtede pacificeres ved brug af peberspray og følger herefter med politiet.

Sag 15/12

En betjent forsøger at stoppe en person, der ønskes anholdt for besiddelse af euforiserende stoffer. Personen løber direkte ind i betjenten og fortsætter derefter videre. Efter 10 meter standser personen, hæver begge arme og ser aggressiv ud. For at kunne gennemføre en anholdelse pacificeres personen ved brug af peberspray. Det er anført i teksten, at personen ikke var kendt af politiet, og at personen ikke var farlig i selve situationen.

Sag 17/12

Nogle vagter tilbageholder en aggressiv og voldelig gæst. I forbindelse med at denne gæst

skal anholdes og fjernes af politiet, bliver han ilagt håndjern. Personen nægter herefter at bukke sine ben for at komme ind i patruljebilen, hvorfor han bliver lagt på maven på bagsædet i patruljebilen. Efter flere opfordringer til at bukke benene bliver anholdte eksponeret for peberspray. Efterfølgende efterkommer han politiets anvisninger, og bildøren kan lukkes.

Sag 19/12

En person forsøger at forhindre anholdelsen af sin ven, som har været involveret i et slagsmål. Vennen slår ud efter betjenten og tildes derfor peberspray. Den første person reagerer ved at råbe efter politiet og træde frem mod dem, hvorfor også han tildes peberspray. Det er noteret, at peberspray anvendes dels af hensyn til betjentenes sikkerhed, dels af hensyn til gennemførelse af politiets arbejde.

Sag 20/12

En patrulje ankommer for at bistå med anholdelsen af en aggressiv person, der modsætter sig anholdelse, og forsøger at løsrive sig fra patruljen på stedet. Efter en mundtlig advarsel eksponeres han for peberspray. Herefter falder personen til ro og kan føres væk i en patruljebil.

Sag 23/12

En person er blevet bortvist fra et sted, men vedbliver at vende tilbage. Da han atter skal bortvises, bliver han højrystet og aggressiv og slår ud med armene. Herefter bliver han udsat for peberspray.

Sag 27/12

I forbindelse med, at op mod 40 personer er i tumult, forsøger to personer at forhindre politiet i at gøre deres arbejde. De to personer bliver først verbalt bedt om at gå fra stedet, og efterfølgende bliver de forsøgt skubbet væk. Den ene person forlader stedet, men den anden fortsætter med at være til gene for politiet, hvorfor han tildeles peberspray.

Sag 30/12

I forbindelse med et gadeslagsmål er en alkohol- og narkotikapåvirket person meget ophidset. Han bliver gentagne gange bedt om at forlade stedet. Fordi han ikke efterkommer politiets anvisninger, ønskes han anholdt. Da han modsætter sig anholdelse, bliver han eksponeret for peberspray. Personen bringes herefter til detentionen.

Sag 32/12

En kendt voldsom person skal anholdes efter at have udvist voldelig og truende adfærd over for en patrulje. Han bliver advaret om brugen af peberspray, men fortsætter sin adfærd. Peberspray anvendes til at pacificere personen, således at en anholdelse kan finde sted.

Sag 33/12

En patrulje beder en person, der har udvist voldelig adfærd, om at følge med. Han bliver imidlertid ophidset og slår ud med armene. Da politiet beslutter at anholde ham, slår han ud efter dem. Peberspray bliver anvendt for at gennemføre anholdelsen.

Sag 37/12

I forbindelse med et slagsmål er en person blevet anholdt og anbragt liggende på jorden. Pludselig kommer et par personer løbende, og den anholdte forsøger at rejse sig. Politiet advarer personerne om, at de ville blive udsat for peberspray, hvis de forsætter. Den anholdte bliver derefter verbalt truende og ophidset, hvorfor han tildeles peberspray.

Sag 39/12

En anholdt person bliver tiltagende mere aggressiv over for en patrulje, og da han skal sættes ind i en patruljebil, gør han kraftig modstand. Det er ikke muligt at få sigtede ind i bilen uden at gøre skade på ham. Sigtede bliver derfor i stedet lagt ned på jorden, hvor han begynder at sparke en betjent i ryggen. Herefter bliver sigtede eksponeret for peberspray.

Sag 41/12

En gående civilpatrulje observerer to personer, der er oppe at diskutere. Den ene person sparker og angriber den anden person, hvorfor han erklæres for anholdt. Sigtede bliver lagt på jorden, men modsætter sig at blive ilagt håndjern. Han bliver uden effekt advaret om brugen af peberspray. Herefter tildeles han peberspray.

Sag 42/12

En patrulje ankommer til et slagsmål mellem to personer. Personerne bliver skilt ad, og en betjent beder den ene gerningsmand om at forholde sig i ro. Gerningsmanden forsøger dernæst at vriste sig fri af politiets greb og

er stærkt ophidset. Han fremstår endvidere truende og går fysisk frem mod betjenten, der holder ham. For at gennemføre en anholdelse bliver han eksponeret for peberspray.

Sag 44/12, 57/12, 68/12

I forbindelse med en anholdelse af en stærkt beruset person går personen truende frem mod en betjent. Efter en advarsel udsættes denne for peberspray. Personen formår at dreje hovedet og undgår hermed pebersprayeren, hvorefter han forsøger at undløbe fra stedet. Personen eftersættes og tildeles igen peberspray. Herefter bliver personen ilagt håndjern. Der er i alt tre indberetninger på denne sag.

Sag 45/12, 46/12, 47/12, 48/12, 49/12, 50/12

I forbindelse med en fodboldkamp bliver en gruppe fans eskorteret til et tog. Under eskorten opstår der tumult, og flere fans forsøger at "angribe" en forbipasserende bil med fans. For at undgå vold og slagsmål på stedet griber de tilstedeværende patruljer ind, og en person bliver i den forbindelse anholdt. En anden person blander sig i anholdelsen og bliver bedt om at forlade stedet. Da personen ikke efterkommer dette, anvendes der peberspray. En større gruppe fans vil ligeledes blande sig i politiets aktiviteter, hvorfor der ligeledes anvendes peberspray mod dem. Der er i alt seks indberetninger på denne sag.

Sag 51/12

Under en patrulje konstateres det, at der er indbrud på en adresse. Indbrudstyvene, der stadig er på stedet, da politiet ankommer,

forsøger at undslippe. En person bliver råbt an og udsættes for peberspray. Dette sker for at sikre, at en anholdelse kan gennemføres.

Sag 52/12

En voldsomt ophidset person nægter at forholde sig roligt. Han afviser at vende sig rundt for at lade sig anholde. Personen nægter at samarbejde, også efter advarsel om brug af peberspray. Herefter tildeles han peberspray og kan dernæst ilægges håndjern og anholdes for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen.

Sag 53/12

I forbindelse med et slagsmål vedbliver en bortvist person at vende tilbage. En betjent beder personen om at forlade stedet og advarer om anvendelse af peberspray. Da advarslen ingen effekt har, bliver personen udsat for peberspray. Personen anholdes efterfølgende.

Sag 65/12

En person nægter at efterkomme politiets ordre om at smide sit våben, som han gemmer på ryggen. En betjent tager herefter fat i personens arm, mod hvilket denne gør aktiv modstand. Herefter bliver personen eksponeret for peberspray og anholdt.

Sag 67/12

En person yder aktiv modstand i forbindelse med sin anholdelse. Den ophidsede gerningsmand river sig fri af politiets greb og svinger kraftigt ud med begge arme. Herefter benyttes peberspray, og en anholdelse kan gennemføres.

Sag 69/12

En person skal anholdes for sin medvirken i slagsmål. Ved anholdelsen sætter personen i løb og eftersættes af en betjent. Betjenten indhenter ham og erklærer ham anholdt. Ved ilægning af håndjern gør personen kraftigt modstand, og han bliver derfor eksponeret for peberspray.

Sag 71/12

En person, der skal anholdes for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen, yder aktiv modstand. For at undgå, at gerningsmanden gør skade på sig selv eller de tilstedeværende politifolk, eksponeres personen, efter gentagne advarsler, for peberspray.

Sag 74/12

En gruppe personer har indledt sig i slagsmål med nogle dørmænd. Gruppen af personer går frem mod betjentene med knyttede næver, mens de råber, at betjentene skal blande sig udenom. Betjentene advarer om brugen af peberspray. Da advarslen ingen effekt har, eksponeres gruppen for peberspray.

Sag 76/12

En aggressiv anholdt gør kraftigt modstand ved sin anholdelse. Han forsøger blandt andet at rive sig fri og nægter at lade sig anbringe i patruljebilen. Han bliver gjort bekendt med, at peberspray vil blive anvendt, hvis ikke han slapper af. Da den anholdte fortsat gør modstand, tildeles han peberspray.

Sag 77/12

En person har slået en anden person ned og er på vej væk fra gerningsstedet. Patruljen følger efter gerningsmanden, der er ophidset og voldsom. Da han stopper op og vender sig om mod patruljen, eksponeres han for peberspray.

Sag 78/12

To personer forsøger at løbe væk fra en patrulje efter at have begået indbrud i et hus. En betjent sparker døren op til det rum, hvor gerningsmændene opholder sig. Da personerne vender sig om mod betjenten, tildeles de begge peberspray. Herefter erklæres de for anholdt.

Sag 79/12

En person er blevet bragt tilbage til arresten efter besøg i retten. I arresten vender personen sig mod en betjent og spytter på denne. Efterfølgende løber personen ind på arrestgangen, og en betjent eftersætter ham. Personen indhentes og forsøges fastholdt, men da det lykkes personen at vride sig løs af betjentens greb, anvendes der peberspray.

Sag 80/12

En person modsætter sig anholdelse i forbindelse med krænkelser af husfred. Personen nægter at ligge stille og tage sine hænder om på ryggen. Han bliver derfor tildelt peberspray og kan efterfølgende anholdes.

Sag 81/12

I forbindelse med et slagsmål eftersættes to personer til fods. Da den ene person vender

sig om og løber direkte i retning mod en betjent, tildeles personen peberspray. Herefter ilægges han håndjern, og en anholdelse kan gennemføres.

Sag 82/12

En psykisk syg person opfører sig truende og aggressivt over for personalet på en afdeling og forlader afdelingen til trods for, at behandling er påkrævet. Personen udviser aggressiv adfærd over for nogle betjente og går målrettet frem mod dem med knyttede hænder. I denne forbindelse anvendes peberspray. Det er noteret i sagen, at sanering ikke blev foretaget, da personen akut havde brug for lægebehandling på grund af kramper og ustabil vejtrækning.

Sag 83/12

I forbindelse med en færdselssag skal en person anholdes til blodprøvetagning. Personen modsætter sig dette, og da han skal ilægges håndjern, skubber han en betjents arm væk. Herefter eksponeres personen for peberspray, og anholdelsen kan gennemføres.

Sag 86/12

I forbindelse med et husspektakel optræder en af de involverede personer voldeligt over for politiet. Han skubber til to betjente og er verbalt truende. Herefter eksponeres han for peberspray.

Sag 87/12

Politiet beder to personer om at forlade et offentligt sted. I denne forbindelse udviser den ene af personerne stærkt aggressiv adfærd

over for politiet. Personen bliver derfor anholdt og ilagt håndjern. Den anden person opfører sig efterfølgende truende og forsøger at forhindre anholdelsen. Herefter eksponeres personen for peberspray, og også han bliver efterfølgende anholdt.

Sag 88/12

En stærkt ophidset anholdt er blevet anbragt i detentionen. Efter at have slået låsen i stykker i den detention, hvor han opholder sig, må han flyttes til en ny. Han fortsætter sin voldsomme optræden, og for at få ham til at falde til ro anvendes der peberspray. Den anholdte kan herefter flyttes til en ny detention.

Sag 93/12

Efter et voldeligt overfald eftersættes to køretøjer af en hundepatrulje. Det ene køretøj bringes til standsning, og gerningsmændene stiger ud og løber i retning mod en betjent. Betjenten anvender peberspray for at undgå angreb på sin person.

Sag 97/12

En psykisk uligevægtig mand, der mistænkes for at være bevæbnet med skydevåben, skal anholdes. Manden sætter sig voldsomt til modværge, og da han bliver forsøgt ilagt håndjern, fægter han vildt med arme og ben. Efter en advarsel bliver vedkommende tildelt peberspray.

Sag 100/12

I et tog anholdes en person for butikstyveri, og han følger modvilligt med politiet ud

på perronen. Her sætter han sig imidlertid voldsomt til modvæрге, hvorfor han eksponeres for peberspray.

Sag 104/12

En person, der har overtrådt ordensbekendtgørelsen, reagerer ikke på politiets henvendelse, og da en betjent tager fat i hans arm, udviser han truende adfærd. Personen erklæres for anholdt og bliver lagt ned. Her forsøger han at vrige sig fri, hvorfor han bliver advaret om brugen af peberspray. Da han ikke efterkommer politiets anvisninger, tildeles han peberspray.

Sag 110/12

En tilbageholdt indbrudstyv er verbalt truende over for en betjent og modsætter sig ilægning af håndjern. Personen er aggressiv og sparker blandt andet betjenten. For at kunne gennemføre en anholdelse anvendes der peberspray.

Sag 114/12

Efter at en voldsom person er blevet tilbageholdt af nogle dørmænd, modsætter den pågældende sig anholdelse. Han bliver bedt om at stoppe sin voldsomme opførsel og advaret om brugen af peberspray. Herefter bliver han udsat for peberspray og anholdt.

Sag 115/12

En person, der har overtrådt ordensbekendtgørelsen, sætter sig voldsomt til modvæрге i forbindelse med sin anholdelse. For at pacificere den pågældende anvendes

peberspray. Efter at være blevet ilagt håndjern, fortsætter personen med at gøre fysisk modstand. Under transporten tildeles han yderligere to gange peberspray.

Sag 118/12, 119/12, 120/12

To personer er i slagsmål i en lejlighed, og af hensyn til orden og sikkerhed anholdes den ene involverede. Denne person sætter sig imidlertid til modvæрге og er verbalt truende over for politiet. En anden person blander sig i anholdelsen og vil trække den anholdte person væk fra politiet. Begge personer tildeles peberspray. Der er tre indberetninger på denne sag.

Sag 124/12

En person sætter sig kraftigt til modvæрге, da han skal anholdes. Personen bliver gjort bekendt med, at han vil blive udsat for peberspray, såfremt han ikke samarbejder om anholdelsen. Da han fortsat nægter at føre sine hænder om på ryggen, bliver han eksponeret for peberspray.

Sag 125/12

I forbindelse med en blodprøveudtagning til en spiritussag oplyser sagens person, at han har nåleskræk, hvorefter han flygter ud af lokalet. Personen optræder aggressivt og råber højlydt, at han ikke vil have taget nogen blodprøve. En betjent tager fat i hans arm på gangarealet, men personen forsøger at rive sig fri. Herefter bliver han udsat for peberspray to gange.

Sag 128/12

En kraftigt beruset person bliver bortvist fra et offentligt sted. Da han nægter at efterkomme politiets anvisning om at forlade stedet, skal han anholdes. Ved anholdelsen yder han modstand, hvorfor han bliver lagt ned og eksponeret for peberspray.

Sag 132/12

En person sætter sig kraftigt til modværge i forbindelse med en anholdelse, og han forsøger flere gange at vriste sig fri af politiets greb. Herudover slår han sin knyttede næve ind i en væg ved siden af betjenten. Peberspray bliver anvendt for at sikre gennemførelse af anholdelse.

Sag 133/12, 134/12

En person sætter sig kraftigt til modværge i forbindelse med sin anholdelse. Personen rykker sig fri af patruljens greb, hvorfor peberspray anvendes to gange. Da effekten er begrænset, anvendes der ligeledes hund. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 139/12

En person anholdes og bringes til politigårdens detention. Han afleverer sine personlige effekter under rolige omstændigheder, men da han skal visiteres, bliver han opfarende og aggressiv. Efter forsøg på at fastholde ham tildeles han peberspray.

Sag 140/12

I forbindelse med en visitation efter lovgivningen for euforiserende stoffer

flygter den pågældende person fra stedet. Personen eftersættes af politiet, og da han modsætter sig anholdelse, bliver han udsat for peberspray.

Sag 141/12

En stærkt beruset og ophidset person bliver anholdt. Da han skal transporteres ind til stationen, nægter han at sætte sig ind i patruljebilen. Manden holder fast i kanten af taget og vil ikke bukke sig sammen. For at kunne transportere ham ind til stationen bliver han eksponeret for peberspray.

Sag 142/12

En personbil stoppes rutinemæssigt, fordi føreren ikke er iført sikkerhedssele. Politiet bemærker nogle joints i bilen, hvorfor personen bliver visiteret og herefter anholdt. Efter anholdelsen løber han pludselig fra stedet. Da to betjente indhenter ham, er han ophidset og gør modstand, hvorfor en betjent anvender peberspray.

Sag 147/12

I forbindelse med et husspektakel er en person ophidset og truende. Han skal anholdes, men gør i denne sammenhæng aktiv modstand. Peberspray anvendes for at kunne gennemføre en anholdelse samt undgå personskader.

Sag 148/12

I forbindelse med indtrængen i en lejlighed modsætter en voldsom gerningsmand sig at blive ilagt håndjern. For at undgå personskader eksponeres han to gange for peberspray, mens

han ligger i en seng. Efterfølgende bliver han rolig og kan ilægges håndjern.

Sag 149/12

En mand er gået amok på sit værelse, og politiet ankommer til stedet i følgeskab med en ambulance. Personen har skåret i sig selv, hvorfor han har brug for lægebehandling. Da politiet får adgang til det værelse, som manden opholder sig i, løber han hen mod døråbningen med en lommekniv i hånden. I denne sammenhæng eksponeres han for peberspray.

Sag 151/12

I forbindelse med overtrædelse af restaurationsloven modsætter en person sig anholdelse. Personen bliver lagt ned på gulvet og gjort bekendt med, at der vil blive anvendt peberspray, hvis ikke han slapper af. Da advarslen ingen effekt har, udsættes han herefter for peberspray.

Sag 152/12

Politiet ankommer til en restauration, hvor en aggressiv person kraftigt modsætter sig at blive anholdt. Personen advares om, at politiet agter at bruge peberspray, men da han fortsætter med at være voldsom i sin adfærd, eksponeres han for peberspray.

Sag 153/12

En person skal anholdes i forbindelse med et knivstikkeri. Personen er meget beruset og har en truende og voldelig fremfærd. Efter tilkendegivelse anvender en betjent peberspray for at få personen til at falde til ro.

Sag 154/12

En person nægter at få taget sine fingeraftryk. Han trækker sine hænder tilbage, forsøger at fjerne sig fra stedet og skubber til politipersonalet. Herefter bliver han lagt ned på gulvet, hvor han fortsætter med at gøre modstand. Herefter udsættes han for peberspray og lader sig registrere.

Sag 155/12

En person er flygtet til fods i forbindelse med en værtshuskontrol. Efter en kort eftersættelse bliver han forsøgt ilagt håndjern. Han gør imidlertid modstand mod dette, blandt andet ved at fægte med armene. For at kunne gennemføre en anholdelse bliver han eksponeret for peberspray.

Sag 157/12

En person skal anholdes efter endt eftersættelse. Han nægter at samarbejde om sin anholdelse, hvorfor der benyttes peberspray.

Sag 158/12

Politiet ankommer til et hus, hvor to mænd er i færd med at begå indbrud. Gerningsmændene opholder sig fortsat inde i huset. Idet en betjent sparker døren op til det rum, hvor mændene opholder sig, vender de sig om mod betjenten. For at undgå angreb eller undvigelse tildeles de peberspray. Herefter ilægges de begge håndjern.

Sag 160/12

I forbindelse med indtrængen i en beboelse nægter en formodet bevæbnet man at fremvise

sine hænder og lægge sig ned på jorden. Da en betjent forsøger at lægge sigtede ned på jorden, gør han aktiv modstand. Han eksponeres herefter for peberspray, og en anholdelse kan gennemføres.

Sag 161/12

En anholdt er beruset og udviser truende adfærd. Den anholdte, der er placeret på bagsædet i en patruljebil, forsøger pludselig at komme ud af bilen ved at presse sig forbi politipersonalet og sparke på døren. Peberspray anvendes, da det skønnes nødvendigt for at tilbageholde anholdte.

For at afværge et påbegyndt angreb på person

Sag 4/12

En sigtet opfører sig voldeligt over for patruljen og forsøger at indlede slagsmål med andre personer på stedet. Sigtede bliver efter anvendelsen af peberspray rolig og lader sig anholde.

Sag 6/12

I forbindelse med sigtelse af en gerningsmand kommer flere personer truende frem mod patruljen. Disse advares om brugen af peberspray og bliver bedt om at gå væk. Da de igen kommer frem mod patruljen, bliver de eksponeret for peberspray. Dette sker for at skabe arbejdsro og for at afværge et angreb på patruljen. Flere personer rammes af skyen fra pebersprayen.

Sag 11/12

En person, der er sigtet for overtrædelse af restaurationsloven, modsætter sig anholdelse. Han bliver lagt ned på gulvet af to betjente, og da han forsat gør modstand, tildeles han peberspray. Personen bliver herefter ilagt håndjern.

Sag 13/12

Der er tumult mellem to grupperinger foran et diskotek, hvor to personer har hårdt greb i hinanden og er på vej til at komme i slagsmål. Da betjenten forsøger at gribe ind, skubber den ene sigtede hans hånd væk og udviser aggressiv og truende adfærd. Herefter anvendes der peberspray, hvorefter den sigtede forholder sig roligt. Begrundelsen for brugen af peberspray er noteret som afværgelse af overhængende angreb.

Sag 16/12

Politiet kaldes ud til et slagsmål mellem gæster og personale på en beværtning. To gæster er meget ophidsede, men især den ene falder lidt mere til ro. Vedkommende stiller sig med front mod væggen og hænderne på ryggen, så han kan blive ilagt håndjern. Umiddelbart inden han får håndjern på, vender han sig med front mod patruljen og slår ud med knyttet hånd. Herefter tildeles han peberspray, falder til ro og kan ilægges håndjern.

Sag 18/12

En patrulje er ankommet til et slagsmål på en restauration. Nogle betjente beder den ene

person om at følge med. Da denne er verbalt truende og nægter at samarbejde, anholdes ham. Personen giver senere indtryk af, at han frivilligt vil ilægge sig håndjern, men drejer i stedet rundt og forsøger at ramme betjenten med en knytnæve. Han tildes herefter peberspray for at gennemføre anholdelsen.

Sag 21/12

En person på et offentligt sted slår og sparker ud efter alt og alle og råber ukvemsord efter politiet. Efter at politiet gentagne gange har bedt personen om at forlade stedet og advaret om brugen af peberspray, eksponeres denne for peberspray.

Sag 24/12, 25/12, 26/12

Der er opstået sammenstød mellem to grupper af supportere i forbindelse med en ishockeykamp. For at afværge angreb på tilstedeværende personer anvender politiet peberspray. Herefter undløber gerningsmændene fra stedet. Det er noteret, at peberen havde den ønskede virkning. Der er tre indberetninger på denne sag.

Sag 28/12

En person, der skal anholdes for tyveri, gør udfald mod en betjent og hæver to ølflasker op over sit hoved. Betjenten opfatter dette som en klar trussel mod hans person og tildeler derfor personen peberspray. Herefter taber personen ølflaskerne på gulvet og falder til ro, hvorpå en anholdelse kan gennemføres.

Sag 29/12

En person er tilbageholdt af en vægter. Da patruljen ankommer, har han to glasflasker i højre hånd og står klar til at slås. Da betjente beder ham om at lægge flaskerne fra sig, bliver han mere aggressiv og smider flaskerne i jorden foran betjentene. Med henblik på at pacificere personen tildes han peberspray og kan herefter ilægges håndjern.

Sag 31/12

En person bliver bedt om at forlade et sted efter at have udvist voldelig adfærd over for en anden person. Gerningsmanden, der er kendt af politiet, efterkommer ikke politiets anvisninger og knytter i stedet sine næver og råber skældsord efter dem. Herefter erklæres personen for anholdt, hvilket fører til yderligere ophidselse. For at gennemføre anholdelsen så skånsomt som muligt anvendes peberspray, og personen ilægges håndjern.

Sag 35/12

Under en patrulje ser nogle betjente, at et par er i højlydt skænderi. Da patruljen ankommer til stedet, har gerningsmanden en meningsudveksling med en ældre herre, der efterfølgende skubbes omkuld på fortovet. Da politiet tager kontakt til gerningsmanden, slår og sparker han ud efter politiet. Gerningsmanden bliver efter advarsel eksponeret for peberspray.

Sag 36/12

Efter endt eftersættelse vil en betjent tale med passageren fra det involverede køretøj.

Dette ønsker passageren ikke. Da politiet vil følge passageren hen til patruljebilen, slår passageren ud efter betjenten med knyttet næve. Peberspray bliver anvendt, således at en anholdelse kan gennemføres.

Sag 38/12

I forbindelse med et slagsmål mellem hooligans er der tumult mellem to grupper. En person virker stærkt ophidset og står med en flaske i højre hånd, som han holder omvendt. Betjenten råber, at han skal smide flasken, hvilket ikke efterkommes. Han bliver herefter advaret om brug af peberspray, og da han stadig ikke smider flasken, tildeles han peberspray. Det viser sig efterfølgende, at personen ikke havde været aktiv i slagsmålet, men blev fanget mellem de to grupperinger. Personen sigtes derfor ikke i sagen.

Sag 43/12

En person er trængt ind i en ekskærestes lejlighed, og en patrulje er i den forbindelse blevet tilkaldt. En betjent råber personen an, og personen reagerer ved højtråbende at gå frem mod betjenten. Betjenten forsøger at skubbe personen væk, men denne tager fat omkring hans håndled. Herefter bliver personen eksponeret for peberspray uden advarsel.

Sag 54/12

En patrulje ankommer, efter at en ung mand angiveligt har taget halsgreb på en anden person. Den unge mand går ophidset hen mod en patruljebil, slår ud med armene og råber, at patruljen bare kan komme an. Efter

advarsel bliver den unge mand eksponeret for peberspray og anholdt.

Sag 55/12

I forbindelse med, at en person ønsker ikke at oplyse navn, fødselsdag og adresse til en patrulje, anholdes han. Under anholdelsen gør han modstand ved at slå og sparke ud mod patruljen, hvorfor politiet benytter peberspray. Herefter kan gerningsmanden følges til patruljebilen.

Sag 56/12

To grupperinger er blevet skilt ad af en patrulje. En af de sigtede i sagen er meget ophidset og råber skældsord efter den anden gruppe og begynder at bevæge sig hen mod denne. Da en betjent stiller sig imellem de to grupperinger og sætter hænderne mod den sigtedes bryst for at forhindre ham i at gå længere frem, skubber den sigtede aggressivt til betjentens arm. For at undgå at lide yderligere overlast anvender betjenten peberspray.

Sag 58/12

En person, der skal løslades, men er meget ophidset over sin sigtelse. Det skønnes derfor, at han ikke er egnet til løsladelse. Personen gør aktiv modstand og udfald mod en betjent. Herefter anvendes peberspray.

Sag 59/12

En anholdt sidder i en patruljebil i forbindelse med en indtransport. Han er aggressiv og sparker blandt andet med benene. For at pacificere den anholdte holder patruljen derfor

ind til siden, hvor den anholdte eksponeres for peberspray.

Sag 60/12

En patrulje ankommer til et husspektakel, hvor en betjent spørger til en involveret mands identitet. Manden ønsker ikke at tale med politiet, er verbalt aggressiv og slår ud mod betjenten. Manden bliver derfor lagt ned på jorden, og da han fortsat er aggressiv, eksponeres han for peberspray.

Sag 61/12, 66/12

I forbindelse med bortvisning af en person blander en anden person sig og begynder at skubbe til patruljen. Den bortviste person deltager ligeledes, og de er begge verbalt truende. For at forhindre yderligere vold eksponeres begge personer for peberspray. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 62/12, 63/12

En psykisk syg person gør modstand i forbindelse med anholdelse. Personen forsøger dels at holde fast i en radiator, dels at få hænder og ben fri. For at gennemføre en anholdelse eksponeres personen to gange for peberspray. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 64/12

En person, der har været involveret i et slagsmål, bliver bedt om at slukke sit køretøj. Dette efterkommer han ikke. Da en betjent rækker sin arm ind i bilen, bliver personen aggressiv og skubber hans hånd væk. Herefter

forsøger betjenten at hive ham ud af bilen, hvilket han modsætter sig. Peberspray anvendes herefter for at kunne gennemføre anholdelsen.

Sag 70/12, 75/12

En patrulje kaldes ud til at assistere ved en bæltefiksering af en kvinde. Kvinden fremstår voldelig og aggressiv og kaster blandt andet en stol og en radio mod politiet. Efter en advarsel udsættes kvinden for peberspray, hvorefter hun bæltefikseres. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 84/12

Politiet ankommer til et slagsmål mellem to personer og tilkendegiver, at de er til stede. Da slagsmålet ikke bliver bragt til ophør, tildeles den ene person peberspray.

Sag 85/12

En person har indledt sig i slagsmål med flere personer. For at genoprette ro og orden på stedet bliver personen eksponeret for peberspray. Efterfølgende anholdes han.

Sag 90/12

I forbindelse med et slagsmål bliver en person anholdt for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen. En anden person forsøger imidlertid at forhindre dette og løber hen imod den anholdte. En betjent stiller sig imellem de to parter og anvender peberspray for at forhindre, at personen kommer forbi. Da dette ikke umiddelbart har effekt, eksponeres personen for peberspray igen kort tid efter.

Sag 92/12

En person er ophidset i forbindelse med, at han sigtes for overtrædelse af færdselsloven. Han ønsker ikke at oplyse navn og adresse. Personen slår med knyttet næve på taget af en patruljebil og udviser et truende kropssprog. Herefter eksponeres personen for peberspray.

Sag 96/12

En person er blevet smidt ud fra en fest, men forsøger at gå tilbage. Da en betjent tager fat i ham for at forhindre ham i dette, løber personens ven i retning mod politiet med næverne knyttet. Herefter bliver sidstnævnte udsat for peberspray.

Sag 98/12

En anholdt bliver ophidset, mens han opholder sig i detentionen, og det lykkes ham at rive sin arm fri af en betjents greb. Anholdte er aggressiv og har knyttet hånd, hvorfor han bliver pacificeret ved hjælp af peberspray.

Sag 99/12

En person har forsøgt at påkøre politiet og har truet politiet med en pistol. En betjent vil pacificere personen, men denne sætter sig til modværge og knytter blandt andet næverne. Herefter anvendes peberspray.

Sag 101/12

En person har inden politiets ankomst truet nogle naboer med en riffel. Personen går frem mod politiet med knyttede næver og sparker ud mod en af betjentene, mens han råber usammenhængende. Herefter bliver peberspray anvendt.

Sag 103/12

For at bringe et masseslagsmål til ophør anvendes der peberspray. Ingen personer rammes tilsyneladende af sprayen, og ingen bliver anholdt.

Sag 107/12, 108/12

En person, der nægter at lade sig anholde, bliver adskillige gange bedt om at lægge sig ned på jorden. Dette efterkommer personen ikke, og han forsøger at komme ind i sin bil for at slippe væk. Da han bliver forhindret i at stige ind i bilen, bliver han voldelig og truende over for patruljen. I denne sammenhæng bliver han tildelt peberspray. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 109/12

For at afværge, at en psykotisk mand angriber en patrulje, eksponeres han for peberspray.

Sag 111/12, 112/12

I forbindelse med en fodboldkamp opstår der uroligheder, og politiet forsøger at stoppe fremløbet af nogle fans. Politiet råber flere gange til de involverede. Herefter sprøjtes peberspray mod mængden. De eksponerede personer undløber fra stedet.

Sag 113/12

I forbindelse med anholdelsen af en person blander to andre personer sig. De forsøger at komme hen til den anholdte ved at skubbe til de tilstedeværende betjente. Dette sker til trods for, at de to personer flere gange er blevet bedt om at forlade stedet. For at hindre yderligere angreb eksponeres de pågældende personer for peberspray.

Sag 117/12

En person forsøger at løbe væk efter at være blevet anholdt. En betjent følger efter personen til fods og anvender peberspray mod personens nakke og ryg. Dette har dog ingen effekt. Efterfølgende indhentes personen af en anden betjent.

Sag 121/12, 122/12

I forbindelse med tumult på gaden kommer en person til stedet og vil blande sig. Politiet beder ham gentagne gange om at forlade stedet, hvilket han ikke efterkommer. Personen er ophidset og verbalt truende. For at få ham til at forlade stedet eksponeres han for peberspray.

Sag 126/12

En anholdt er på vej væk fra et sted i følgeskab med politiet. Han går pludselig frem mod en betjent og er verbalt truende, hvorfor han tildeles peberspray.

Sag 129/12

En person modsætter sig anholdelse. Han er verbalt truende og slår ud efter en patrulje. Efter gentagne advarsler udsættes han for peberspray. Cirka 25 minutter senere kan personen iføres håndjern.

Sag 130/12

I forbindelse med visitation bliver en person ophidset og skubber en betjent i brystet. Politiet erklærer herefter den pågældende for anholdt. I forbindelse med anholdelsen ender personen samt de to betjente på jorden. Personen advares af en tredje betjent om, at

der vil blive brugt peberspray, såfremt han ikke slapper af. Herefter eksponeres han for peberspray.

Sag 131/12

En person er blevet anholdt og anbragt i en patruljevogn ilagt håndjern. Personen er voldsom og ustyrlig, og han forsøger at sparke inventar og siderude i stykker. Patruljebilen bliver parkeret, og politiet tilkalder en transportvogn. Mens de venter på transportvognen, fortsætter personen sin adfærd, hvorfor denne bliver tildelt peberspray.

Sag 135/12, 138/12

I forbindelse med et større slagsmål mellem to grupperinger sigtes fem personer for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen. For at bringe slagsmålet til ophør anvendes der peberspray mod to personer. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 136/12

En gruppe på 10-12 personer er i slagsmål. For at skille gruppen ad og bringe slagsmålet til ophør anvendes der peberspray mod fire til fem personer. Alle de involverede undløber herefter fra stedet.

Sag 137/12

En person er blevet anmeldt for at have knust forruden på en bil og er ifølge anmelder muligvis bevæbnet med en kniv. Da betjenten møder ham, har personen hænderne på ryggen og vil ikke vise sine hænder. Han går frem mod betjenten og bliver bedt om at standse. Efter

advarsel bliver der anvendt peberspray for at forhindre et potentielt angreb.

Sag 146/12

I forbindelse med en eftersættelse mister en gerningsmand herredømmet over sin bil. Han springer ud af bilen og er truende og aggressiv i sin adfærd. For at pacificere ham udsættes han for peberspray og ilægges dernæst håndjern.

Sag 150/12

Da politiet ankommer til et større slagsmål, forsøger flere personer at løbe væk fra stedet. En betjent forsøger at tilbageholde en af de involverede personer. Personen skubber hårdt til politiet og stiller sig i en truende og aggressiv position, hvorfor denne eksponeres for peberspray.

Sag 159/12

En psykisk syg mand truer med at udøve skade på sig selv med en kniv. Politiet beder manden om at lægge kniven fra sig og advarer ham om brugen af peberspray. Da manden ikke efterkommer politiets anvisninger, bliver han eksponeret for peberspray. Efterfølgende lægger han kniven fra sig.

Passiv modstand

Sag 10/12

En person bliver bedt om at forlade et sted, hvor han ikke er ønsket. Personen forsøges ført bort af politiet, men kæmper imod og modsætter sig anholdelse. For at minimere anvendelsen af fysisk magt bliver personen eksponeret for peberspray.

Sag 22/12

Efter endt eftersættelse af en person i et brugsstjålet køretøj modsætter denne sig anholdelse. Da personen nægter at stige ud af bilen, eksponeres han for peberspray. Pebersprayen skønnes dog ikke at have nogen effekt, da han ikke bliver ramt i øjnene. Personen bliver herefter anholdt af flere tilstedeværende politifolk.

Sag 91/12, 94/12

En bil eftersættes og må påkøres for at blive bragt til standsning. Bilens to passagerer gør passiv modstand, og peberspray anvendes herefter på fører og passager. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 105/12

En spiritus- og narkotikapåvirket person har været anledning til utryghed blandt en række beboere. Personen vil ikke følge med politiet, hvorfor han eksponeres for peberspray. Det er noteret i sagen, at personen ikke blev opfattet som farlig i situationen.

Sag 106/12

I forbindelse med en anholdelse vil gerningsmanden ikke efterkomme politiets anvisninger og lade sig ilægge håndjern. Han er aggressiv i sin fremtræden. For at undgå håndgemæng tildeles personen peberspray.

Sag 116/12

En psykisk syg kvinde sidder i et udhus og truer med at gøre skade på sig selv med en kniv. Da hun ikke vil lægge kniven fra sig, tildeles hun peberspray to gange.

Efterfølgende trækkes kvinden ud i det fri og indlægges senere.

Sag 123/12

I forbindelse med spirituskørsel er en person forulykket i sin bil. Personen fortsætter med at ryge og drikke i bilen og nægter at stige ud. Da en betjent kravler ind i bilen til den pågældende, griber personen fat i ham og vil ikke give slip. For at få ham til at slippe sit greb anvender betjenten peberspray.

Sag 144/12

En ophidset person, der vil gengælde en voldshandling, skal ilægges håndjern. Personen vrider sig fra side til side og gør passiv modstand ved at holde sine arme ind mod kroppen. For at kunne ilægge ham håndjern bliver han udsat for peberspray.

Sag 145/12

En nøgen mand befinder sig pludselig i en ældre dames lejlighed. Ved patruljens ankomst står manden under bruseren. Manden nægter at gå ud af bruseren og har en truende og voldelig adfærd. Han bliver gentagne gange gjort bekendt med, at manglende samarbejde vil føre til brug af peberspray. Herefter tildeles han peberspray og kan anholdes.

Sag 156/12

En psykisk syg person skal bæltefikseres efter at have slået en læge og ønsker ikke at samarbejde. For at gennemføre bæltefikseringen bliver han eksponeret for peberspray.

For at afværge påbegyndt angreb på ejendom

Sag 89/12

En anholdt person ilagt håndjern sidder uroligt på bagsædet i en patruljebil. Personen sparker ud mellem forsæderne i patruljebilen, hvorved han rammer instrumentpanelet. Herefter anvendes peberspray.

For at afværge fare for liv og helbred

Sag 12/12, 14/12

En patrulje bliver sendt ud til et indbrud. Gerningsmanden er fortsat på gerningsstedet og står cirka fem meter fra betjenten med hænderne dybt begravet i sine jakkelommer. Gerningsmanden bliver bedt om at tage hænderne op af lommerne og lægge sig ned på gulvet. Dette efterkommer gerningsmanden ikke og går tættere på betjenten. Da han er cirka halvanden meter fra betjenten, eksponeres han for peberspray. Gerningsmanden fremviser derefter sine hænder. I sagen er det noteret, at gerningsmanden er kendt med stikvåben. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 34/12

En person sidder på bagsædet i en patruljebil og er ilagt håndjern. Under transporten er anholdte højtråbende og aggressiv, og han slår sit hoved mod plexiglasadskillelsen bag ved forsæderne. For at stoppe denne adfærd bliver han tildelt peberspray.

Sag 40/12

En psykisk syg person, der har truet med selvskadende adfærd, forsøger at undvige politiet. Eftersom han udviser voldelig adfærd over for politiet, bliver der anvendt peberspray. Personen indlægges efterfølgende på psykiatrisk afdeling.

Sag 72/12, 73/12

I forbindelse med en demonstration opstår der tumult mellem to grupperinger, og der kastes med flasker. En betjent forsøger forgæves at fravriste en flaske fra en person, hvorefter denne bliver eksponeret for peberspray. Der er to indberetninger på denne sag.

Sag 95/12

I forbindelse med en fodboldkamp er to ophidsede personer på vej mod udgangen. De sparker blandt andet på stadionets inventar. En person efterkommer ikke politiets anvisninger og løber i stedet hen mod en betjent med knyttede hænder. I denne sammenhæng bliver personen eksponeret for peberspray.

Sag 102/12

Ved pacificering af en gerningsmand forsøger gerningsmanden at gribe ud efter nogle køkkenknive. I denne forbindelse eksponeres han for peberspray. Da han ikke reagerer på pebersprøgen, anvendes stav. Efter fortsat tumult bliver den pågældende pacificeret og ilagt håndjern.

Sag 127/12

En psykisk syg kvinde har med en lægtehammer slået på væggene i et lejlighedskompleks og kastet inventar ud af vinduet fra en lejlighed. Da patruljen kommer, løber hun ind i lejligheden og låser sig inde på badeværelset. Patruljen forsøger i cirka 25 minutter at tale kvinden ud. Herefter anvender en betjent peberspray, hvilket dog ingen effekt har.

Sag 143/12

En patrulje bliver sendt ud til en formodet psykisk syg mand, der truer med at begå selvmord med en kniv. Da personen ikke vil lægge kniven fra sig, bliver han efter advarsel eksponeret for peberspray. Manden ilægges efterfølgende håndjern og transporteres til psykiatrisk skadestue.

NOTER

- 1 Jf. bekendtgørelse nr. 1430 af 11. december 2007 om ændring af bekendtgørelse om politiets anvendelse af visse magtmidler mv.
- 2 Rigspolitiets "Evaluering af forsøg med peberspray", 2007, s. 12.
- 3 2006-07 – Svar på § 20-spørgsmål: Om peberspray. Spørgsmål nr. S 2384. Justitsministerens (Lene Espersen) svar til Hans Kristian Skibby. Sundhedsstyrelsens notater af 3. marts 2009 og 28. april 2010 om "Sundhedsstyrelsens udtalelse om eventuelle medicinske skadesvirkninger ved anvendelse af OC-spray/peberspray".
- 4 Rigsadvokatens beretning 2010 og 2011. Behandling af klager over politiet, Rigsadvokatens beretning 2008 og 2009. Behandling af klager over politiet.
- 5 Jf. nærmere afsnit 6 om DUP's behandling af klager over politiets brug af peberspray.
- 6 Lars Holmberg. Politiets brug af peberspray – en skandinavisk sammenligning med fokus på Danmark. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 100 (1) 89-111.
- 7 Instituttet har valgt at anonymisere, hvilken kreds der er blevet udvalgt i forhold til gennemgangen af indberetninger.
- 8 Se Brug af "Peberspray i danske fængsler og arresthuse". Institut for Menneskerettigheder 2014.
- 9 Skema af 25. april 2013 kommer fra www.politi.dk. Kan findes her: https://www.politi.dk/da/aktuelt/nyheder/K15_nyheder_250413.htm.
- 10 Politiets brug af skydevåben falder uden for rammerne af dette notat.
- 11 Jf. blandt andet Ib Henricson, **Politiret**, 5. udgave, DJØF, s. 237.
- 12 Jf. Politikommissionen, **Betænkning om Politilovgivning**, Betænkning 1410, 13. december 2001, s. 103.
- 13 Jf. note 1.
- 14 Magtbekendtgørelsen fra 2004 blev ændret i 2007, hvorved bestemmelserne § 25 a, b og c om politiets brug af peberspray blev indsat i bekendtgørelsen.

- 15 Magtbekendtgørelsen fra 2004 blev ændret i 2007, hvorved bestemmelserne § 25 a, b og c om politiets brug af peberspray blev indsat i bekendtgørelsen.
- 16 Jf. Politi.dk, Politiets brug af magtmidler. 25. april 2013. Kan findes her: https://www.politi.dk/da/aktuelt/nyheder/K15_nyheder_250413.htm (sidst besøgt januar 2014).
- 17 Jf. bemærkninger til **lovforslag om politiets virksomhed**, 2003/1 lsf. 159, fremsat den 4. februar 2004, de særlige bemærkninger til § 15.
- 18 Se note ovenfor.
- 19 Ordlyden af de to bestemmelser – og de situationer, hvor der kan anvendes stav og hund – er helt identiske, bortset fra at der i § 19 om anvendelsen af hunde er indsat én yderligere situation, hvor der kan anvendes hund – nemlig "nr. 5. at sikre pågribelsen af personer".
- 20 Jf. bemærkninger til **lovforslag om politiets virksomhed**, 2003/1 lsf. 159, fremsat den 4. februar 2004, de særlige bemærkninger til § 15, gengivet nedenfor i afsnit med lille skrift under pkt. 6) "Passiv modstand".
- 21 Jf. note 10 ovenfor.
- 22 Jf. note 10 ovenfor.
- 23 Det gælder dog kun, når stav tages i brug med henblik på rydning af gader, bygninger mv. for et større antal personer, jf. § 18, stk. 2, i politiloven.
- 24 Jf. Rigspolitiet, **Evaluering af forsøg med peberspray**, s. 7, 16. januar 2007.
- 25 Jf. note 24, s. 13.
- 26 Jf. note 24, s. 12.
- 27 Herunder Institut for Menneskerettigheder. Instituttets hørings svar af 29. oktober 2007 kan findes her: <http://menneskeret.dk/viden/h%c3%b8rings svar/2007/2007?doc=18800>.
- 28 Rigspolitichefen, Kundgørelse II nr. 57, **Om politiets brug af peberspray**.
- 29 Beskrivelsen stammer fra det lovforslag, hvor peberspray blev indført som magtmiddel i Kriminalforsorgen, jf. lovforsalg nr. L. 93, Lov om ændring af lov om fuldbyrdelse af straf m.v., fremsat d. 8. december 2010, pkt. 2.1.2., s. 3.
- 30 Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2013, s. 13.
- 31 Jf. Sundhedsstyrelsens udtalelse om eventuelle medicinske skadevirkninger ved anvendelsen af OC-spray/peberspray, 28. april 2010.

- 32 Som ovenfor. princip 22-23; The European Code of Police Ethics, afsnit VI, princip 59-62.
- 33 Som ovenfor.
- 34 Jf. U.2010.2372 Ø. Østre Landsrets dom af 31. maj 2010.
- 35 Jf. Vagn Greve m.fl., Kommenteret straffelov, Speciel del, DJØF, 2005, s. 327.
- 36 Jf. Karnovs kommentar til § 245, stk. 1, i straffeloven.
- 37 Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2013, s. 13.
- 38 Oplysninger i brev af 6. juli 2015 fra Rigspolitiet til Institut for Menneskerettigheder.
- 39 Jf. dog note 10 ovenfor.
- 40 Oplysninger i brev af 6. juli 2015 fra Rigspolitiet til Institut for Menneskerettigheder.
- 41 Det samme er tilfældet for brug af hund og stav, jf. afsnit 3.2 ovenfor om beskyttelsesgarantier før, under og efter brug af stav, hund og gas.
- 42 Jf. dog for så vidt angår anvendelse af hund, note 19 ovenfor.
- 43 The UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, princip 22-23; The European Code of Police Ethics, afsnit VI, princip 59-62.
- 44 Jf. Østre Landsret, dom af 4. juni 2014, B187100W.
- 45 Se blandt andet senest Izci, 23/7 2013, pr. 54-56.
- 46 EMD har i blandt andet sagen Glor mod Schweiz statueret diskrimination på grund af handicap, dom af 30. april 2009, sagsnummer 13444/04.
- 47 Anna Lawson: Disability Equality, reasonable accommodation and avoidance of ill-treatment in places of detention: the role of supranational monitoring and inspection bodies, International Journal of Human Rights, 2012, 16:6, 845-864.
- 48 Se senest sagen Semikhvostov v Rusland, Sagsnummer 2689/12, EMD dom af 6. februar 2014. Klager, som brugte kørestol var frihedsberøvet i utilgængeligt fængsel. Da klagers personlige mobilitet havde været meget begrænset, og da myndighederne ikke havde foretaget rimelig tilpasning, var den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 3 om forbud mod tortur krænket. I sagen Okhrimenko v. Ukraine, sagsnr. 53896/07, EMD dom af 15. oktober 2009, udtalte domstolen, at der ved politiets anvendelse af håndjern overfor en alvorligt syg mand skulle tages hensyn til vedkommendes

- helbredstilstand. Domstolen fandt, at art. 3 var krænket, idet der ikke var taget de fornødne hensyn. Sagen Saoud c. France, sagsnr. 9375/02.
- 49 EMD har blandt andet i sagen DH mod Tjekkiet anerkendt, at der kan opstå indirekte diskrimination på grund af etnicitet (roma-oprindelse), dom af 13. november 2007, sagsnummer 57325/00.
- 50 CPT har i følgende besøgsrapporter udtalt sig om brugen af peberspray i fængsler, herunder fængsler for afviste udlændinge: CPT's besøg til Østrig i 2009, CPT/Inf (2010) 5, **pr. 116**; CPT's besøg til Polen i 2009, CPT/Inf (2011) 20, **pr. 76-77**; CPT's besøg til Ungarn i 2009, CPT/Inf (2010) 16, **pr. 38**; CPT's besøg til Tjekkiet i 2008, CPT/Inf (2009) 8, **pr. 46**; og CPT's besøg til Netherlands Antilles i 2007, CPT/Inf (2008) 2, **pr. 66**.
- 51 Jf. note ovenfor, pr. 46: CPT's besøg til Bosnia og Herzegovina i 2007, CPT/Inf (2009) 25, pr. 79.
- 52 Jf. CPT's besøg til Tjekkiet i 2008, CPT/Inf (2009) 8, **pr. 46**. Se tilsvarende CPT's besøg til Netherlands Antilles i 2007, CPT/Inf (2008) 2, **pr. 66**.
- 53 Jf. CPT's besøg til Tjekkiet i 2008, CPT/Inf (2009) 8, **pr. 46**. Se tilsvarende CPT's besøg til Netherlands Antilles i 2007, CPT/Inf (2008) 2, **pr. 66**.
- 54 CPT's besøg til Netherlands Antilles i 2007, CPT/Inf (2008) 2, **pr. 66**.
- 55 CPT's besøg til Malta 2001, CPT/Inf (2002) 16, pr.
- 56 Jf. CPT's besøg til Malta og Mount Carmel Hospital, 2001, **pr. 70**.
- 57 Jf. CPT, **Report to the Danish Government on the visit to Denmark carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 4 to 13 February 2014**, CPT/Inf (2014) 25, 17 September 2014, pr. 9.
- 58 Ibid., pr. 128.
- 59 Tallene fremgår af Rigspolitiets opgørelse over magtanvendelse i 2014. <https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5-4FC9-B050-A0244127239B/0/Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf>.
- 60 <https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5-4FC9-B050-A0244127239B/0/Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf>.
- 61 Politiet kan angive flere årsager til en hændelse. Totalen bliver derfor ikke 100 procent.
- 62 Rigspolitiet har ikke detaljerede tal for 2013 og 2014, kun tal over den samlede

anvendelse af peberspray. Derfor er 2013 og 2014 tallene ikke med i tabellen.

på person" og "afværgelse af fare for personers liv eller helbred".

- 63 Antallet kan være vanskeligt at afgøre præcist. En sag er taget med, hvis det direkte er angivet i indberetningerne, at en person for eksempel har sparket eller slået. Hvis det blot hedder i sagen, at personen satte sig til modværge, indgår denne sag ikke.
- 64 Betjentene er ikke blevet spurgt om, hvordan de har kategoriseret de enkelte tilfælde. En gennemgang af indberetningerne viser imidlertid, at hændelserne sandsynligvis vil være placeret under kategorierne "afværgelse af påbegyndende eller overhængende angreb på person", "afværgelse af fare for personers liv eller helbred" eller gennemførelse af tjenestehandlinger mod hvilke, der gøres aktiv modstand."
- 65 Anholdelsessituationer er både placeret i kategorierne "gennemførelse af tjenestehandlinger mod hvilke, der gøres aktiv modstand", "afværgelse af påbegyndende eller overhængende angreb på person" og "afværgelse af fare for personers liv eller helbred".
- 66 Politiet har placeret disse sager under henholdsvis "gennemførelse af tjenestehandlinger mod hvilke, der gøres aktiv modstand", "afværgelse af påbegyndende eller overhængende angreb
- 67 Politiet kan afkrydse i flere felter. En person kan således registreres som både spiritus og narkotikapåvirket på en gang.
- 68 Oplysninger i brev af 6. juli 2015 fra Rigspolitiet til Institut for Menneskerettigheder.
- 69 Sagsnummer 22/11, 91/12, 123/12.
- 70 Sagsnummer 5/12, 17/12, 115/12, 131/12, 89/12, 34/12.
- 71 Sagsnummer 39/12, 60/12, 130/12.
- 72 Se i øvrigt også afsnit 2.10, hvor der er tale om brug af peberspray overfor personer i håndjern, der sidder i en patruljebil.
- 73 For eksempel sagerne 142/12 og 148/12.
- 74 <https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5-4FC9-B050-A0244127239B/0/Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf>.
- 75 <https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5-4FC9-B050-A0244127239B/0/Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf>.
- 76 <https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/21B42634-BBE5->

4FC9-B050-A0244127239B/0/
 Politietsbrugafmagtmidler2014.pdf.

- 77 Lars Holmberg. Politiets brug af peberspray – en skandinavisk sammenligning med fokus på Danmark. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 100 (1) 89-111.
- 78 I Kriminalforsorgen kan pistol ikke benyttes. Interviewpersonen refererer således her til de magtmidler, vedkommende alternativt ville kunne udsættes for af politiet.
- 79 Det skal understreges, at oplysningerne ikke har kunnet kontrolleres og således udelukkende beror på de interviewedes udsagn.
- 80 Oplysninger i brev af 6. juli 2015 fra Rigspolitiet til Institut for Menneskerettigheder.
- 81 Sagerne er indhentet april 2014 og eventuelle sager, der er kommet efter dette, er ikke medtaget i rapporten.
- 82 Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Årsberetning 2013, s. 13.
- 83 Jf. note 80, s. 13-14.
- 84 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema samt hændelsesbeskrivelse.
- 85 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema.
- 86 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema.
- 87 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema.
- 88 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema.
- 89 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema.
- 90 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema samt hændelsesbeskrivelse.
- 91 Som det fremgår af politirapporternes afkrydsningsskema samt hændelsesbeskrivelse.
- 92 Som det fremgår af politirapporternes hændelsesbeskrivelse.
- 93 Som det fremgår af politirapporternes hændelsesbeskrivelse.
- 94 Som det fremgår af politirapporternes hændelsesbeskrivelse.
- 95 Som det fremgår af politirapporternes hændelsesbeskrivelse.
- 96 Som det fremgår af politirapporternes hændelsesbeskrivelse.

Politiet har siden 2008 haft adgang til at anvende peberspray som magtmiddel. Statistikker viser, at politiets samlede magtanvendelse er steget siden indførelsen af peberspray, og at peberspray er det magtmiddel, der anvendes mest.

Siden peberspray blev indført, er der ikke blevet gennemført nogen grundig undersøgelse og evaluering af politiets brug af magtmidlet. Samtidig har internationale menneskerettighedsorganer udtrykt bekymring over brugen af peberspray.

På den baggrund undersøger Institut for Menneskerettigheder brugen af peberspray i politiet for at vurdere, hvordan peberspray bliver anvendt i praksis, og om anvendelsen stemmer overens med Danmarks internationale, menneskeretlige forpligtelser.

I undersøgelsen indgår interviews med betjente fra tre politikredse såvel som personer, der selv har været udsat for peberspray.

Vi analyserer også den gældende lovgivning på området og den menneskeretlige regulering.

Rapporten afsluttes med en række anbefalinger.

Institut for Menneskerettigheder fremmer og beskytter menneskerettigheder og ligebehandling i Danmark og internationalt. Vi ønsker at sætte standarder og skabe forandring.

